

T.C
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM- İŞ EĞİTİMİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

PANDEMİ DÖNEMİ Z KUŞAĞI ÇOCUKLARININ PSİKOLOJİK
ALGILARININ RESİMLERİNE YANSIMASI

Sultan Alev DİRİN

DENİZLİ-2022

T.C
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM- İŞ EĞİTİMİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

PANDEMİ DÖNEMİ Z KUŞAĞI ÇOCUKLARININ PSİKOLOJİK
ALGILARININ RESİMLERİNE YANSIMASI

SULTAN ALEV DİRİN

Danışman

Doç. Dr. Feryal BEYKAL ORHUN

DENİZLİ-2022

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

ETİK BEYANNAMESİ

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün yazını kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi; görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu; başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu; atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi; kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı; bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Sultan Alev DİRİN

TEŞEKKÜR

Bu araştırma Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Resim-İş Eğitimi bölümünün değerli hocaları ve birbirinden değerli öğrencilerin katılımıyla oluşturulmuştur.

Araştırma sürecinde bilgi ve birikimini, manevi desteğini eksik etmeyen değerli hocam ve danışmanım, Doç. Dr. Feryal BEYKAL ORHUN'a teşekkürü bir borç bilirim. Araştırma sürecinde deneyim ve bilgi desteğini esirgemeyen, Dr. Öğr. Üyesi Bekir İNCE, Doç. Serdal YERLİ ve Arş. Gör. Ceren TEKİN KARAGÖZ'e, ve değerli jüri üyelerimden Doç. Dr. Hatice KETEN'e teşekkürlerimi sunarım.

Öğrencileri ile çalışma ortamlarını benimle paylaşan arkadaşlarım Eylem YETİŞ ve Nedriye TANDOĞA'a, ve lisansüstü sürecimde manevi desteği için sınıf arkadaşım Onur ARAÇ'a, mesleki deneyimlerini araştırmama yansıtan sevgili kuzenim Psikolog Gamze TUĞRAL'a desteği için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez yazım sürecim boyunca desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, kaygılarıma ve sorunlarıma çözüm üreten, moral ve motivasyonumu yüksek tutmama yardımcı olan biricik eşim Volkan DİRİN'e ve biricik kızım Dolunay DİRİN'e sonsuz teşekkürler.

Sultan Alev DİRİN

2022

ÖZET

PANDEMİ DÖNEMİ Z KUŞAĞI ÇOCUKLARININ PSİKOLOJİK ALGILARININ RESİMLERİNE YANSIMASI

Sultan Alev DİRİN

Yüksek Lisans Tezi, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim

Dalı Resim İş Eğitimi Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Feryal BEYKAL ORHUN

Eylül 2022, 93 sayfa

2020 yılının ilk aylarında tüm Dünya Covid-19 salgınıyla hayatın birçok alanında köklü değişimler meydana gelmiştir. Pandemi döneminden en çok etkilenen gruplardan biri de eğitim hayatındaki öğrenciler olmuştur. Yüz yüze eğitime ara verilmiş, uzaktan eğitimle eğitim öğretime devam edilmiştir. İnternet ve teknolojiyi iyi kullanabilen Z kuşağının bu yeni düzene daha rahat uyum sağladığı gözlenmiştir. Z kuşağı bu yeni döneme her ne kadar ayak uydurmuş olsa da bir dizi olumsuz sonuçlarla karşılaşmıştır.

Çalışmanın kavramsal çerçevesi üç bölüm halinde sunulmuştur. Birinci bölümünde Z kuşağı ile ilgili araştırmalara yer verilmiştir. Bu bölümde Kuşak kavramı ve tanımlamaları yapılmış olup kuşaklara ait kronolojik sıralamalar belirlenmiştir. Kavramsal çerçeve ve ilgili araştırmalar bölümünün ikinci kısmında çocuk ve sanat eğitimi ile ilgili kuramsal çerçeve ve araştırmalara değinilmiştir. Çocuk ve çocuk resimlerine tarihsel süreçte incelenip, çocuk resimlerinin genel özellikleri incelenecektir. Kavramsal çerçevenin üçüncü ve son bölümünde ise pandemi ve Covid-19 salgını ile ilgili araştırmalara yer verilmiştir. Bu çalışma pandemi dönemiyle birlikte sokağa çıkma yasaklarının başlaması, eğitim öğretime verilen ara, sosyal mesafe, bulaş riski, gelecek kaygısı gibi konuların Z kuşağında bıraktığı iz konusuyla ilgili yapılacak olan araştırmalara öncülük etmesi bakımından önem taşımaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Denizli Merkezefendi ilçesinde öğrenim gören 10-14 yaş aralığında toplam 12 öğrencinin katılımıyla oluşturulmuştur. Z kuşağına dahil 10-14 yaş grubundaki çocukların pandemi dönemi etkilerinin resimlerine yansımalarının yorumlandığı bu araştırmada nitel araştırma teknikleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda yüz yüze eğitime geçilen süreçte çocukların o dönemki kayıplarını gerek akademik anlamda gerekse ruhsal anlamda tamir etmek adına

düzenleyici özel programlar, aktiviteler hazırlamaları önerilmektedir. Araştırmanın yapıldığı bölgede öğrencilerin sosyoekonomik durumlarında belirgin farklar yoktur. Bu farkın belirgin olduğu daha geniş bir evren ve örneklem belirlenerek benzer çalışmalar yapılması tavsiye edilir.

Anahtar Kelimeler: Pandemi, Covid-19, uzaktan eğitim, sanat eğitimi.

ABSTRACT

PSYCHOLOGICAL OF GENERATION Z CHILDREN IN THE PANDEMIC PERIOD THE REFLECTION OF PERCEPTIONS ON THEIR PICTURES

DİRİN, Sultan Alev

Master's Thesis, Insitue of Educational Scences Department of Visual Arts

Sopervisor: Assoc. Prof. Dr. Feryal BEYKAL ORHUN

September 2022, 93 pages

In the first months of 2020, radical changes have occurred in many areas of life with the whole world covid 19 epidemic. One of the groups most affected by the pandemic period has been students in education life. Face-to-face education was suspended, and distance education continued. It has been observed that the Z generation, who can use the internet and technology well, adapts to this new order more easily. Although the Z generation has kept up with this new area, it has faced a series of negative results.

The conceptual framework of the study is presented in three parts. In the first part, researches about the Z generation are included. In this section, the concept of generation and its definitions have been made and the chronological order of the generations has been determined. In the second part of the conceptual framework and related research section, the theoretical framework and researches related to child and art education are mentioned. Children and children's paintings will be examined in the historical process and the general characteristics of children's paintings will be examined. In the third and last part of the conceptual framework, researches on the pandemic and the Covid-19 outbreak are included. This study is important in terms of pioneering the researches on the traces left by the subjects such as the start of curfews with the pandemic period, the break in education, social distance, risk of contamination, and future anxiety.

The study group of the research was formed with the participation of a total of 12 students aged 10-14, studying in Denizli Merkezefendi district in the 2021-2022 academic year. Qualitative research techniques were used in this study, in which the reflections of the effects of the pandemic period on the pictures of children in the 10-14 age group included in the Z generation were interpreted. As a result of the research, it is suggested that in the process of transitioning to face-to-face education, children should prepare special programs and

activities in order to repair their losses both academically and spiritually. There are no significant differences in the socioeconomic status of the students in the region where the research was conducted. It is recommended to conduct similar studies by determining a larger population and sample where this difference is evident.

Keywords: Pandemic, Covid-19, distance learning, art education.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI	i
ETİK BEYANNAMESİ	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	2
1.1.1. Problem Cümlesi	3
1.1.2. Alt Problemler	3
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Araştırmanın Varsayımları	4
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
1.6. Tanımlar	4
İKİNCİ BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE ve ARAŞTIRMALAR	6
2.1. Z KUŞAĞI İLE İLGİLİ KURAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	6
2.1.1. Kuşak Kavramı ve Tanımları	6
2.1.2. Kuşaklara Ait Sınıflar	6
2.1.3. Sessiz Kuşak	7
2.1.4. Bebek Patlaması Kuşacı	8
2.1.5. X Kuşak	8
2.1.6. Y Kuşak	9
2.1.7. Z Kuşak	9
2.2. ÇOCUK RESİMLERİ İLE İLGİLİ KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	11
2.2.1. Çocuk ve Çocuk Resimleri Araştırmalarına Tarihsel Süreçte Bakış ...	11

2.2.2. Çocuk Resimleri İlgili Yaklaşımlar	12
2.2.3. Çocuk Resimleri Analizinde Temel İlkeler	14
2.2.3.1. Çocuk resimlerinde renklerin psikolojik yorumları	14
2.2.3.2. Kağıtta yer yön ve oran orantı seçimi	16
2.2.3.3. Çizgilerin Yorumu	17
2.2.4. Çocuk Resimlerinin Genel Özellikleri	17
2.2.4.1. Büyüklük ve küçük çizgiler	18
2.2.4.2. Abartılı ve tamamlanmayan çizgiler	18
2.2.4.3. Çocuk resimlerinde görülen insan figürleri analizi	21
2.2.4.4. Çocuk resimlerinde yakın çevre	22
2.2.4.5. Çocuk resimlerinde ev çizimleri	22
2.2.4.6. Çocuk resimlerinde doğa çizimleri ve bitkiler	23
2.2.5. Çocuk Resimlerinin Ortak Özellikleri	23
2.2.5.1. Düzenleme	23
2.2.5.2. Tamamlama	23
2.2.5.3. Boy hiyerarşisi	23
2.2.5.4. Saydamlık	23
2.2.6. Çocuk Tiplerine Göre Özellikler	24
2.2.6.1. Görücü (İzlenimci) tipler	24
2.2.6.2. Yapıcı (İnşacı) tipler	24
2.2.6.3. Karışık (Birleştirici) tipler.....	24
2.2.7. Çocuk Resminin Gelişim aşamaları	24
2.2.7.1. Çizgisel Gelişim Evreleri Açısından 10-14 Yaş	26
2.3. PANDEMİ VE COVID-19 SALGINI İLE İLGİLİ KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	27
2.3.1 COVID-19 Yeni Koronavirüs Hastalığı	27
2.3.2. COVID-19 Salgınının Eğitime Etkisi	28
2.3.3. Covid-19 Salgını Sürecinde MEB Uzaktan Eğitim Uygulamaları	29
2.3.4. COVID-19 Pandemi Döneminin Çocukların Yaşamı Üzerindeki Etkileri	29
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM	31

3.1. Araştırmanın Modeli	31
3.2. Çalışma Grubu	32
3.3. Verileri Toplama Araçları ve Teknikleri	35
3.3.1. Görüşme	36
3.3.2. Gözlem	37
3.3.3. Doküman	37
3.3.4. Alan Yazın (Literatür Taraması)	38
3.3.5. Verilerin Toplanması	38
3.4. Verilerin Analizi	39
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM	41
4.1. Pandemi Döneminde Kaygı ve Endişelerden Kurtulmak İçin Yapılan Etkinliklere Dair Bulgular	41
4.2. Uzaktan Eğitimle Görsel Sanatlar Dersinde Yaşanan Sorunlar ve Görsel Sanatlar Dersi Kapsamında Yapılan Etkinliklerin Endişe ve Kaygıları Azaltmadaki Rolüne Dair Bulgular	43
4.3. Pandemi Dönemiyle ilgili Z kuşağı Çocuklarının Resimlerinde Gözlemlenen İmgelere Yönelik Bulgular	46
4.4. Sosyoekonomik Durumlardaki Farkların Çocuklar Üzerindeki Etkileri	59
BEŞİNCİ BÖLÜM: SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	61
5.1. Sonuç ve Tartışma	61
5.1.1. “Pandemi Döneminde Kaygı ve Endişelerden Kurtulmak İçin Ne Tür Kaçış yolları Aranmıştır?” Alt Problemine Ait Çıkan Sonuçlar	61
5.1.2. “Uzaktan eğitimle Görsel sanatlar dersinde sorunlar yaşanmış mıdır? Görsel sanatlar dersi pandemi döneminde endişe ve kaygıları azaltmaya katkı sağlamış mıdır?” Alt Problemine Ait Çıkan Sonuçlar...	62
5.1.3. “Pandemi dönemiyle ilgili Z kuşağı çocuklarının resimlerine yansıyan imgeler nelerdir?” Alt Problemine Ait Çıkan Sonuçlar	62
5.1.4. “Sosyoekonomik durumlardaki farkların çocuklar üzerindeki etkilerinde anlamlı bir fark var mıdır?” Alt Problemine Ait Çıkan Sonuçlar	63
5.2. Öneriler	63
5.2.1. Eğitimcilere Yönelik Öneriler	63

5.2.2. Ebeveynlere Yönelik Öneriler	64
5.2.3. Araştırmacılara Yönelik Öneriler	64
KAYNAKÇA	65
EKLER	70
ÖZGEÇMİŞ	77

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.1. <i>Araştırmanın aşamaları</i>	47
Tablo 3.2. <i>Öğrencilerin cinsiyetlere göre dağılımı</i>	48
Tablo 3.3. <i>Öğrencilerin sınıflara göre dağılımı</i>	48
Tablo 3.4. <i>Öğrencilerin yaşlarına göre dağılımı</i>	49
Tablo 3.5. <i>Öğrencilerin ailelerinin eğitim durumuna göre dağılımı</i>	49
Tablo 3.6. <i>Öğrencilerin ailelerinin çalışma yaşantıları</i>	49
Tablo 3.7. <i>Öğrencilerin kardeş sayısı ve ev ortamlarına yönelik durumu</i>	50
Tablo 3.8. <i>Uzmanların çalıştığı kurumlar</i>	50
Tablo 3.9. <i>Veri toplama sürecinde elde edilen nitel veri seti</i>	54
Tablo 3.10. <i>Resimlerde görülen imgeler ve sayıları</i>	55

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. <i>Kuşaklar ve dönemleri</i>	22
Şekil 4.1. <i>Kaygı ve endişelerden kurtulmak için yapılan etkinlikler</i>	56
Şekil 4.2. <i>Karşılaşılan sorunlar ve görsel sanatlar dersinin ruhsal duruma etkisi</i>	58
Şekil 4.3. <i>Resimlerde görülen Covid-19 ve pandemi imgeleri</i>	59
Şekil 4.4. <i>K1 kodlu öğrenci çalışması</i>	60
Şekil 4.5. <i>K2 kodlu öğrenci çalışması</i>	61
Şekil 4.6. <i>K3 kodlu öğrenci çalışması</i>	62
Şekil 4.7. <i>K4 kodlu öğrenci çalışması</i>	63
Şekil 4.8. <i>K5 kodlu öğrenci çalışması</i>	64
Şekil 4.9. <i>K6 kodlu öğrenci çalışması</i>	65
Şekil 4.10. <i>E1 kodlu öğrenci çalışması</i>	66
Şekil 4.11. <i>E2 kodlu öğrenci çalışması</i>	67
Şekil 4.12. <i>E3 kodlu öğrenci çalışması</i>	68
Şekil 4.12. <i>E3 kodlu öğrenci çalışması</i>	69
Şekil 4.13. <i>E4 kodlu öğrenci çalışması</i>	70
Şekil 4.14. <i>E5 kodlu öğrenci çalışması</i>	71
Şekil 4.15. <i>E6 kodlu öğrenci çalışması</i>	72
Şekil 4.16. <i>Sosyoekonomik farkların etkisi</i>	73

BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ

Sanat, insanın her anında onun bir parçası olmayı başarmış bir olgudur. İnsan duygularını dış dünyaya aktarırken sanatı bir araç olarak kullanmıştır. Bunu yaparken de kendine en yakın bulduğu sanat dalına yönelmiştir. Edebiyat, sinema, tiyatro, resim ve müzik gibi kendi yetenekleri doğrultusundan bir aktarım aracı seçmiştir.

Çocuklar çizdikleri resimlerle iç dünyalarında var olan duygu ve düşünceleri aktarırlar. Bu nedenle resim yetişkinlerin çocuklarla bağlantı kurabilmesini sağlayan bir araç haline gelmiştir.

Günümüzde sanat eğitiminin çocukların yetiştirilmesindeki önemi konusunda gerek ebeveynler gerekse öğretmenler daha bilinçli adımlar atmaktadırlar. Sanat eğitimi çocukların açığa çıkmayı bekleyen yeteneklerini ve yaratıcılıklarını geliştirir. Bu durumda sanat eğitimi zorunlu hale getirmiştir. (Kırıçoğlu, 2002). Görsel sanatlar eğitimi müfredatları öğrencilere düşünsel, duyuşsal ve psikomotor anlamda kazanımlar sağlamayı amaç edinmiştir.

Günümüzde etkili bir sanat eğitimi ile çevreyi tanımaya çalışan çocukların özgün üretimlerini ve yaratıcılıklarını daha iyi gösterdikleri bilinmektedir. Etrafını keşfederken her şeyi merak eden, sorgulayan, dokunmak isteyen çocuklar duygu ve düşüncelerini sanat öğeleri ile daha iyi ifade ederler. Dokunduğu, keşfettiği her olay ve durumdan yeni şeyler öğrenen çocuklar bunları farklı öğrenmelerinde kullanırlar.

Gelişen teknoloji ve bilgi çağıyla birlikte kuşaklar arasındaki fark hayatın her alanında kendini göstermektedir. Z kuşağı en üst sınırı lise çağında olan, internet çocukları olarak da anılan bireylerdir. Teknolojinin getirdiği imkanlarla birlikte Z kuşağı uzakta olsalar bile cebe sığan veya kola takılan teknolojik araçlarla her an konuşarak hatta görüntülü iletişim kurarak, birbirleriyle etkileşim içindedirler. Teknolojiyle bu iç içelik bilgiye mesafeyi yok denecek kadar aza indirmiştir. (Demirkaya, Akdemir, Karaman, Atan, 2015).

İnsan doğumundan ergenliğe kadar geçen sürede en hızlı değişimini yaşar. Yaşantılar deneyimler önem sırasına göre zihinde yerini alır. Aile, yakın çevre, toplum, gelenekler, sosyal kurallar, tabular vb. şeylerin önem sıralaması kişiden kişiye değiştiği gibi zaman ve duruma göre de değişir (Karagöz, 2014).

2020 yılının ilk aylarında tüm Dünya Covid 19 salgınıyla yeni bir döneme geçmiştir. Salgın nedeniyle hayatın birçok alanında köklü değişimler meydana gelmiştir. Pandemi döneminde yüz yüze eğitime ara verilmiş, uzaktan eğitimle eğitim öğretime devam edilmeye çalışılmıştır. Bu geçişi internet ve bilgisayar teknolojisiyle birlikte doğan Z kuşağı bu durumu

daha kolay kavradığı ve yeni düzene daha rahat uyum sağladığı gözlenmektedir. Pandemi döneminde Milli Eğitim Bakanlığı'nın başlatmış olduğu “Evde Sanat Var”, “Sanat Eve Sığar” başlıklı çeşitli resim yarışmaları düzenlenmiştir. Böylelikle Z kuşağı bireylerin sanattan uzak kalmamaları amaçlanmıştır. Bu başlıklar altında çocukların yaptığı resimler incelendiğinde pandemi sürecinin onlardaki psikolojik izlerini gözlemlemek mümkün olacaktır.

Çalışmanın kavramsal çerçevesi iki bölüm halinde sunulmuştur. Birinci bölümünde Z kuşağı ile ilgili araştırmalara yer verilmiştir. Bu bölümde Kuşak kavramı ve tanımlamaları yapılmış olup kuşaklara ait kronolojik sıralamalar belirlenmiştir. Kavramsal çerçeve ve ilgili araştırmalar bölümünün ikinci kısmında ise çocuk ve sanat eğitimi ile ilgili kuramsal çerçeve ve araştırmalara değinilmiştir. Çocuk ve çocuk resimlerine tarihsel süreçte incelenip, çocuk resimlerinin genel özellikleri incelenecektir.

1.1. Problem Durumu

2000 yılından sonra doğanların adını verdiği kuşak türü Z kuşağıdır. Doğdukları andan itibaren Z kuşağı teknoloji ile iç içe yaşamaktadırlar. Bu nedenle bu kuşağın üyelerine “Kuşak I”, “İnternet Kuşağı”, “Next Generation” ya da “iGen” adları verilmektedir. Bir diğer adları ise; “Instant Online (her daim çevrimiçi)” kuşağıdır. Bu kuşak aşırı bireysel ve bir o kadar da yalnız kalacak kuşak olarak da tanımlanmaktadır. Bedensel olarak aynı ortamda bulunmadan sosyalleşen hatta iş hayatlarında işe gitmeden evden çalışan masa başı mesai kavramı olmayacak kuşaktır. Mission and Ministry kuruluşu kendi internet sitesinde Z kuşağını 21. yüzyılın ilk kuşağı olarak tanımlarken onlara “dijital çocuklar” ve “.com” çocukları isimlerini vermişlerdir (Çetin-Aydın, Başol 2014, s.3).

Z kuşağı çocukları her daim çevrimiçi olarak adlandırılrsa da iç dünyalarını anlamlandırmak çok güç bir süreçtir. Başlı başına yalnız yaşayan bir kuşaktır. X ve Y kuşağıyla aynı ortamları paylaşmakta ancak fikir ve görüşlerde ortak paydada buluşamamaktadırlar. Z kuşağına eğitim veren X ve Y kuşağı bireyleri aynı okul içinde yer almaktadırlar. Eğitim ve öğretim sürecinin başarılı olabilmesi için kuşakların sahip olduğu özellikler göz önüne alınmalı çalışmalar bu doğrultuda yürütülmelidir. Bu araştırmada resim sanatı onların iç dünyalarına çıkılacak serüven için bir araç olacaktır. Pandemi döneminin Z kuşağı çocuklarında bıraktığı psikolojik etkilerini bu kuşaktaki çocuk resimlerini çözümleyerek ortaya koymak onlarla geleceğe aynı paydada bakılmasına olanak tanıyacaktır. Pandemi dönemle ortaya çıkan psikolojik sorunlar, gelecek ve yaşam kaygısı, salgının

bilinçaltında bıraktığı tahribat, tıptan ve bilimden beklentiler, okulsuz eğitim gibi konular ve Z kuşağının bu konulara bakış açısı araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1.1.1. Problem cümlesi

Bu araştırmada; “Pandemi dönemi etkileri Z Kuşağı çocuklarının resimlerine yansımaları nasıl olmuştur?” sorusuna cevap aranacaktır.

1.1.2. Alt Problemler

1. Pandemi döneminde kaygı ve endişelerden kurtulmak için Z kuşağı çocukları ne tür kaçış yolları aramıştır?
2. Z kuşağı çocukları uzaktan eğitimle Görsel sanatlar dersinde sorunlar yaşamış mıdır? Görsel sanatlar dersi pandemi döneminde endişe ve kaygıları azaltmaya katkı sağlamış mıdır?
3. Pandemi dönemiyle ilgili Z kuşağı çocuklarının resimlerine yansıyan imgeler nelerdir?
4. Öğrenci ailelerinin sosyoekonomik durumlardaki farklılıkların çocuklar üzerindeki etkileri nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Resim sanatı, bireylerin iç dünyalarını ama bilinçli ama bilinçsiz şekilde başkalarına aktarabildiği bir araçtır. Bu bağlamda resim sanatı bize bireyi tanıma imkânı sağlar. Resim sanatı ruh bilim, gelişim psikolojisi, sosyoloji gibi diğer disiplinlerle ele alındığında bireyin sosyal çevre beklentilerini, güncel olaylara bakış açılarını, içinde bulunduğu psikolojik durumları gözlemleyebildiğimiz laboratuvar konumuna gelebilmektedir. Bu laboratuvardaki gözlem aracı ise resimdir.

Araştırmanın öncelikli amacı pandemi döneminin Z kuşağı çocuklarında bıraktığı psikolojik etkilerini bu kuşaktaki çocuk resimlerini çözümleyerek ortaya koymaktır. Diğer alt amaçlar ise çocuklar yaptıkları resimlerde kendi algısal, düşünsel duygusal bağlamda nasıl ipuçları verirler? Yaptıkları resimler nasıl çözümlenir? Bu çözümlenmeler ışığında dünyalarında yer alan psikolojik süreçleri, travmaları, ihtiyaçları, normallikleri anlayabilir miyiz? Bu soruların cevaplarının aranacağı çalışma da Z kuşağı çocukların potansiyel yeteneklerini görebilmek bu bağlamda öğretmen ve aileleriyle ilişkilerinde farkındalık yaratılmasını sağlamaktır. Elde edilen bulguların Z kuşağı çocuklarına yönelik daha etkili daha çağdaş sanat programları hazırlanmasında rehberlik edeceği öngörülmektedir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu çalışma pandemi dönemiyle birlikte sokağa çıkma yasaklarının başlaması, eğitim öğretime verilen ara, sosyal mesafe, bulaş riski, gelecek kaygısı gibi konuların Z kuşağında bıraktığı iz konusuyla ilgili yapılacak olan araştırmalara öncülük etmesi bakımından önem taşımaktadır. Çocukların yaptıkları resimler aracılığıyla bu kriz dönemini nasıl algıladıkları ortaya konulacaktır. Elde edilen veriler sayesinde Z kuşağını anlamada yaşanan zorlukların azalacağı düşünülmektedir. X ve Y kuşaklarının Z kuşağıyla ilgili farkındalık kazanmaları hedeflenmektedir. Teknolojik yeniliklerin kuşaklar arasında oluşturduğu derin uçurumun homojen bir toplum ve homojen bir okul kültürü yaratılacağı ve bununla beraber verilen eğitimin kalitesinin artması amaçlanmaktadır.

1.4. Varsayımlar

- Araştırmanın kavramsal çerçevesini oluşturmak amacıyla taranan kaynaklar yeterli ve güvenilirlerdir.
- Bu çalışmada çocukların duygularını ifade etmelerinde resim sanatını bir araç olarak kullandıkları varsayılmıştır.
- Çocuklara yaptırılan resimlerin araştırmanın amacına hizmet edeceği düşünülmektedir.
- Kontrol altına alınamayan değişkenlerin araştırma sonucuna anlamlı derecede etki etmeyeceği varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

- Bu çalışma Z kuşağını temsil eden 12 öğrenci ile sınırlıdır.
- Araştırma Denizli ili, 10-14 yaş arasındaki çocuklarla sınırlıdır.
- Araştırma verileri gözlem, görüşme ve doküman incelemesi ile sınırlıdır.
- Araştırmanın süresi bir yarı ve bir tam yıl ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Kuşak: Hemen hemen aynı yıllarda doğmuş, aynı zamanın şartlarını, benzer sıkıntıları, ortak kaderleri paylaşmış, benzer sorumluluklarla yükümlü olmuş kişilerin oluşturduğu topluluk (TDK).

Stereotipi (kalıp şekiller): Basmakalıp ve aynılaşmış, tekrar eden resimdir. Hurwitz ve Day'in (1995: 83) tanımlamasına göre ise, artistik kalıp (klişe) şekiller: "Çocukların gerçekten anlamadan tekrarladıkları başka bir kaynaktan gördükleri imgelerdir."

İmge: Duyu organlarının algıladığı nesnenin zihne yansıyan benzeri, hayal, imaj (TDK).

Şema: Bir aracın, bir aletin veya şeklin ana şemasını gösteren çizim (TDK).

İnternet: İnternet, milyonlarca bilgisayarı birbirine bağlayan finans, kamu, sağlık, eğitim, askeri kuruluşlar arasında ve hayatın her alanında küresel çapta iletişim yapma olanağı sağlayan ağdır (Seferoğlu, Network of Networks, 2006).

Çocuk: Medeni Yasa'ya göre 17 yaşın altındaki herkes çocuk kabul edilmektedir (Ceza Yasası'na göre 15 yaşın altındaki bireyler, Türkiye'nin de taraf olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye göre 18 yaşın altındaki tüm bireyler çocuktur).

Teknoloji: İnsanların ihtiyaçlarını kolaylaştırmak, bilimsel yollarla bireyin sorunlarını çözmek için kullanılan bilgi, beceri, yöntem ve süreçlerin tamamıdır (Yeşiltaş ve Sönmez, 2009).

Pandemi: Birden fazla ülkeyi etkileyen küresel bir salgın çeşididir (TDK).

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. Z KUŞAĞI İLE İLGİLİ KURAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1.1. Kuşak Kavramı ve Tanımları

Kuşakların sınıflandırılmaları toplumsal olaylara ve tarihsel süreçlere bağlı olarak şekillenmiştir. Toplumsal bilimler sözlüğünde kuşak kavramı “Yaklaşık yirmi beş, otuz yıllık yaş kümelerini oluşturan bireyler öbeği, göbek, nesil, batın, jenerasyon” olarak ifade edilmektedir. TDK ’ya göre ise kuşak kavramı “Yaklaşık olarak aynı yıllarda doğmuş, aynı çağın şartlarını, dolayısıyla birbirine benzer sıkıntıları, kaderleri paylaşmış, benzer ödevlerle yükümlü olmuş kişilerin topluluğu” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2019). Kuşakları ifade ederken tanım olarak yaş, dönem ve topluluk kavramları kullanılmaktadır. Kuşak kavramı ilk önce aynı soydan gelen değişik aşamalardan geçen bir akrabalık terimidir. Örneğin, ebeveynler, dede ve büyükanne, çocuklar, torunlar ile yerleşim uygulamaları, evlilikle ilgili kurallar aile geleneklerinin incelenmesi için gereklidir (Yüksekbilgili, 2013: 343)

2.1.2. Kuşaklara Ait Sınıflar

Kuşak tanımları yapılırken aynı yıllarda yaşayan, aynı sosyal ve kültürel paylaşımları ve ortak yaşantı deneyimleri olan bireylerin benzer davranış şekilleri bu kuşakların sınıflandırılmasında genel tanımlar yapılmasına neden olmuştur. Kuşaklar arasındaki farklılıklar tarihsel ve kültürel olaylara göre biçimlenmiştir. 1965 yılından sonra sosyolojik ve teknolojik gelişmelere paralel olarak kuşakların sınıflandırılması yapılmıştır. (Kuyucu, 2014: 56).

Günümüzde beş kuşak bir arada yaşamaktadır. Bu durum kültürel zenginliklerin yanında farklı davranış durumlarının oluşturduğu problemlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Sessiz kuşağın Z kuşağı anlayamıyor olması veyahut tam tersi Z kuşağın sessiz kuşak dilimindeki insanlar gibi olaylara bakış açısının olmaması bu durumun getirdiği doğal bir sonuçtur.

Kuşaklar, araştırmacılar tarafından farklı farklı zaman dilimleri ve farklı isimlerle tanımlanmış olsa da günümüzde en yaygın kullanılan sınıflandırma beş kuşak olarak ayrılmaktadır. Kuşaklar ve tarih aralıkları Kuyucu’nun da belirttiği gibi Şekil 2.1’de verilmiştir.

Şekil 2.1. Kuşaklar ve dönemleri

Kuşak sınıflandırılmalarında yapılan ilk çalışmalar Amerika’da ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle literatürde bulunan sınıflandırmaların çoğu Amerika’da yaşayan bireylere göre oluşturulmaktadır. Her bir toplumun farklı koşulları, farklı ekonomik hareketleri ve teknolojik gelişmeleri bulunmaktadır. Kuşaklar arası sınıflandırmada, başlangıç ve bitişler farklılık gösterebilmektedir. Dolayısıyla bu sınıflandırma yapılırken yaşanan coğrafya ve sosyo-kültürel değerlerin de hesaba katılması gerekmektedir (Bektaş, 2014:6).

2.1.3. Sessiz Kuşak

İki dünya savaşı arasında doğan 1925-1945 yılları arasını kapsayan savaş kuşağı ismiyle tanımlanan kuşaktır. Bu kuşağın en önemli olayı II. Dünya Savaşı’dır. Bir diğer önemli olay ise tüm Dünya’yı etkileyen küresel ekonomik krizdir. Bu kuşak Büyük Buhran, şiddetli Toz Fırtınası felaketi, İkinci Dünya Savaşı ve Kore Savaşını görmüştür. Antikomünist Joseph Mccarthy döneminde fikir ve ifade özgürlüğünden yoksun olan bu kuşağı, 1951 yılında Time Dergisi “Sessiz Kuşak” olarak isimlendirmiştir. “Çalışmanın

gerekliliği yaşayabilmek içindir” felsefesini kabullendikleri söylenilmektedir (Kurtoğlu ve diğ, 2016: 419).

Sessiz kuşağın özellikleri şyledir; vatansever, güven duyulan, kurallara bağlı, otoriteye saygılı, sosyal açıdan muhafazakar, ekonomik açıdan tutumlu ve iyi bir iş ahlakına sahiptirler. Yetişkin olan bu kuşak yeleri ekonomik özgürlüğe ve emeklilik güvencesine büyük önem verirler. Evliliklerde boşanma konusuna ilk öncülük eden bu kuşaktır. Ayrıca “orta yaş krizi” kavramını popüler hle getirmiştir (Acılıoğlu, 2015: 24).

2.1.4. Bebek Patlaması Kuşağı

Doğrum oranları II. Dünya Savaşı sonrasında hızlı bir şekilde artmıştır. Bu dönemde dünyaya gelenler bebek patlaması kuşağını oluşturmaktadır. Savaş sonrası yaşanan yokluktan kaynaklı bu kuşak ürün ve hizmete karşı zlem duyulan bir döneme rast gelmiştir.

Bu kuşak televizyonla büyüyen bir nesildir. Ayrıca televizyonun bir iletişim aracı olduğunu fark eden kuşaktır (Batı, 2015: 145). Sayıları yaklaşık 76 milyon kadardır. Bebek Patlaması Kuşağı, kişisel hedeflerine ve kendini tatmin odaklı, ekonomik güvenceye önem veren, kariyer hedefleri olan, bağımsız ve bireysel, düşünüp davranabilen, ekonomik özgürlüğüne sahip bireylerdir. Bu kuşak için aile değerleri çok önemlidir. Günümüzde torunlarına sahip olan kuşaktır (Acılıoğlu, 2015: 25).

2.1.5. X Kuşak

X Kuşağını belirleyen sosyolojik olaylar Vietnam Savaşı ve küresel enerji krizidir. Nüfusları ortalama 46 milyon olan X kuşağı sokaklarda şiddetin artması ve kendi okul ortamlarında da şiddet olayları yaşamaları televizyonlarda günlerce yayımlanmıştır. AIDS ve temini kolay olabilen uyuşturucu maddeler, X Kuşağının tehlikeli ve güvensiz bir ortamda yaşamasına neden olmuştur (Acılıoğlu, 2015: 26). X Kuşağının zellikleri kısaca şyledir; özgüvenli ancak otoriteye güven duymayan, girişimci, yetenekli ve teknolojiden anlayan, bulunduğu ortama ve koşullara uyum sağlayabilen şeklinde sıralanabilir. Ayrıca, X Kuşağı hedef ve kariyer odaklı, özgürlüğüne düşkün, teknolojik gelişmeleri takip eden ve bilgi edinmeye karşı isteklidir (Kurtoğlu ve diğ, 2016: 419).

Kişisel gelişimleri için çabalarlar. Geleneksel olma eğilimi göstermezler. X Kuşağı için hiçbir şey kalıcı değil her şey gelişim ve değişim içindedir. X Kuşağı her duruma kendine has bir şekilde tepki gösterir. Bu kuşak ciddi, bireysel ve zgr düşünebilen, bağımsız hareket eden yeni beceriler öğrenmeye istekli aynı zamanda sabırsız, alaycı ve toplumsal açıdan sorunludur (Acılıoğlu, 2015: 26).

2.1.6. Y Kuşak

Y kuşağı büyük savaşların olmadığı ve yokluk gibi durumların yaşanmadığı bir dönemde büyümüşlerdir. Ekonomi anlamında önceki kuşaklara göre daha şanslıdırlar. Başta internet kullanımı olmak üzere küresel iletişime katkı sağlayan yeni teknolojilerin hızla geliştiği bir çağda varlık sürdürmektedirler. Sosyal medyayı da etkili olarak kullanmaktadırlar (Acılıoğlu, 2015: 28).

Y kuşağı her zaman yüksek özgüvenle hareket etmektedir. Bunun sebebi ise; doğdukları yıllarda teknolojik gelişmelere şahitlik etmeleri, kolay bilgi erişimi ve korumacı ebeveyn yapısından kaynaklanmaktadır (Özçay, 2015:47-48). Bilgiye anında erişim sağlamaları yaptıkları işlerde hızlı olmalarına neden olmaktadır. Y kuşağı, yeniliğe her zaman açık, nitelikli ve birden fazla işe yoğunlaşabilen bireylerden oluşmaktadır.

Y kuşağı 81 milyon nüfusa sahip Türkiye'nin yüzde 32'sini oluşturmaktadır (Yazıcı, 2019:75). Y kuşağı bireyleri için Türkiye'de en önemli gelişmeler ise 1990'ların ortasında başlayan bilgisayar kullanımı, 17 Ağustos 1999 depremi, cep telefonlarının ve sayısı hızla artan "internet kafelerin" popüler hale gelmesi ile yaşanmaktadır. Sokaklarda oyun oynayan çocuklar yüz yüze iletişim kurarken gelişen teknoloji, bilgisayar ve internet ile sanal ortamda iletişim kurar hale gelmektedir (Erin, 2019:51).

Y Kuşağının en belirgin nitelikleri şöyledir; Vatansever, iyi niyetli düşünen, daha bilinçli anne baba eğilimi, iş yaşam dengesine önem veren, iş birlikli ve takım odaklıdır. Ayrıca, toplumsal statüye önem veren, aceleci, bilgiye hızla ulaşabilen Y Kuşağı, teknolojiyi etkin kullanan oldukça çözüm odaklı olan birer takım oyuncusu olarak görülmekte; aynı zamanda, deneyimlere karşı nezaketsiz ve fazla çok çalışmakta isteksizdir (Kurtoğlu ve diğ, 2016: 420).

2.1.7. Z Kuşak

Z Kuşağı bireyleri "Kristal Nesil" olarak da tanımlanabilmektedir. Z kuşağı bireyleri Y kuşağından farklı olarak ekip çalışmalarına ve birlikte hareket etme durumuna uyum sağlayamamakta ve sosyal statüye önem vermektedir. Özgüvenleri yüksek ve bağımsız bireylerden oluşmaktadır. Z kuşağı iyi bir eğitime, öznelliğe, özgürlüğe, anlayış ve empatiye önem vermektedir (Ünal, 2017:24-27). Araştırmacıların "derin duygusal" sıfatıyla tanımladığı Z kuşak ülkemiz nüfusunun %17'sini oluşturur (Ayvaz, 2013).

İnternet ve sosyal ağlara katıldıkları teknolojik araçlar vücutlarının bir organı hâline gelmiştir. Henüz ilkökul çağına gelmeden sosyal ağlara üye olarak yeni bu sanal dünyayı hayatlarının merkezine almaktadırlar. Devamlı olarak sanal ortamda vakit geçiren Z Kuşağı,

fiziksel olarak aynı ortamlarda olmasalar da sosyalleşmeleri bu sosyal ağlar doğrultusunda gerçekleşmektedir. Bir konsere gitmekle internetten konseri seyretmek onlar için aynı şeydir. Z Kuşağı özgünlük ve gerçekçilik değerlerine sahiptir (Acılıoğlu, 2015: 31).

Sosyo-ekonominin küresel dünyada geçirdiği değişimin sonucu Z Kuşağı kendinden önceki neslin olumlu bakış açısından ziyade daha gerçekçi ve nesnel yaklaşımları benimsemiştir. Örneğin, meslek seçerken sadece hayallerinin peşinden gitmeyi değil, kendilerini hayallerine ulaştırabilecek mesleklere yönelmeyi tercih etmektedirler. 21. Yüzyılda ortaya çıkan Z kuşağının, uluslararası markalar ve küresel teknolojilerle uluslararası bağlantılarda bulunması diğer bireylere farklı bir bakış açısı kazandırmaktadır (McCrinkle, 2014:15)

Z Kuşağı internetin, hızın ve e-ticaretin “hemen şimdi benim olmalı”, “hemen şimdi satın al” gibi söylemlerin etkisinde olduğu için ekonominin arz-talep dengesini şekillendirmektedir (Batı, 2015: 146).

Z Kuşağı bireylerinin olumlu ve olumsuz yönde özellikleri sıralanmaktadır (İzmirlioğlu, 2008:50)

1. Günümüzdeki imkânlarla bakıldığında bu kuşak üyeleri daha iyi bir eğitim almaktadır.
2. Yaratıcılık yönleri, bağımsız bireyler olduklarından daha da fazla gelişme göstermektedir.
3. Z kuşağını ve bu kuşağın yaşam standartlarını anlamak diğer kuşaklar ile arasındaki farkları azaltmaktadır.
4. Z kuşağının, sosyal etkileşim içinde yaşam sürmeleri, her türlü iletişime açık olmaları nedeniyle iletişim kurmak ve Z kuşağı bireylerine erişmek her anlamda kolaylaşmaktadır.
5. İletişim yönleri oldukça kuvvetli olduğu için kendilerini ifade etmek konusunda zorlanmamaktadır.
6. İş hayatlarında kendilerini kapsamlı bir alana koyacaklarından gündelik işleri yapmaları zorlu şekilde gerçekleştirebilmektedir.
7. Diğer kuşaklara göre daha hırslı olmaları yönüyle kriz yönetimleri olumsuz şekilde etkilenebilmektedir.
8. Z kuşağı bireyleri hayata daha kişisel alandan baktıkları için zenginlik ve fakirlik kavramları net ve keskin şekilde ayrılmaktadır.

2.2. ÇOCUK VE SANAT EĞİTİMİ İLE İLGİLİ KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.2.1. Çocuk ve Çocuk Resimleri Araştırmalarına Tarihsel Süreçte Bakış

Çocukluk insan yaşamının doğal bir sürecidir. Oldukça yeni bir kavram olan “çocuk” olgusu tarihsel süreç içerisinde sürekli değişime uğramış ve farklı zaman dilimlerinde ve farklı kültürel yapılarda, “çocuk” ve “çocukluk” kavramına dair bakış açıları değişim göstermiştir. İlk çağlardan günümüz insanına kadar olan tarihsel süreçte çocuklara iyi davranılmamış, güçsüzlükleri nedeniyle kullanılmışlardır diyen Yörükoğlu (2000), tek tanrılı dinlerin yayılmasından sonra, tanrı korkusuyla da olsa, çocuklara önceki dönemlere göre daha iyi davranılmaya başlandığını, fakat yine de asıl hedefin çocukları gözetmek ve korumak değil, tanrının emirlerine uyarak, cennete gidebilmek olduğunu belirtmiştir. Hatta 18. Yüzyıla kadar çocuklar yetişkinlerle aynı görüldüğü gibi, ergenlik ve çocukluk terimlerinin bile birbirine karıştırıldığı görülür.

Batı’da modern çocukluk olgusunun ortaya çıkışını Reform ve Rönesans hareketlerine bağlamaktadır. Ona göre Rönesans çocuğa gösterilen ilgiyi artırmış ve Reform Hareketleri de insanın doğuştan günahkâr olduğu inancını yıkarak, çocuğa karşı gerçekleştirilen tutum ve davranışları iyi yönde etkilemiştir. Aydınlanma Çağı’na gelinmesiyle ise düşünsel bir devrim yaşanmış, serileşen üretim nedeniyle ortaya çıkan sanayi devriminin doğurduğu yeni toplumsal gerçeklikler oraya çıkmıştır. Bu değişimler zorunlu eğitimin yaygınlaşmaya başlaması ve buna bağlı olarak çocukluk algısının yeniden şekillenmesi ile sonuçlanmıştır. Son yıllarda psikiyatri ve tıpta yaşanan gelişmeler ile diğer bilimlerdeki ilerlemeler yetişkinlerin çocuğun korunmasına yönelik sorumluluklarının olduğu fikrini geliştirmiştir.

İki asra yakın bir zamandan bu yana çocuk resimleri incelenmeye başlanmıştır. Çocuk resimlerinin incelenmeye başlanmasının arkasında yatan nedenler araştırıldığında bunun farklı nedenlerine ulaşılmıştır. Bu nedenler şu şekilde sıralanabilir;

- Sanayileşmenin getirdiği insan gücü
- Çocuk eğitimine yönelik yürütülen çalışmalar
- Çocuk resimlerinin onların bilişsel ve duyuşsal durumlarının göstergesi olduğunun anlaşılması.

Çocukların resimlerini ilk irdelemeye başlayan araştırmacıların çalışmalarında dikkat çeken en önemli unsur yapılan bu çalışmaları yaş gruplarına göre sınıflandırarak incelemeleridir. Cooke ve Ricci’nin araştırmaları bu konuda bize ışık tutmaktadır. Cooke ilk

araştırmalarını çocukların resimleri üzerine yapmıştır. Ricci ise çocuk resimlerinden koleksiyonlar oluşturup yayımlamıştır (Malchiodi,2005, aktaran; Çakır, 2017).

Batı toplumlarında; sanat eğitimin temelleri, görsel sanatların doğasına dair inançların, çocuk ve ergen öğrenci kavramının yıllar içinde değişime uğramasına dayanmaktadır (Day ve Hurwitz, 1995). Hatta çocuk sanatına olan merak 1985-1920 yıllarında oldukça yoğunlaşmıştır. Bu dönemde birçok ülkede çocuk resimlerini biriktirme, onları kategorilere ayırma çalışmaları görülmüştür. “Önceleri birçok araştırmacı tarafından çocuk resminin onun zihindeki imajın kopyası olduğu görüşü savunulmuş bu nedenle de çocuk resmi çocuğun duygu ve düşüncelerini bir penceresi olarak kabul edilmemiştir. Bu dönemde çok sayıda çocuk resmi üzerinde araştırmalar yapılmış, resimler çizenin sosyo-kültürel yapısına göre de sınıflandırılmıştır” (Yavuzer 2012: 22). Bazı Rönesans Dönemi ve sonrası ressamların çocuk portreleri incelendiğinde o günün çocuklarının yapmış olduğu çizimlerin, günümüz çocuklarınınkilerden çok da farklı olmadığını gösterir. Hatta Striker (2005) çocukların resme bakışlarının ne buldukları coğrafyadan, zamandan ne de toplumun çocuklarına vermiş olduğu değerler bütününden, etkilenmediği belirtir. Bu bağlamda çocuk resminin evrensel olduğu ve her çağda değişmez bazı adımları takip ettiğini söylenebilmektedir.

2.2.2. Çocuk Resimleriyle İlgili Yaklaşımlar

Resim, çocukluktan itibaren her yaş ve kesimin ilgilenebileceği bir sanat dalıdır. Özellikle çocuklar bu sanat dalını tüm samimiyetleriyle uygulamakta ve bu samimiyet bir çok sanatçı ve eğitimcinin dikkatini çekmektedir. Çocukların dış dünyadan aldıkları mesajı kendi iç dünyalarında nasıl anlamlandırdıklarını çözmeye yönelik çok fazla bilim insanı vardır. Araştırmacıların büyük bir çoğunluğu çocuk resimlerini, çocuğun iç dünyasına giden bir yol olarak kabul edilmesini gerektiğini savunmuşlardır.

Thomas ve Silk (1990) göre çocuk resimlerini ele alan çalışmalar başlıca dört yaklaşım doğrultusunda ele alınmıştır:

1. Gelişimsel yaklaşım,
2. Klinik-projektif yaklaşım,
3. Sanatsal yaklaşım,
4. Simgesel yaklaşım

1. Gelişimsel Yaklaşım: Bu yaklaşım oyun kavramından yola çıkarak çocuğun ne sebeple çizdiğini açıklamaya çalışır. Çocuk resimlerini zekâ, görsel algı ve bilişsel gelişim

süreçleriyle ilişkilendirir. Çocuğun resimleriyle çocuğun bedensel ve zihinsel gelişimine bakarak bir sınıflandırmaya gidilir. Piaget başta olmak üzere, Kerschensteiner'in, Rouma, Burt, Luquet, ve Arnheim bu yaklaşımı kullanan araştırmacılarıdır (Batı, 2015).

Bu yaklaşım türüne göre çocukların çizdikleri resimler onların zekâ düzeylerinin göstergesidir. Aynı zamanda çocukların sanatsal, kültürel, ve fiziksel gelişmelerinin de göstergesi durumundadır. Çocuklar çevrelerindeki olup bitenden haberdardır ve bütün duygularını ve davranışlarını resimlerine aktarırlar. Rousseau; “Bir çocuğa sanat eğitimi verilecekse eğitim sırasında çocuğun bilişsel durumunu etkileyecek ya da yönlendirmelerde bulunulmaması gerektiğini” söyler. Bu durumun tersi yapılırsa bu defa çocuk kendi algısının dışına çıkıp yeteneklerini tam ölçüde ortaya koyamayabilir (Memiş, 2014).

2. **Klinik-projektif yaklaşım:** Psikolojik açıdan çocuk resimleri ilk kez Binet tarafından 1890 yılında araştırılmıştır. Bu yaklaşım çocuğun kişiliği ve ruhsal sorunları olup olmadığına ışık tutmayı amaçlamış bir yaklaşımdır. Çünkü resim yapmak; çocuk için zevkli, kolay ve üstelik bir oyun etkinliği olduğundan bilgi bütün çıplaklığıyla çocuk tarafından çizilmektedir (Batı, 2015).

Psiko-analitik Kuram'ın kurucusu Sigmund Freud'a göre çocuk resimleri irdelendiğinde onların bilinçaltılarında yatan arzu, ve korkularının yansımaları resimlerine yansiyabilir. Ancak çocuk bu yansımaları gizli ya da imgesel bir şekilde yapmış olabilir. Resim uzmanlar tarafından analiz edilirse çocuğun bilinçaltı işlevleri tespit edilebilir. Resimle sağaltım tekniği yine uzman tarafından desteklenirse çocuğun psikolojik açıdan bastırılmış bu duygularını ve korkularını tespit ederek tedavisine yön verebilir. Hatta tedavi yöntemi olarak bile kullanılabilir.

3. **Sanatsal yaklaşım:** Çocuk resimlerini estetik boyutta değerlendiren bir yaklaşım türüdür. Çocukların iç dünyaları semboller ve imgeler yoluyla aktarılır. Bu yaklaşımda semboller birer sanatsal önem ve değer kazanır. Rhoda Kellogg çocuk resmini sanatsal yaklaşımla açıklamaya çalışan kuramcılardandır. Kellog çocuğun resim yaparken aldığı haz üzerine araştırmalar yapmış ve çocuğun bu sırada iki çeşit haz aldığını ortaya koymuştur. Bunlardan birincisi çocuğun rastgele karalama yaparken diğeri ise yaptığı o resmi seyrederken aldığı hazdır. Kellogg bu zevkleri motor ve görsel zevk olarak isimlendirir (Savaş, 2014).

Kellog'a göre çocukların kültürel ve coğrafi farklılıkları olsa bile birçoğunun resimlerinde dairesel şekiller veya çapraz çizimler ortak görünen çizimler arasındadır. Bunun nedenini ise bu şekillerin çocukların ilgilerini çeken biçimler olduğunu bu yüzden

çocukların resimlerinde yer aldığı şeklinde açıklar. Ayrıca her çocukta doğuştan getirilen ve evrensel olan bir “görsel düzen” bulunmaktadır. Bu durum da resimlerde kendini göstermektedir. Kellog çocuğun sanatsal gelişimini üç temel döneme ayırır.

- **Anlamsız, basit karalamalar dönemi:** Rastgele karalamalardan oluşur.
- **Belirgin şekiller dönemi:** Çizimler giderek daha anlamlı bir şekil alır.
- **Anlamlı şekiller dönemi:** Bu dönemde çocuk yaptığı çizimler hakkında konuşur ve bilgi verebilir.

Eğitimci ve sanatçı olan R. Topffer “henüz karalamalar yapan çocuk Michelangelo ile ölümsüz sanatçı Michelangelo arasındaki fark, Michelangelo ile çırağı arasındaki farktan çok daha azdır” demiştir (Leeds, 1989). Bu düşünceye göre çocuk kendi dünyasında bir sanatçıdır. Çocuk resimlerini bu denli güçlü ve estetik bulan ana ögeler çalışmanın sadeliği ve saflığıdır (Kırıoğlu, 2005: 57). Çocuk resimlerine olan ilgi 1800 yılların başları ve 1900’lu yılların sonlarına kadar çok fazlaydı. İnsanlar çocuk resimlerini toplarlar ve biriktirirlerdi. Çocuk resimlerinin özgünlüğünden birçok sanatçı etkilenmiştir. Çocuk resimlerinden etkilenen sanatçılardan Klee çocuk resimleriyle ilgili düşüncelerini şu ifadeyle açıklar: “Sanatın ilk izlerinin etnografya müzeleriyle ana okullarında bulunduğunu, çocukların dışarıdan herhangi bir yardım almadan ürettikleri resimlerle birer sanat eseri örneği yaptıklarını” belirtir (Werkmeister, 1977'den aktaran: Kırıoğlu, 2005: 57).

- 4. Simgesel yaklaşım:** Çocuk resmi üzerine araştırmalara konu olan bir diğer yaklaşım ise sembolik yaklaşımdır. Çocuk resmini sembolik yaklaşımlar ile açıklayan Gibson; çizimin algının kaydedilme süreci olduğunu, fakat algının, gerçek görüntünün bir benzeri olmadığını bilmesi gerektiğini savunur. Çocuk resimlerinde objenin kendisini değil, zihninde oluşturduğu sembolünü çizmektedir. Sully araştırmalarında çocuk resimlerinin realistiğine değil simgeselliğine odaklanmıştır. Goldman’a göre bir resmin bir objeyi temsil etmesi için, onu sembolize etmesi gerekir. (Yavuzer, 2012).

2.2.3. Çocuk Resimleri Analizinde Temel İlkeler

2.2.3.1. Çocuk resimlerinde renklerin psikolojik yorumları. Çocuk resimlerinde renklerin gerçek görünümlere aktarılması dört yaşından sonra görünmeye başlar. Okul öncesi dönemde çocukların renk kullanımları gerçeği yansıtmayabilir. Renkleri rastgele o anki ruh hallerine göre kullanırlar. Mavi bir güneş, rengârenk bir gökyüzü çizebilirler (Çankırılı, 2012).

Çocuk resimlerinde kullanılan renklerle ve duygu durumları arasında ilişkiler vardır. Bu alanda çalışmaları olan Burkitt ve diğerlerinin (2005) araştırmalarında çocukların çok sevdikleri nesnelere ve kişileri çizerlerken en sevdikleri renkleri kullandıklarını belirtmişlerdir (Özlü, 2015).

Çizimlerinde en sık kullandıkları renkleri psikolojik durumlarını yansıtır. Bu durum çocuktan çocuğa farklılık gösterir. Sağlıklı ve hasta çocuklar üzerinde yapılan bir çalışmada hastalıkların göstergesi olarak belli başlı renkleri kullandıkları görülmüştür. Belirli hastalıkları olan çocukların çoğunlukla siyah rengi kullandıkları ve bu çocukların kırmızı rengi de kanla ilişkilendirdikleri görülmüştür. (Malciodi, 2013).

Çocukların renk seçimleri gelişimlerine paralel olarak değişir. İlk evrelerde soğuk renkler daha sonra sıcak renklerin kullanımına doğru gider.

Sıcak Renkler Kırmızı, Sarı, Turuncu: Bu renk grubunda mutluluk, enerjilik hâkimdir. Bu renkleri daha çok kullanan çocukların sevecen, uyumlu, sakin ve huzurlu oldukları belirtilmiştir. Bu renklerden kırmızıyı daha çok kullanan çocukların saldırgan davranışlarının olduğu gözlenmiştir.

Soğuk Renkler Mor ve Mavi: Bu renk grubunda rahatlık ve durgunluk hâkimdir. Okul öncesi dönemin aksine genellikle ortaöğretim ve lise öğrencilerinin kullanmayı tercih ettikleri renklerdir. Resimlerinde soğuk renkleri kullanmayı tercih eden okul öncesi çocuklarında olumsuz davranışlar sergiledikleri ve duygularını ifade edebilmede sıkıntı yaşadıkları gözlenmiştir. (Yavuzer, 2012).

Kırmızı: Dinamik bir renk olan kırmızı; hareketi ve liderliği simgeler. Girişimciliği, odak olmayı ve dikkat çekmeyi, tutkuyu, yoğunluğu ve canlılığı temsil eder. Kırmızı renk kişilerin üzerinde hâkimiyet kurabilen, insanların zamanı unutmalarına sebep olan, kişilerin biliş dünyasını etkilemek amacıyla kullanılır (Dilci, 2014).

Kırmızı renk çocuk resimlerinde saldırganlık ve öfkeyi temsil edebilir. Bilinçaltındaki tehlikeli sinyalleri verebilir. Şiddetli bir hastalığı yansıtabilir (Savaş, 2015).

Beyaz: Beyaz renk temizlik, parlaklık, sadelik ve masumiyeti simgeler. Bu sebeple çocuklarla ilgili ürünlerin ambalajlarının tasarımlarında sıklıkla kullanılan bir renktir. Genellikle insanlar tarafından sevilen ve tercih edilen bir renktir (Dilci, 2014).

Mavi: Gökyüzünü ve denizi temsil eden bir renktir. Bu nedenle sakinliğin simgesidir. Huzur ve uyumu yansıtır. Mavi rengi sıklıkla kullanan çocuklar kendine güveni yüksek, duygularını daha iyi ifade edebilen çocuklardır (Çankırılı, 2012).

Çalışmalarında mavi rengi sıklıkla kullanan kişiler çevreleri ve kendileri ile barışık, sabırlı kişilerdir. Okul, ev ve iş ortamlarında mavi rengin kişileri sakinleştirdiği görülmektedir.

Hedefine ulaşmada istikrarlı bireylerin rengidir. Sonsuzluk, otorite ve verimliliğin sembolüdür (Dilci, 2014).

Pembe: İnsanları rahat hissettiren ve ayrıca romantizmin sembolü hâline gelmiş bir renktir. Sakinleştirici etkisi yüksektir. Pembe renk sınırlara hâkim olunmasını, agresif davranışların ortadan kalkmasını sağlar (Savaş, 2015).

Siyah: Renklerin anlamları kültürler arasında farklılık gösterir. Örneğin siyah renk Türk kültüründe matemi, ciddiyeti temsil ederken Japonya’da mutluluğu temsil eder. İçeride dönük, ruhsal bunalım içerisinde olan kişiler bu rengi sık kullanır. Çocuk çizimlerinde siyah renk, karamsarlığı ve depresyonu ve temsil eder (Dilci, 2014).

Yeşil: Yeşil rengi sık kullanan çocukların kendileriyle barışık bir yapıda oldukları gözlenmektedir. Koyu yeşil sağlığı ve iyileşmeyi temsil eder. Sağlığı simgelemesinden dolayı hastanelerde ve rehabilite merkezlerinde sıklıkla kullanılır. Hastaların güvenli bir ortamda olduklarını hissetmelerini sağlar (Savaş, 2015).

Yeşil renk huzur veren, doğayı, natürelliği, sosyalliği ve özgüveni vurgulayan bir renktir.

Kahverengi: Toprağı ve bereketi simgeler. Duygusal yönleri hassas olan kişiler tarafından sık tercih edilir. Çocuk çizimlerinde yalnızlığı simgeler. Çocukların korunmaya ihtiyaç duydukları sevgi özlemi içinde olduklarını gösterir. Tuvalet eğitiminde anne ile çatışmayı yaşayan çocukların çizimlerinde sık kullanıldığı gözlemlenmiştir (Çankırlı, 2012).

Sarı: Sarı renk, dikkat çekici ve sıcak bir renktir. Enerjiyi ve kutsallığı simgelediğinden kişilere olumlu hisler kazandırır. Işığın, parlaklığın ve zenginliğin rengidir. Pozitif düşünen, çevrelerine enerji saçan, dinamik ve özgür kişilerin sık kullandığı bir renktir. (Savaş, 2015).

2.2.3.2 Kağıtta yer yön ve oran orantı seçimi. Çocuk çizimlerinde yaklaşık dört yaştan itibaren kağıtta anlamlı, sıralı, hiyerarşik bir düzen görünmeye başlar. Sayfada yer seçmeye başlarlar. Güneşi, bulutları kağıdın üst kısmına, araba, insan, çiçek gibi imgeleri ise sayfanın alt kısmına çizmeye başladıkları görülmüştür (Çankırlı, 2012).

Machover yaptığı araştırma verilerinde çocukların çizimlerinde figürlerin sol tarafta yerleştirilmesini benmerkezci kişilik yapısıyla sağ tarafa yerleşimin ise çevre merkezi bir kişilik göstergesi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Resimlerde kağıdın üst kısmı iyimserliği, sıcaklığı, aydınlığı alt bölüm, derinliği, toprağı, zemini ve bereketi temsil eder. Resimlerin orta bölüme çizilmesi bugünü temsil eder, çocuğun içinde bulunduğu ruh halini sembolize eder. Sayfanın alt kısmına doğru çizilen figürler yetersizlik güvensizlik ve özellikle depresyonu yansıtabilir. Resimde figürlerin orta kısmından uzakta, sol tarafa yerleştirilmesi duygusal doyum arayan çocuklarda görülür (Akt. Savaş, 2015).

Çocuk çizimlerinde perspektif ve oran-orantı algısı okul öncesi dönemin sonlarına doğru görülmeye başlar. Okul öncesi dönmedeki çocuklar resimlerinde arka plandaki figürleri ve nesnelere daha küçük resmetmeyi düşünmezler. İnsan ve hayvan çizimlerinde boyutlar bazen ev çizimlerinden daha yüksek çizilebilir. Çiçeklerin ise bazen ağaçlardan evlerden büyük çizildikleri görülebilir (Yavuzer, 2012).

2.2.3.3. Çizgilerin yorumu. Çocuk çizimlerinde görülen kesik kesik ve silik çizgiler hassas, kırılmalı kişilik yapılarını gösterir, bastırılarak çizilen çizgiler ise öfkeli ve stresli ruh halinin göstergesidir. Büyük figürler ve büyük objeler saldırgan çocuklar tarafından yansıtılır. Çizimlerin belirsizliği çocukta çekingen bir yapının, içe kapanıklığın veya ince kas gelişiminin yeterli düzeyde gelişmediğinin bir göstergesi olabilir. Çalışmada silginin çok fazla kullanılması çocukta özgüven eksikliğinin ve yüksek kaygı düzeyinin olduğunun sinyallerini veriyor olabilir. Resmi ilk aşamada silik çizgilerle çizip daha sonra üzerinden geçiyorsa çocuğun kaygı problemlerinin göstergesidir. Çalışma kağıdında kalemi sert kullanmaktan dolayı yırtılan bölümler varsa saldırgan bir kişiliği ve çatışmayı gösteriyor olabilir (Çankırlı, 2012).

2.2.3. Çocuk Resimlerinin Genel Özellikleri

Çocuğun resimleri, çocuğun gelişim ve karakter özelliklerinin göstergesidir. Bu nedenle çocukların çizimleri irdelenirken önce gelişimsel faktörlere bakılmalıdır. Çizimde nesnelere ahengi, içerdiği öğe sayısı ve perspektif gibi değişik şekiller gelişimsel ipuçları verir. Çocuk geliştikçe çizimleri de bilişsel yeteneklerindeki gelişimleri yansıtır. Çocuk resimleri üzerinde yorum yapmak bir uzmanlık alanıdır. Bu uzmanlık alanı tek bir yönle sınırlı değildir. Çocuk resimlerini inceleyecek kişinin gelişim psikolojisi, bilişsel gelişim ve sanatsal yeterlilikleri olmalıdır. Örneğin 4 yaşından önce çocukların çiziminde kol, el gibi insan bedenindeki uzuvlar görünmezken 6 yaşından sonra görünmeye başlar (Chandler ve Johnson, 1991).

Araştırmalarda gösteriyor ki çocuklar yaptıkları resimlerde realist olma eğilimi içerisindedir. Çocuklar etrafında gördüğü nesnelere, durumları ve kişileri yaptığı resme olduğu gibi aktarma isteği içerisindedirler. Gerçekçi çizme eğilimine karşı iki zıt durum görülmektedir. Şematizm ve idealizm. Şematizm, objenin gerçekliğini koruyarak en yalın şekilde çizilmesidir. Çocuklar resimlerini çizerken genellikle şematizme başvururlar. İkinci durum ise idealizmdir. İdealizm, objeyi süsleme, renklendirme, üzerine desen çizme, olduğundan çalışmayı daha da iyi hale getirme durumudur. Örneğin çizdiği resimde arabanın

üzerine sevdiği çizgi film karakterinin sembolünü veya karakteri çizmesi o arabada daha iyi bir görünüm elde etmeye çalıştığının göstergesidir (Savaş, 2014).

2.2.4.1. Büyüklük ve küçük çizgiler. Sayfanın tamamını kaplayan büyük çizimler çoğu kez iç kontrolü zayıf olan saldırgan, ve hiperaktif davranışlar sergileyen çocuklar tarafından çizilirler. “Birkaç santimetre büyüklüğündeki resimler çoğunlukla korkak, çekingen, içedönük çocukların ürünüdür. Ender olarak çekingen, ürkek çocuklar zayıf benlik kavramları nedeniyle geniş figürlere yer vermektedirler. Bunlar daha güçlü olabilme arzularını bu yolla dile getirmeye çalışırlar” (Yavuzer, 2000).

2.2.4.2. Abartılı ve eksik bırakılan çizgiler. Baş: “Resimdeki çok büyük ya da çok küçük kafa, bilişsel açıdan kendini yetersiz gören çocuklar tarafından çizilmektedir. Büyük kafa resimleri genellikle yetenekli ve daha başarılı olmak için istekli çocuklarca çizilmektedir” (Yavuzer, 2000). “Resimde başın normalden büyük çizilmesi ayrıca duygusal ve sosyal iletişimde yetersizlik belirtisi olmakla beraber kendini yaşıtlarından geri gören ve anne baba tarafından okul başarısı düşük bulunan çocuklarda da görülebilir. Normalden küçük çizilen baş arkadaş edinmede ve insanlarla ilişki kurmada zorluk çeken, içine kapanık, sessiz çocuklarda görülür.

Olumlu yönlendirmelerle başın daha küçük çizilmesi sağlanabilir. Bu yönlendirme “insan figürünü çizerken ilk gövdeyi daha sonra başı” çizmesi şeklinde verilirse baş çizimi her yaştaki çocuğun olması gerektiği gibi çizebileceğini gözlemlenmiştir (Çankırılı, 2012: 226).

Ağız: Ağız çizimi çocuklar için başta bulunan en önemli öğedir. Yaşama tutunulmayı sağlayan ve ilk harekete geçen dış organ ağızdır. İnsan gözleri kapalı olduğu halde ağızıyla meme arar, bulur bulmaz da emmeye başlar. Mutluluğunu gülümseyerek belli eder. Ağızda yer alan dudakların, dişlerin ve dilin hayati öneme sahip görevleri vardır. Konuşma, solunum, beslenme, su içme, tat alma bu hayati görevlerin başında yer alır. Çocuk resimlerinde kalın çizgilerle belirtilmiş, dişlerin görüldüğü açık bir ağız insanlarla konuşma isteğini; kapalı, dar, çizgi şeklindeki ağız ise insanlarla ilişki kurmaktan çekindiğini gösterir. Kızgınlığını kötü ve argo sözlerle ifade eden çocukların ağızı fazla büyük ve açık çizdiği görülür. (Savaş, 2014).

Yavuzer’e göre ağızın önemi, temel iletişim aracı olmasından kaynaklanmaktadır. Konuşma ve dil sorunu olan çocuklar, kalın çizgilerle büyük ağız resmi çizerler. Çoğunlukla anne ve babalarına bağımlı çocukların resimlerinde ağız alanına saplandıkları dikkati çeker.

Astım gibi, solunum yolunda sıkıntı yaşayan çocukların resimlerinde ağız organını çizmeyi ihmal ettikleri görülür (Yavuzer, 2000).

Gözler: Altı yaş sonrası çocuk resimlerinde göz ve gözbebeği çizimi çocuğun gelişimi ile ilgili önemli ipuçları vermektedir. Göz yuvarlağının içine göz bebeği çizen bir çocuk, özünün, kişiliğinin farkına varmış demektir. Çünkü göz bebeği olmadan, göz yuvarlağı boş ve anlamsız bir şeydir. Okula başlama yaşına gelmiş bir çocuk insan resmi çizerken göz yuvarlağının içine göz bebeği koymazsa, bu çocuğun kişiliğinin farkında olmadığını, zihinsel ve duygusal yönden geri kaldığı söyleyebilir. Çocuklar göz çizerken genellikle düz bakışı tercih ederler. (Çankırılı, 2012: 229).

Büyük ve ayrıntılı çizilen gözler aşırı izlemeciliğe, dış dünya ile aşırı sosyalleşme isteğine işaret olabilir. Küçük, ya da içi boş çizilen gözler insanlarla, dış çevre ile kurulan bağın yetersiz oluşuna, çevreye karşı ilgisizliğe ve çekimsizliğe işaret edebilir (Altinköprü, 2003: 235).

Burun: Çizdikleri insan yüzünde burnu göründüğünden iri çizen çocuklarda sahip olduğu yeteneklerin bilişsel ve fiziksel özelliklerin tam olarak farkındadırlar. Burnu çok küçük çizenler ise özgüvenleri zayıf çocuklar olabilir. Bazı araştırmacılar tarafından burun cinsellik sembolü olarak kabul edilir. Buna göre dikkat çekici ve büyük çizilen burun cinsel kimlik gelişiminin ağırlık kazandığı dönemlerde yapılan resimlerde çokça görülebilir (Çankırılı, 2012: 230).

Burnu ile ilgili bir rahatsızlığı çocukların örneğin burun ameliyatı geçirmiş, burnu sürekli kanayan çocuklar insan yüzü çizerken burnu unutabilir ya da bilerek çizmeyebilir.

Kulaklar: Kulak çizimi çocukların sosyal ilişkileri konusunda bilgi verebilir. Kulaklar olması gerektiğinden daha küçük çizilmemişse kişinin sosyal ilişkilerinde problem yaşadığı ve çevreyle ilişkilerinin yetersiz olduğu sonucuna varılabilir. Ayrıca normalden büyük çizilen kulaklar kişinin çevresi tarafından sürekli eleştirildiği ve çevresinde olanları, konuşulanları sürekli dinleme ihtiyacı içinde olduğu sonucuna varılabilir. Ancak okulöncesi dönem çocuklarının çizimlerinde kulağın olmaması olağan bir durumdur ve çizim kavramı gelişiminin tamamlanmamış olmasıyla ilgilidir” (Bahçıvan- Saydam, 2004: 117).

Boyun: Çocuklar genellikle altı yaşına gelene kadar boyun kısmını çizmeyi görmezden gelirler. Altın yaşına gelmiş bir çocuk insan figürü çizerken baş ile vücudu boyun ile birleştirebilmelidir. “Abartılı çizilmiş boyun, akıl ile duygular arası iletişimde yetersizlik işareti olabilir. Çocuk biriyle konuşurken boynunu eliyle tutuyorsa bilinçaltında konuştuğu kimseden kendisine bir zarar gelebileceği endişesi taşıyor olabilir” (Çankırılı, 2012: 231-232).

Saçlar: Çocuk resimlerinde bastırılarak boyanan saçlar, çocuğun fiziksel olarak daha güçlü olma isteğini göstermektedir. Aile bireylerinin saçlarını koyu ve sert çizgilerle boyaması ebeveynlere karşı güçlü olma, üstünlük kurma ve hane içinde söz sahibi olma arzusu konusunda ipucu verebilir (Bahçıvan-Saydam, 2004:118).

Eller: Çocukların çevresiyle fiziksel ve duygusal iletişimini sağlayan en önemli öğrenme araçlarından birisi de elleridir. Çocuk çalışmalarında insan figüründe ellere yer verilmesi çocuğun dışa dönük olduğunu, insanlarla ve diğer canlılarla iletişim kurmaktan hoşlandığını ve sosyal bir birey olacağını gösterir (Savaş, 2014).

Eller normalden büyük çizilmişse bu durum bir eksikliğin ve güçsüzlüğün tepkisi işareti olabilir. Resmi yapan çocuk tırnak yeme, hırsızlık yapma gibi durumlardan suçluluk hissediyorsa bu ellerin saklanması veya hiç çizilmemesi şeklinde ortaya çıkabilir. Yumruk şeklindeki eller saldırganlığın bir işareti olabilir (Altınköprü, 2003: 238).

Parmaklar ve Tırnaklar: Parmak çizimlerinde uzun tırnaklar saldırganlık işareti olabilir. Parmak sayısının eksik olması azimli olmama, gelecekle ilgili hedefsizlik anlamlarını taşıırken parmak sayısının beşten fazla olması aşırı hırslılığa işaret olabilir (Akt: Altınköprü, 2003: 237).

Kollar: İki yana açılan kol çizimleri insanlarla yakın ilişki kurabilen, mutlu çocukların resimlerinde görülür. Bazı durumlarda ise insanlarla yakın ilişki kurma özleminin göstergesidir. Gövdeye bitişik çizilen kollar insanlarla ilişki kurmada zorluk çeken çocukların çizimlerinde görülür. Kolların hiç çizilmemesi çevreyle kopuk ilişkilerin varlığına işarettir. Kolsuz olarak çizilen ebeveynin çocuk tarafından “yeterince ilgi göstermediği” şeklinde algılanabilir. Kolların uzunluğu önemlidir. Olduğundan uzun çizilen kollar bir bakımdan çalma alışkanlığını, bir bakımdan da güç ve kontrolün ifadesi olabilir. Kısa çizilen kollar arzu ve isteklerden yoksunluğu anlatabilir. Kolların, ellerin ve parmakların çiziliş şekli korku, utangaçlık ya da saldırganlık gibi davranışların açıklanmasında yardımcı olabilir” (DiLeo, 1983: 120).

Ayaklar: çocuk resimlerinde çok zayıf ayaklar imgenmesi aileye bağımlılığı ve öz güvensizlikle ilişkilendirilirken, kalın çizgilerle ve kalın tabanlı gösterilen ayaklar da öz güvenliliği ve bağımsız kişilikle ilişkilendirilebilir. İki ayrı yöne bakan ayaklar çizenin büyümele çocuk kalma arasında tereddüt yaşadığını ima etmektedir. Sola dönük çizilen ayakuçları geleceğe yönelmenin ve hedefleri olmanın göstergesi olabilir. Sağa dönük çizilen ayakuçları kişinin geçmişe, çocukluk yıllarına dönük yaşadığına işarettir (Çankırılı, 2012: 236). Resimde ayakların çizilmemesi çocuğun kendini güvensiz ve yardımsız hissetmesi anlamına gelir (Yavuzer, 2000).

Bacaklar: Bacakların çizilmemesi kişinin var olmak için başkalarının desteğine ihtiyacı olduğuna işaret olabilir (Bahçıvan-Saydam, 2004: 120). Büyük bir koşucu veya futbolcu olmayı arzu eden çocuklar bacakları kalın çizgilerle ve olduğundan büyük çizebilir (Çankırlı, 2012: 254).

Kıyafet: Çocuk resimlerinde düğmeli çizilen kıyafetler ve göbek deliğinin olması anneye bağımlı olma konusunda ipuçları verebilir. Çok şık ve gösterişli çizilen kıyafetler ise başkaları tarafından beğenilme ve mükemmel olma hakkında açıklayıcı olabilir (Bahçıvan-Saydam, 2004: 120).

Elbise ve başlık kişinin bağlı olduğu sınıfın ve statünün de bir göstergesidir. Bir kral ile bir köylünün giydiği elbise farklı olduğu gibi bir erkek ve bir kadının giydiği kıyafette farklı gösterilmektedir.

Cinsel organlar: Mahremiyeti sembolize ettiği için normalde çocuk çizimlerinde cinsel organlara rastlanmaz. Araştırmalar, anne babanın evde çıplak dolaştığı, çocukla birlikte banyo yaptığı ailelerde çocuk cinsel organların mahremiyet olarak algılanmadığını ve resimlerinde çizmede bir sakınca görmediğini ortaya koymaktadır. Ayrıca çocuk dilinde cinsel organlar küfrü çağrıştırdığından saldırganlığın göstergesi olabilir. Erotik malzeme ile erken tanışan ve erken uyarılan çocuklar da insan figürü çizerken cinsel organlara yer verebilir (Çankırlı, 2012: 254).

2.2.4.3. Çocuk resimlerinde görülen insan figürleri analizi. Çocuk resimlerinde görülen insan figürleri çok önemli ipuçları vermektedir. Çocuk resimlerinde insan figürünün durduğu yer, duruş şekli, büyüklüğü önemlidir. Bazı beden parçalarının büyük veya küçük çizilmesi çocuğun iç dünyasını dışa vurmaktadır.

Ev ve aile çizimlerinde insan figürlerinin olmaması sosyal ilişkilerde çekingenliğini çocuğun kendisini ifade etmede yetersizliğini anlatmaktadır. Ev ve aile çizimlerinde insan figürünün çokluğu ise bu özelliklerin tam tersi durumuna yönlendirir. Arkası dönük insan figürü iletişim kurmadaki problemleri gösterir. Aile üyelerinden anne veya babanın eksik çizilmesi boşanmayı, kardeşin eksik çizilmesi ise onunla problemi olduğunu veya onu kıskandığını gösterebilir. Çocuk bazen hayran olduğu aile üyesini büyük çizebilir. Eğer baba büyük anne çocuktan daha küçük çizilirse babanın anne üzerinde baskı kurduğu sonucu çıkarılabilir (Savaş, 2014).

Anneye sakal ve bıyık çizilmesi, babaya kadın kıyafetleri giydirilmesi, yatak odasının abartılı çizilmesi çocukta cinsel kimlik belirsizliği olduğu ve anne baba rollerinin karıştığı anlamına gelir (Çankırlı, 2012: 249-251).

Çocuklar otoriteyi temsil eden, güçlü buldukları ve özdeşim kurdukları kişiyi ilk bakışta göze çarpacak şekilde çizerler. Bazı çocuklar kendilerini birinci sırada ve diğerlerinden daha büyük çizerler. Bu çocuklar ebeveynleri tarafından bireyselliklerinin kabul edilmesi, desteklenmesi ihtiyacı duyan çocuklar olabilmektedir. Çok küçük veya en son çizilen aile bireyi çocuğun önemsemediği, varlığından rahatsızlık duyduğu kişi olabilir (Bahçıvan-Saydam, 2004: 115).

2.2.4.4. Çocuk resimlerinde yakın çevre. İyi uyumlu çocukların tersine stres altındaki ve ailevi sorunlarından kaynaklı kaygılı olan çocuklar aile resmi yapmaktan kaçınırlar. Çocuklar güvenlik, aile yaşamlarına karşı olumsuz duygular beslemeleri ve aile sırlarını açık etmekten dolayı başlarına geleceklerden korktukları için duraksayabilirler. “İnsanları, özellikle aileleri çizmek, çocukların yaşamındaki hem olumlu hem olumsuz konuları ortaya çıkarır. Bazı çocuklar ailelerinin resmini yapmak istemezler. Çünkü ya ailenin o günlerdeki durumundan utanmakta ya da çelişkili duygular beslemektedirler. Kısa süre önce ayrılma, boşanma ya da ölüm yaşayan bir aileden gelen çocuklar resme kimi katacakları konusunda emin değildirler ve tedirginlerdir” (Malchiodi, 2005: 222-223).

2.2.4.5. Çocuk resimlerinde ev çizimleri. Ev çizimleri çocuklar için düzen, sığınma ve güvenin simgesidir. Onun duygusal dünyasında ve bilinçaltı yaşamında yer alır. Çok iyi biliriz ki ilkokula başladığında çocuk “eve gitmek istiyorum” derken, ev figürü onun duygusal dünyasını yansıtır (Yavuzer, 2000).

Kare ev: Çocukların en çok çizdikleri sembolik ev tipidir. Ana bina kare ve çatısı üçgen şeklindedir.

Duvarlar: Evin duvarları aileyi dış tehlikelerden korur. Bazı durumlarda duvarların içi görülebilmektedir bu durumun adı saydamlık kavramı ile açıklanır.

Pencereler: Pencerelerin panjurlu veya demir parmaklıklı olması çocuğun dış dünyaya güven duymadığını gösterir.

Kapı: Evin kapısı çok büyük ise dışa dönük, sosyal, iyilik sever, misafirperver bir yapıya sahip olduğunu gösterir. Kapı küçükse veya çizilmemişse o ev dış dünyaya kapalı sosyal olmayan bir evdir.

Evin Çevresi: Çocuğun resminde evin önünde oyun alanı, ağaç, salıncak, bitkiler gözlenmekte ise çocuğunu önemseyen bir ailenin varlığından söz edilebilir. Kuşlar ve diğer hayvanlar mutlu temalarda görülebilen çizimlerdir (Savaş, 2014).

2.2.4.6. Çocuk resimlerinde doğa çizimleri ve bitkiler. Kendisi ve çevresi ile barışık, doğaya karşı duyarlı çocuklar çizdikleri evin çevresine gülümseyen bir güneş, bulutlar, dağlar, ay ve yıldızlar ilave ederler. Ruh haline bağlı olarak gezegenlerin, bulutların içi somurtan veya ağlayan olarak çizilebilir. Bu nesnelere kötü bir ruh hali vermek için renklerde de gri tonlamalar görülebilmektedir. Resimlerde çiçek, güzelliğin sevginin ve büyümenin sembolüdür. Genellikle ağaç çiziminin aileyi özellikle anneyi temsil ettiği düşünülmektedir. Çizilen ağaç meyveli ve çiçekli bir ağaçsa çocuğun başarısını sembolize ediyor olabilir. Ağacın etrafındaki kedi, köpek, at gibi hayvanlar çizenin hayvan sevgisini gösterir (Çankırılı, 2012:262-279).

2.2.5. Çocuk Resimlerinin Ortak Özellikleri

2.2.5.1. Düzleme. Düzleme özelliği en çok 5 ve 7 yaş gruplarında görülmektedir. “Çocuk burada resmini yaptığı yüzeye uydurmaya çalışır. Nesnenin görüldüğü gibi değil, görülmesi gerektiği biçimde algılanıp, çizme çabası söz konusudur” (Artut, 2004 a: 214).

2.2.5.2. Tamamlama. Herhangi bir şeyin resmini yaparken çocuklar onun kendisi zihninde düşündüğü tüm detayları, özellikleri, konu ile ilgili bildiklerini kağıda aktarırlar. Tamamlama özelliği gösteren çocuklar, soyut şeylerin resimlerini de yapabilirler. Tamamlama özelliği çocukların resimlerinde sıklıkla görülmektedir (Alakuş ve Mercin, 2009:136).

2.2.5.3. Boy hiyerarşisi. Çocuk kendisi için önemli olanı kağıdın ortasına ve diğer öğelerden oldukça büyük çizebilmektedir. Bir araba evden daha büyük çizilebildiği gibi, annenin büyük, babanın ise daha küçük çizildiği görülebilir. Arnheim’a göre bu durum, resme ilk çizilen ile sonradan çizilenler arasındaki orantısızlık çocuk bilincinde, parça bütün ilişkisinin kurulamamasındandır.

2.2.5.4. Saydamlık. Bir evin duvarlarından içinin görünüyormuş olması, bir akarsuyun ya da denizin içindeki balıkların görünüyormuş olması saydamlık özelliğidir. 5-7 yaş aralığındaki çocuklarda sık görülür. Çocuk, algıladığı biçimde konunun tüm detaylarını bir bütünlük ve şeffaflık içinde göstermeye çalışır (Artut, 2004 a: 215).

2.2.6. Çocuk Tiplerine Göre Özellikler

2.2.6.1. Görücü (İzlenimci) tipler. Bu tip çocuklar, konuları bütünüyle görüp, lekeci bir anlayışla resimlerini yorumlar. Çizimlerinde figürlerin konturlarını önceden belirlerler. Özellikle iki boyutlu renkli çalışmalarda başarılıdırlar (Artut, 2004a: 215). İnsan çizimlerinde, baş, gövde, kol ya da bacakların birleşimlerinden çok bu parçaların oluşturduğu büyüklüğü ele alırlar.

2.2.6.2. Yapıcı (İnşacı) tipler. Görücü tiplerin aksine resimlerinde konuyu parçalar halinde algılayarak, detaylı çizimler yaparlar. Parçadan bütüne giderek, çizimlerini tamamlarlar. Örneğin, bir insan figürü çizerken, yüz, vücut ve elbise detayları ayrı ayrı işlenir (Alakuş ve Mercin, 2009:139). Bu tipteki çocukların parça bütün ilişkisindeki başarıları nedeniyle, üç boyutlu çalışmalarda daha istekli ve daha becerikli oldukları görülür.

2.2.6.3. Karışık (Birleştirici) tipler. Yapıcı ve görücü tiplerin özelliklerini taşıyan bu gruptaki çocuklar, “iyi çizim yapmanın yanı sıra iyi de boyama yaparlar. Resimlerinde, bütün içinde parçalara da yer verirler. Bu tip çocukların çizimleri planlı olup, çizimlerinde doğruluk, ölçülülük ve düzenlilik göze çarpar” (Alakuş ve Mercin, 2009:139).

2.2.7. Çocuk Resminin Gelişim Aşamaları

Birçok eğitimci ve araştırmacının saptadığı gelişim kuramları, çoğunlukla çocuk resimleri üzerine yapılan sayısal gözlem ve incelemeye dayanmaktadır. Bu nedenle saptanan çizgisel özellikler her kuramda hemen hemen aynıdır. Yapılan deneyler ve araştırmalar çocukların hem gördüklerini hem de bildiklerini çizdiklerini gösterir. Küçük çocuklarda tam bir kavram oluşmadığı için her ne kadar bir soyutlama gibi görünse de algılarına bağlı anlık izlenimlerin etkisini taşır. Çocuk büyüdükçe resimleri algısal kavramsal bir süreci yansıtır (Artut, 2004b: 194).

Çocuklar iç dünyalarını simgesel olarak keşfedebilmek için resim yaparlar ve 3 ilâ 4 yaşında çoğu çocuk, gözlemlenebilir simgesel şekiller aracılığı ile gerçeklik hakkındaki düşüncelerini gösterme becerilerine sahip olur. Çocuk tarafından çizilen bir eskiz, çocuğun çevresini, tecrübelerini ve çocuk için önemli olan şeyleri aktarır. Bilişsel teoriye göre, çocuklar bildikleri şeyleri çizerken dış dünya ve kendi dünyası ile iletişim kurabilirler ve bu durum çocuğun kişiliğini yansıtır (Collado, 1999: 5,15). Çocuğun çizgisel gelişim evrelerinden bahsetmek gerekirse; karalama dönemi 2-4 yaş arasını kapsar. Küçük kas gelişimine paralel olarak çocuk, çizimlerini kontrol etmeye başlar. Kellogg, 1969 yılındaki

çalışmasında; 1,5-2 yaş arasındaki çocukların ilk başlarda yaptıkları anlamsız karalamaların daha sonra düzenli şekiller haline gelerek ve aşamalı bir şekilde ayrıt edilebilir şekillere dönüşüp, sonra da ilk simgesel çizimlerin 3-4 yaşlarında çeşitli karmaşık şekillere dönüştüğünü ifade etmiştir (Artut, 2004: 225). “Bu evre boyunca yapılan karalamalar ve işaretler gelişimsel bir noktaya işaret eder. Çünkü çocuklar kağıt üzerindeki işaretlerini etraflarındaki dünyaya bağlayabilmektedirler. Bu yaşta çocuğun yaptığı resimler yetişkinler için bir anlam ifade etmese de çocuk, resmi üzerine konuşabilir” (Malchiodi, 2005: 115). Karalama dönemi dediğimiz 2-4 yaşlarında çocuğun yaptığı düz çizgi karalamaları şema öncesi dönemde giderek insan figürüne dönüşmeye başlar. Düz çizgilerle insan kolu, bacağı, gövdesi; yuvarlak çizgilerle baş, yüz yapan çocuk kendine göre bir insan şeması yaratmaya çalışmaktadır. Bu yüzden bir gün çizmiş olduğu insan resmini ertesi gün bambaşka çizer (Kehnemuyi, 2013).

Luquet 7-9 yaş aralığını kapsayan şematik dönemi “görsel gerçeklik” olarak tanımlar. Çocuk giderek insan ve çevresi hakkında bir görüşe sahip olur. İnsan figürü seçimlerinde belirli şekilleri kullanmaya başlar. Bedenin parçalarını kendi isteğine göre betimler (Yavuzer, 2012). “Artık iyi bir gözlemci olan çocuk, iyi de bir taklitçidir. Meslekler dikkatini çeker ve onları hem oyunlarında taklit eder hem de resimlerinde yer verir” (Keskin, 2013). Birçok denemeden sonra çocuk artık kendine göre bir insan şeması oluşturur. Bu nedenle bir grupta farklı insan resimleriyle karşılaşabilir. Bu dönemde vücudun çocuk için önem arz eden parçaları abartılır. Önemsiz olan parçalar ise hiç çizilmeyebilir. Figürlerinde cinsiyet faktöründen kaynaklanan farklılıklar görülebilir (Kırıçoğlu, 1998).

“9-12 yaş kapsayan gerçeklik döneminde çocuk bedensel ve psikolojik gelişim açısından kritik bir dönemdedir. Resme gerçekçi bir anlayışla yaklaşırlar. Figürlerde vücut bölümleri arasında orantı vardır. Kız ve erkek çocukların resimlerinde farklılıklar görülür. Kızlar daha çok bebek resmi, elbiseler çizerken erkekler ise araba, uçak, vb. resimler çizer” (MEB, 2001: 21). “Onuncu yaşta konsantrasyon belirgin bir şekilde artar. Davranışlarında da bağımsızdır. Aile bireyleri ile olduğu kadar çevresindeki yetişkinlerle de özdeşleşmeye başlar. Bu dönem grup arkadaş ilişkilerinin ileri derecede önem kazanmaya başladığı bir dönemdir. Önce motor yetenek yeterince gelişmiştir. Profil resimleri ortaya çıkar. Bu, perspektif algılamının ilk işareti olarak kabul edilebilir” (Keskin, 2013: 31).

2.2.7.1. Çizgisel gelişim evreleri açısından 10-14 yaş. Çocukların çizgisel gelişim evreleri açısından 10-14 yaş aralığı pek çok kuramcı tarafından farklı isimlerle yorumlanmış ve farklı gruplara ayrılmıştır. Lowenfeld'in çizgisel gelişim basamaklarına göre 10-15 yaş grubu çocuklar;

- Ergenlik Öncesi Dönem (9-11 yaş),
- Mantık Çağı, Görünürde Doğalcılık Dönemi (11-13 yaş),
- Ergenlik Dönemi (13 yaş üstü)

olarak üç farklı döneme denk gelirken Piaget'in bilişsel gelişim aşamalarına göre;

- Somut İşlem (7-11 Yaş)
- Soyut İşlem ya da Biçimsel İşlemler Evresi (11 Yaş üstü)

dönemlerini kapsamaktadır. Kellogg'un (1962) kuramına göre ise çocuk 5 yaşından sonra geç resimsellik evresine girmektedir.

Ergenliğin başladığı onbir-onüç yaş arası dönem çocukların çevrelerine farkındalığının arttığı bir dönemdir. Çocuk ya da ergen bu dönemde yakın çevresinde gördüğü objelerin orantılarını, boyutlarını, derinliklerini çizgilerine yansıtmaya çalışmaktadır (Sağlam, 2011). Geometrik çizgiler anlatımlarını yetersiz kıldığı için bu tür çizgiyi artık uygulamaz olurlar. Resimde giyim onlar için çok önem taşır. Bu yönde daha gerçekçi olma eğilimindedirler; ayrıntılara kolayca girerler, insanları hareketsiz ve katı olmakla beraber vücudun her parçasının anlamı vardır. Kehnemuyi' ne göre bu dönem geometrik çizgiden uzaklaşma, başkaldırma ve cinsiyet ayrımının farkına varma olarak adlandırılacak bir dönemdir. İnsan resimlerinde cinsiyet ayrımından kaynaklanan giysilerin ayrıntılandırılması, mekân çizgisinin kullanılması, renk anlatımının coşkusu söz konusudur. Renk gölge ışığı hava akımlarıyla karşılaştırır, perspektife önem verir. Görsel ufuk çizgisini fark eder, duyguya bağlanan öznel renkler kullanırlar (Kehnemuyi, 2013). Kişiliği hızla gelişen, sosyalleşen genç çevresi ile daha yoğun bir iletişim içine girer. Gelişen olayları kendi yorumu ile yansıtabilir. Kişisel ve toplumsal değerlere ilgileri artar" (Buyurgan, 2007: 66). Çizim ve boyama işlemlerinde daha dikkatlidirler. Ünlü ressamların eserlerini merak ederler ve ilgi duyarlar. Bazı durumlarda kendi resimlerini beğenmezler fakat eleştiriyi de kabul edemezler. Bu dönemde içinde buldukları duygu durumlarından ve çevresindeki olaylardan, olumsuzluk içeren durumlardan ve baskılardan çok etkilenirler (Artut, 2004 a: 213).

2.3. PANDEMİ VE COVID-19 SALGINI İLE İLGİLİ KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Araştırmanın bu bölümünde Covid-19 salgın sürecinin eğitim öğretim üzerindeki etkileri ve ayrıca uzaktan eğitim sürecine yansımalarına yönelik ulusal ve uluslararası araştırmalar incelenmiştir.

Anderson yaptığı araştırmalarla eğitim sistemindeki derin eşitsizlikleri, açıkça ortaya koymuştur. Bu eşitsizlikler sahip olunan teknolojik cihazlar, ebeveyn imkanları, yaşanan çevre gibi sınıflandırılmıştır (Akt., Karaibiş)

Arslan ve Karagül öğrencilerle ve ebeveynleri üzerine yaptığı çalışmalarda, uzaktan eğitim sistemi içerisinde öğrencilerin ana dersler dışındaki diğer derslere karşı olan tutumlarının olumsuz yönde etkilendiklerini yaptıkları çalışmalarda gözlemlemiştir.

Munro ve Faust,ın ve Van Lancker ve Parolinin araştırmalarında “uzaktan eğitim sistemi ile eğitim her ne kadar devam ettirilmeye çalışılsa da gelir düzeyi farklı olan aileler çocuklarına yeterli materyalleri sağlayamadıkları için bu çocukların öğrenme açığı olması gerçeği yadsınamaz” görüşleriyle ortak payda da buluşmuşlardır (Akt., Afyoncuoğlu)

Giannini ve Lewis ise eğitimde zaten dezavantajlı olan kız çocuklarının okulların kapatılması ile daha yıkıcı sonuçlara ulaşılacağı görüşüne ulaşmışlardır (Akt., Karaibiş).

2.3.1. Covid-19 Yeni Koronavirüs Hastalığı

Çin’in Wuhan şehrinde 31 Aralık 2019 tarihinde daha önce karşılaşılmayan bir çeşit zatüre vakalarını Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) kamuoyuyla paylaşmıştır. Ocak 2020’de zatürre vakaları koronavirüs hastalığı ile ilişkilendirilmiş “2019-vCoV” olarak isimlendirilen bu virüs ilerleyen tarihlerde “SARS-CoV-2” olarak adlandırılmış virüsünün yol açtığı hastalığa da COVID-19 adı verilmiştir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020b).

Koronavirüsler insanlarda hastalık yapabilen ve ayrıca kedi, yarasa deve gibi kimi hayvan türlerinde tespit edilebilen geniş yayılma sahip bir virüs türüdür. Hayvanlarda bulunan korona virüsler zaman içerisinde değişime uğrayıp insanlara da bulaşma yeteneği kazanabilmektedir. Virüsler insandan insana aktarımı olması durumunda insanlık için tehdit oluşturmaktadır.

Herhangi bir hastalığın “pandemi” olarak isimlendirilebilmesi için insandan insana kolay ve hızlı şekilde yayılım göstermesi bununla birlikte tüm dünya ülkeleri için tehdit oluşturması gerekmektedir (Arslan ve Karagül, 2020). Nitekim DSÖ COVID-19’u 30 Ocak 2020’de “uluslararası boyutta halk sağlığı acil durumu” şeklinde sınıflandırdıktan sonra, salgının ilk olarak başladığı Çin’in haricinde 113 ülkede COVID-19 vakaları görülmesiyle

sonrasında virüs yayılım ve şiddetini de göz önünde bulundurarak 11 Mart'ta hastalığı “pandemi” şeklinde tanımlamıştır.

Covid-19 virüsü, bu virüsü taşıyan kişilerin öksürme ve hapsirmaları ile havaya saçılan partiküllerin solunmasıyla bulaşmaktadır. Virüs aynı zamanda hasta bireylerin solunum parçacıklarıyla kirlenen yüzeylere teması sonrasında, eller yıkanmadan göz, ağız, burun ve yüze götürülmesi ile bulaşabildiğinden kirli eller ile vücudun bu bölgelerine temas etmek risk içermektedir. Şimdiye kadar elde edilen veriler bazı bireylerin ciddi semptomlar geliştirme ve daha çok hastalanma riski altında bulunduğunu göstermektedir. Vakaların yüzde 80 kadarı hastalığı hafif geçirmekte, %20 kadarı ise hastanede tedavi edilmektedir. Hastalıktan 60 yaş üzerindeki bireyler, kronik tıbbi rahatsızlığı olan kimseler, kalp, diyabet, hipertansiyon, kanser, kronik solunum yolu hastalığı bulunan kimseler ile sağlık çalışanları daha çok etkilenmektedir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2020b).

2.3.2. Covid-19 Salgının Eğitime Etkisi

Dünya genelinde çok hızlı şekilde yayılan Covid-19 salgını başta sağlık, ekonomi, ve sosyal yaşamda olduğu gibi eğitim alanında da ciddi sorunlar ortaya çıkmasına neden olmuştur. Salgının yayılım hızının önüne geçebilmek için pek çok ülkede sokağa çıkma yasakları gündeme gelmiştir. Hemen hemen bütün ülkelerde yüz yüze eğitime ara verilmiştir.

Türkiye’de ise salgın nedeniyle 2019-2020 eğitim-öğretim yılında 14 Mart-29 Haziran 2020 döneminde yüz yüze eğitim durmuştur. 2020-2021 eğitim-öğretim yılı başında okullar yüz yüze eğitime başlamasına karşın vaka sayılarında hızlı bir artış gözlenmiştir. Bu nedenle tekrar 19 Kasım 2020’den itibaren yüz yüze eğitim faaliyetleri ikinci kez durmuş eğitim öğretime uzaktan eğitimle devam edilmiştir. 1 Mart 2021 tarihinden itibaren ise “Kontrollü normalleşme” ye yönelik kararlar doğrultusunda tüm okul öncesi kurumları ve ilkokullar ile 8. ve 12. Sınıflarda yüz yüze eğitime geçilmiştir. 2021-2022 Eğitim öğretim yılı başında ise eylül ayından itibaren tüm kademelerde yüz yüze eğitime geçilmiştir.

Bu konuda araştırmaları bulunan Giannini ve Lewis’e göre (2020) salgın kapsamında virüsün yayılımını engellemek için okulların kapanması, hem hastalığın yayılımını yavaşlatma hem de sağlık sistemlerinin üzerindeki yükü azaltmaya yardımcı olmaktadır. Bu önlemler sadece sivil dayanışma çabası olmayıp aynı zamanda halkın sağlığının korunması noktasında zorunluluk arz etmektedir. Bununla birlikte söz konusu önlemlerin eğitim sisteminde mevcut eşitsizlikleri artıracığı ifade edilmektedir (Akt., Karaibiş).

Uzaktan eğitim sürecinde öğrenme ortamındaki sorunlar, sınav takvimlerinin ertelenmesi, öğretmenlerin uzaktan eğitim sistemi hakkındaki eğitimlerinin yürütülemediği,

teknolojik alet yetersizliği bulunan dezavantajlı gurupların oluşması sistemin doğal sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Uzaktan eğitimle birlikte çocuklar ile gençlerin sosyal etkileşimleri azalmıştır (Chang ve Satako :2020).

Anderson ise Covid-19 salgınının öğrenmenin farklı yollarının olabileceğini ve okulun bir öğrenme yeri olmanın yanı sıra aynı zamanda sosyalleşme sağlayan toplumsal ortak alan olduğunun anlaşılmasına katkı sağladığını araştırmada ortaya koymuştur. (Akt., Karaibiş)

2.3.3. Covid-19 Salgını Sürecinde MEB Uzaktan Eğitim Uygulamaları

Okulların kapanması ile birlikte Millî Eğitim Bakanlığı uzaktan eğitimi etkin kılmak için, Eğitim Bilişim Ağı (EBA) alt yapısını güçlendirmiş, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) ile iş birliği yapmıştır. Türkiye’de uzaktan eğitim Faaliyetleri online olarak EBA ve TRT iş birliği ile EBA tv üzerinden yürütülmüştür (Özer, 2020).

EBA ile TRT EBA kanallarından yapılan uzaktan eğitim faaliyetleri kapsamında tüm dersler için ilgili birimler kurularak, önemli noktalar belirlenmiş ve sonrasında ders videoları, destek dersler için tekrar videoları, ders arası etkinlik videoları, özel günlere dair videolar gibi içeriklerine göre farklılık gösteren video çekimleri yapılmıştır. 23 Mart-19 Haziran 2020 döneminde TRT EBA TV kanallarından toplam ‘2.516’ saatlik yayın gerçekleştirilmiştir. 2019-2020 eğitim öğretim yılının sona ermesinin ardından öğrencilerin yaz tatili esnasında da çok yönlü gelişimlerini desteklemek üzere 29 Haziran-28 Ağustos 2020 periyodunda “EBA TV YAZ OKULU” yayında bulunmuştur (MEB, 2020).

Pandemi döneminde İl Milli Eğitim Müdürlüklerinde “Evde Sanat Var” , “Evde Kal” sloganlarından hareketle resim yarışmaları düzenlenmiştir. Denizli il Milli Eğitim Müdürlüğü’de bu konuda bir resim yarışması düzenleyip eserleri İl Milli Eğitim Müdürlüğü sayfasında sergilemiş ve dereceye giren eser sahiplerini ödüllendirmiştir.

2.3.4. Covid-19 Pandemi Döneminin Çocukların Yaşamı Üzerindeki Etkileri

Çocuklar pandemi döneminde alınan tedbirlerle sokağa çıkma yasağı gibi çeşitli kısıtlamalara maruz kalmışlardır. Dünya çapında COVID-19 pandemisi 860 milyondan fazla çocuğu ve genci etkilemiştir (Munro ve Faust, 2020).

Okulların kapatılması ve ev karantinaları çocukların sosyal yaşam alanlarını kısıtlamış ruh sağlıklarını ve eğitim hayatlarını doğrudan etkileyerek olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına neden olmuş olabilir. Her ne kadar uzaktan eğitim sistemi ile eğitim sürdürülmeye çalışılsa da gelir düzeyi farklı olan aileler çocuklarına yeterli materyalleri sağlayamadıkları için bu çocuklarda öğrenme açığı olması muhtemeldir (Van Lancker ve Parolin, 2020).

COVID-19 pandemisi kapsamında okul çağındaki çocuklar için yapılan büyük değişiklikler arasında çevrimiçi derslerin başlaması, sosyal toplantıların ve açık hava etkinliklerinin kısıtlanması ve evde ebeveynler ile geçirilen zamanın artması, ev içinde daha fazla zaman geçirmeleri ile ev hayatları ile ilgili streslerinin artması, uyku sürelerinin artması gibi değişiklikler yer alıyor (Lim vd., 2021; Pietrobelli vd., 2020).

COVID-19 pandemi döneminde günlük hayattaki bir diğer değişiklik ise çocukların ekran başındaki geçirdikleri sürenin artmış olmasıdır. 5 ile 18 yaş arası çocukların ekran başında geçirdikleri sürede çarpıcı bir artış olduğu tespit edilmiştir (Pietrobelli vd., 2020; Mahon vd., 2021). Bununla birlikte akıllı telefon kullanımı ve internet bağımlılığı artan çocukların psikolojik sağlıkları ve akademik performansları olumsuz etkilenmiştir (Duan vd., 2020; Hawi ve Samaha, 2016).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın deseni, çalışma grubu, verilerin toplanması, analizi ve geçerlik-güvenirlik ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Z kuşağını temsilen 10-14 yaş grubundaki çocukların pandemi dönemiyle ilgili algılarının resimlerine yansımalarının yorumlandığı bu çalışmada nitel araştırma teknikleri kullanılmıştır. 10-14 yaş aralığı ile sınırlandırılan bu çalışmada, sokağa çıkma yasaklarının başlaması, eğitim öğretime verilen ara, sosyal mesafe, bulaş riski, uzaktan eğitim, gibi konular çocukların yaptıkları resimlerden yola çıkarak ortaya konmuştur.

Araştırmanın modeli zaman ve metod yönünden incelendiğinde bir “durum çalışması” (Case Study)’dir. “Vaka çalışması olarak da adlandırılan bu yaklaşım kısaca sınırlı bir sistemin derinlemesine betimlenmesi ve incelenmesi olarak tanımlanmaktadır”. (Merriam, 2013:40). Yin’e göre “Durum çalışması, güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam çerçevesi içeriğinde çalışılan, olgu ve içinde bulunduğu içerik arasındaki sınırların kesin hatlarıyla belirgin olmadığı ve birden fazla kanıt veya veri kaynağının mevcut olduğu durumlarda kullanılan görgül bir araştırma yöntemidir” (Akt. Şimşek ve Yıldırım, 2013:314).

Uygulama süreci öncesinde araştırmacının çalışma gruplarıyla tanışması sağlanıp uygulamanın daha samimi, güvenilir bir ortamda ve uyum içerisinde yapılması hedeflenmiştir. Çocuklara pandemisiz hayat, pandemili hayat, pandemiyle baş etme yöntemleri, sosyal mesafe, maske hayat kurtarır gibi genel başlıklar sunulmuştur. Araştırmacı çocuklara resim yaptıkları süre boyunca eşlik etmiş ve bu süreçte çocukların resimlerine dair açıklamalarını gözlem formuna kaydetmiştir.

Araştırma Denizli ili Merkezefendi ilçesinde eğitim görmekte olan 10-14 yaş aralığındaki öğrenciler üzerinde yapılmıştır. Çalışma grubundaki öğrencilerin cinsiyet dağılımları eşit tutulmaya çalışılmıştır. Çalışma için toplanan eserlerden 12 tanesi tezin araştırma içeriğine uygun bulunmuştur.

Araştırmada Yıldırım ve Şimşek (2013) tarafından belirtilen aşamalar takip edilmiştir. Bu aşamalar Tablo 3.1’de gösterilmiştir.

Tablo 3.1. *Araştırmanın aşamaları*

Araştırma Sorusunun Geliştirilmesi	10-14 yaş aralığındaki öğrencilerin pandemi dönemi etkilerinin resimlerine yansımaları nasıl gözlenmiştir. Öğrencilerin bu konudaki düşünceleri nelerdir?
Araştırmanın Alt Problemlerinin Belirlenmesi?	<ul style="list-style-type: none"> • Pandemi döneminde kaygı ve endişelerden kurtulmak için Z kuşağı çocukları ne tür kaçış yolları aramıştır? • Z kuşağı çocukları uzaktan eğitimle Görsel sanatlar dersinde sorunlar yaşamış mıdır? Görsel sanatlar dersi pandemi döneminde endişe ve kaygıları azaltmaya katkı sağlamış mıdır? • Pandemi dönemiyle ilgili Z kuşağı çocuklarının resimlerine yansıyan imgeler nelerdir? • Sosyoekonomik durumlardaki farkların çocuklar üzerindeki etkilerinde anlamlı bir fark var mıdır?
Analiz Biriminin Saptanması	Denizli merkezde öğrenim gören 10-14 yaş aralığında toplam 12 öğrenci oluşturmaktadır.
Araştırmaya Katılacak Bireylerin Seçimi	Benzeşik örnekleme
Verilerin Toplanması	Görüşme Uygulama Gözlem Doküman inceleme
Verilerin Analiz edilmesi	İçerik Analizi

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Denizli Merkezefendi ilçesinde öğrenim gören 10-14 yaş aralığında toplam 12 öğrencinin katılımıyla oluşturulmuş 12 öğrencinin çalışması araştırma şartlarına uygun bulunmuştur. Z kuşağına dahil 10-14 yaş grubundaki çocukların pandemi dönemi etkilerinin resimlerine yansımalarının yorumlandığı bu çalışmada nitel araştırma teknikleri kullanılmıştır. Pandemi dönemiyle birlikte sokağa çıkma yasaklarının başlaması, yüz yüze eğitime ara verilmesi ve uzaktan eğitim, sosyal mesafe, bulaş riski, maske takma zorunluluğu, normal

hayata geri dönüş beklentisi, gelecek kaygısı gibi konuların bu grupta yer alan öğrencilerin yaptıkları resimler bu araştırmanın temelini oluşturmuştur.

Öğrencilerin tamamı araştırmaya gönüllü olarak katılmış ve her öğrenciden veli izin belgesi alınmıştır (Bkz: Ek-1). Uygulama öncesinde araştırmacının çalışma gruplarıyla tanışması sağlanıp uygulamanın daha samimi, güvenilir bir ortamda ve uyum içerisinde yapılması sağlanmıştır. Öğrencilere pandemisiz hayat, pandemili hayat, pandemiyle baş etme yöntemleri, sosyal mesafe, maske hayat kurtarır gibi genel başlıklar sunulmuştur. Araştırmacı çocuklara resim yaptıkları süre boyunca eşlik etmiş ve bu süreçte öğrencilerin resimlerine dair açıklamalarını gözlem formuna kaydetmiştir. Ayrıca öğrencilerle samimi bir ortamda görüşme formları doldurulmuştur. Araştırmaya toplam 12 çalışma seçilmiştir. Öğrencilerin demografik özellikleri tablo 3.2., 3.3. ve 3.4'te verilmiştir.

Tablo 3.2'de izlendiği üzere araştırmaya 6 kız ve 6 erkek öğrenci katılım sağlamıştır. Araştırmanın diğer katılımcısı ise araştırmacıdır. Araştırmacı süreci gözlemlemek için ve veri analizlerini etkili bir şekilde analiz edebilmek için süreçte öğretmen olarak yer almıştır. Araştırmanın yapıldığı kurumlarda sanat atölyesi bulunmaktadır. Araştırmaların yapıldığı kurumlarda araştırma için gerekli olan teknik donanımlar mevcuttur. Sınıflarda akıllı tahta, hoparlör, projeksiyon cihazı ve internet bulunmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özellikleri aşağıdadır:

Tablo 3.2. *Öğrencilerin cinsiyetlere göre dağılımı*

Kız Öğrenci	6
Erkek Öğrenci	6
Toplam	12

Tablo 3.2 incelendiğinde 6 kız öğrenci 6 erkek öğrenciden oluşan bir grup görülmektedir.

Tablo 3.3. *Öğrencilerin sınıflara göre dağılımı*

6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf
3	4	5

Tablo 3.3 incelendiğinde 6. Sınıflardan üç kişi, 7. Sınıflardan 4 kişi ve 8. Sınıflardan beş kişinin katıldığı görülmektedir. Bu durum tamamıyla rastlantısalıdır.

Tablo 3.4. Öğrencilerin yaşlarına göre dağılımı

Yaş aralığı	Toplam
10	2
11	3
12	3
13	2
14	2

Tablo 3.4 incelendiğinde 10 yaşında olan iki öğrenci, 11 yaşında olan iki öğrenci 12 yaşında olan üç öğrenci 13 yaşında olan iki öğrenci 14 yaşında olan iki öğrenciden oluşmuştur. Durum rastlantısaldır.

Tablo 3.5. Öğrencilerin ailelerinin eğitim durumuna göre dağılımı

Eğitim durumu	Anne	Baba
İlkokul	1	1
Ortaokul	3	3
Lise	8	7
Yüksek okul	-	1
Üniversite	-	-

Tablo 3.5 incelendiğinde öğrencilerin annelerinin; bir tanesi ilkökul üç tanesi ortaokul sekiz tanesinin ise lise mezunu olduğu babalarının ise; bir tanesinin ilkökul üç tanesinin ortaokul yedi tanesinin lise mezunu ve bir tanesinin de yüksekokul mezunu olduğu saptanmıştır.

Tablo 3.6. Öğrencilerin ailelerinin çalışma yaşantıları

	Anne	Baba
Çalışıyor	5	11
Çalışmıyor	6	-
Pandemi döneminde işten ayrıldı	1	1

Tablo 3.6 incelendiğinde öğrencilerin annelerinin; beş tanesinin çalıştığı altı tanesinin çalışmadığı ve bir tanesinin de pandemi döneminde işten ayrıldığı babalarının ise; onbir tanesinin çalıştığı ve bir tanesinin de pandemi döneminde işten ayrıldığı saptanmıştır.

Tablo 3.7. Öğrencilerin kardeş sayısı ve ev ortamlarına yönelik durumu

	K	E
1-3 Kardeş	4	4
4 ve üzeri	-	-
Kardeşi yok	2	1
Kendi çalışma odası var	3	2
Kendi çalışma odası yok	3	4

Tablo 3.7 incelendiğinde kız öğrencilerden iki tanesinin kardeşi yoktur dört tanesinin ise kardeşi vardır. Kız öğrencilerden üç tanesinin kendi odası varken üç tanesinin kendi odası yoktur. Erkek öğrencilerin ise beş tanesinin kardeşi vardır bir tanesinin yoktur. Erkek öğrencilerden iki tanesinin kendi odası varken dört tanesinin kendi odası yoktur.

Araştırmanın uzman grubunu ise iki alan uzmanı bir de psikologdan oluşmaktadır.

Tablo 3.8. Uzmanların çalıştığı kurumlar

Görev Ünvanı	Eğitim Durumu	Kurum	(f)
Psikolog	Lisans	Pamukkale İlçe Sağlık Müdürlüğü	1
Akademisyen	Doktora	Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi	1
Akademisyen	Doktora	Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi	1

Araştırmada, durumun farklı yönlerini öğrenebilmek, farklı bakış açılarını, farklı göstergeleri ve anlamları ortaya çıkarabilmek için uzman değerlendirmelerinde çeşitlemeye gidilmiştir. Böylelikle araştırmada ulaşılan sonuçların geçerliliği ve güvenilirliği artırılabilen hedeflenmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları ve Teknikleri

Durum çalışması kullanılan bir araştırmada farklı veri toplama yöntemleri ve araçları olabildiğince birlikte kullanılmalıdır. Durum çalışması için kanıtlar altı kaynaktan gelmektedir: belgeler, arşiv kayıtları, görüşmeler direk gözlem katılımcı gözlem fiziksel

eserler (doküman incelemesi). Ver toplamada çoklu veri kaynağı kullanma, durum çalışması veri tabanı oluşturma kanıt zincirini sürdürme önemli ilkelere (Yin, 2003).

Bu araştırmada veriler, görüşme formu, gözlem formu, öğrencilerin yaptıkları çalışma yaprakları, araştırmacı notları ve uzman görüşleri yoluyla toplanmıştır. Veri toplama araçlarında yer alan formlar araştırmanın ekler bölümünde yer almaktadır.

3.3.1. Görüşme

Görüşme, araştırmaya katılan bireylerin belli bir konuda duygu ve düşüncelerini anlatma etkinliği olarak tanımlanmaktadır. Görüşmenin temel amacı bireyin iç dünyasına girerek onun fikirlerini anlamaya çalışmaktır. Görüşme yoluyla araştırılan konu hakkında bireyin deneyimleri, tutum ve algıları, fikirleri, yorumları ve tepkileri gibi gözlenemeyen bilgilere ulaşılması hedef alınır. Yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış, yapılandırılmamış ve odak grup görüşmesi şeklinde farklı görüşme teknikleri vardır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 120; Sönmez ve G. Alacapınar, 2011: 108).

Araştırmalarda kullanılmak üzere görüşme formu hazırlanırken dikkate alınması gereken ilkelere başlıcaları şöyle sıralanabilir. (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 128):

- Anlaşılabilirliği kolay sorular yazılması,
- Hedef sorular hazırlanması,
- Açık uçlu sorular sorulması,
- Yönlendirmeden kaçınılması,
- Çok boyutlu türden sorular hazırlanması,
- Farklı sorular ve sonda sorular hazırlanması,
- Farklı türden sorular oluşturulması,
- Soruların mantıklı şekilde sıralanması ve geliştirilmesi.

Stewart ve Cash (1985) görüşmeyi, “önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim süreci” olarak tanımlamıştır (Akt: Yıldırım ve Şimşek, 2013:147). Araştırmada sohbet tarzı görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşmeler, anında cihazlarla ya da not tutularak kayıt altına alınabileceği gibi görüşme bittikten sonra da araştırmacı tarafından işlenebilir (Gray, 2004:217).

Bu araştırmanın görüşme soruları (Bkz. Ek-1) uzman görüşleri doğrultusunda anlaşılır ve konuyla ilgili geniş cevaplara ulaşılabilecek şekilde tasarlanmıştır. Görüşmeler sınıf

ortamında araştırmacı ve dersin görsel sanatlar öğretmeninin refakatinde gerçekleştirilmiştir. Görüşmelere 12 öğrenci katılmıştır. Görüşmeler başlamadan önce öğrencilere görüşmenin amacı ve verecekleri cevapların gizliliği konusunda bilgi verilmiştir. Görüşme esnasında sorularda görüşmenin akışına göre sorularda düzenlemeler yapılmıştır. Açık uçlu sorularla sonda sorulara yer verilmiştir. Her öğrencide farklılık gösterse de görüşmeler 10 ile 15 dakika aralığında sürmüştür.

3.3.2. Gözlem

Çevremizde gelişen olayları incelemek ve olaylara anlam vermek için gözlem yaparız bu nedenle gözlem günlük yaşantımızın bir parçasıdır. Gözlem herhangi bir ortamda ya da kurumda oluşan davranışı ayrıntılı olarak tanımlamak amacıyla kullanılan bir yöntemdir. Bir başka deyişle belli bir kimse, yer, olay, nesne ve duruma ilişkin bilgi toplamak için belirli hedeflere yöneltilmiş bir bakıştır. (Yalçıner, 2006).

Karasar'a göre gözlem; bireylerin çeşitli konulardaki bilgi, düşünce, tutum ve davranışları ile bunların olası nedenlerinin öğrenilmesinde en kestirme yoldur. (Karasar, 2004). Merriam'a (2013) göre ise gözlem; "sistematik ve belirli bir araştırma sorusuna hitap ettiğinde, güvenilir sonuçların hazırlanmasında, hassas ve kontrol altında olduğunda bir araştırma aracı" olarak kullanılır. Araştırmacı dışarıdan bakan biri olarak, katılımcıların kendilerine göre rutinleşmiş ve içeriğin anlaşılmasını sağlayan verileri kolayca fark edebilmesini, içerik hakkında bilgi sağlamak veya bir sonraki görüşmeye referans edebilecek belirli olay, davranış gibi bilgileri sağlamaktadır.

Araştırmada gözlemlere ilişkin veriler araştırmacı tarafından oluşturulan "Gözlem Formu" (Bkz. Ek-2) kullanılarak toplanmıştır. Gözlem formu araştırmanın alt problemleri göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Gözlem formunun yardımıyla uygulama ve görüşme sürecinin her aşamasında öğrencilerin pandemi konusunu ifade ediş şekillerine, uygulama yeterliliklerine, davranış biçimlerine dair notlar alınmıştır.

3.3.3. Doküman

Dokümanlar bir çalışmayla ilgili yazılı, görsel, dijital ve fiziksel geniş bir materyale işaret eden şemsiye bir terimdir" (Merriam, 2013: 131). "Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı veya görsel materyallerin analizini kapsar" (Yıldırım ve şimşek, 2013). Bu araştırmada öğrencilerin çizdiği resimler ve resimler üzerindeki analizler birer doküman olarak incelenmiştir. Dökümanlar öğrencilerin ders saati içerisinde sanat atölyelerinde ve sınıflarında temin edilmiştir.

Türkiye ve Dünya’da bulunan yaygın eğitim sistemlerinin incelenmesi amacıyla belirlenen kurumlar, her türlü belgenin toplanıp incelenmesi olarak tanımlanan doküman incelemesi (Sönmez & Alacapınar, 2013) ve alan yazın taraması veri toplama teknikleri ile irdelenmiştir. Doküman analizi, araştırılması hedeflenen konu hakkında bilgi içeren yazılı ya da kağıda aktarılmış materyallerin incelenmesini kapsamaktadır.

Araştırmacı verilerin düzenlenmesinde; Görüşme formlarının, gözlem form ve kayıtlarının, etkinlik çalışmalarının, etkinlik sırasında çekilen fotoğrafların birer kopyasının saklanmasına, itina göstermiştir. Tüm veri setlerinin dökümleri araştırmacı tarafından yapılmıştır.

3.3.4. Alan Yazın (Literatür)Taraması

Araştırma da Z kuşağının genel özellikleri, ve bu gruba giren çocukların pandemi dönemiyle ilgili duyum, algılama ve yorumlamalarına ilişkin alan yazın taranmış ve elde edilen veriler üzerine çözümlene yapılmıştır. Böylelikle görsel ve yazılı dokümanlar sağlanmaya çalışılmıştır.

3.3.5. Verilerin Toplanması

Veri analizi, “yaşadığınız deneyimi ve ondan ne öğrendiğinizi anlayabilmeniz için gördüğünüzü, duyduğunuzu ve okuduğunuzu düzenlemeyi içerir” (Glesne, 2013: 256). Bu araştırmada gözlem, görüşme ve dokümanlar yoluyla elde edilen veriler “içerik analizi” tekniği ile çözümlenecektir. “İçerik analizi; toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşma olarak tanımlanmaktadır. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır” (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Bu araştırmada çocuklardan toplanan resimler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. İçerik analizi sözel, yazılı ve diğer materyallerin nesnel ve sistematik şekilde incelenmesine olanak tanıyan bilimsel bir yaklaşımdır. İçerik analizinde, dokümanlardan elde edilen nitel araştırma verilerinin işlenmesi, verilerin kodlanması, temaların kodlanması, tema ve kodların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması şeklinde dört aşama bulunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Bu çalışmada öğrencilerin çizmiş olduğu resimler ön elemeden geçirilmiş ve verilen yönergeye uygun olan eserler seçilmiştir. Bu aşamadan sonra seçilen eserlerde pandemi dönemine ait imgeler alan uzmanlarının yardımıyla temalar altında toplanmıştır. Son olarak elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Veri analizi, “yaşadığınız deneyimi ve ondan ne öğrendiğinizi anlayabilmeniz için gördüğünüzü, duyduğunuzu ve okuduğunuzu düzenlemeyi içerir” (Glesne, 2013: 256). Bu araştırmada gözlem, görüşme ve dokümanlar yoluyla elde edilen veriler “içerik analizi” tekniği ile çözümlenecektir. “İçerik analizi; toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşma olarak tanımlanmaktadır. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır” (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 227).

Bu araştırmanın tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi aşamasında, birbiriyle ilişki olan veriler, anlamlı ve mantıklı bir biçimde, ilgili temalar ve kodlar gözetilerek, öğrencilerin yansıtmış oldukları öğrenci görüşmeleri, uygulama yaprakları, gözlem tutanakları ve resim analiz formları tutarlı bir biçimde bir araya getirilmiştir. Bulguların tanımlanması aşamasında öğrencilerin ilgili konuya vermiş oldukları yanıtlar, doğrudan alıntı biçiminde yapılandırılmıştır. Görüşme, gözlem ve doküman incelemesi sonucunda toplanan veriler, içerik analizi yapmak üzere yazıya aktarılmış ve elde edilen veriler tablo 3.9’da belirtilmiştir.

Tablo 3. 9. *Veri toplama sürecinde elde edilen nitel veri seti*

Veri Toplama Tekniği	Veri Kaynağı	Materyal	Adet
Görüşme	Öğrenciler	Görüşme formu	12
Uygulama	Öğrenciler	Çalışma	12
Gözlem	Gözlemci	Gözlem formu	12

Her bir katılımcının gözlem formu, görüşme formu ve uygulama çalışması set halinde getirildikten sonra araştırmacı resim analiz formunu doldurmuştur. Ayrıca iki alan uzmanına ve bir psikoloğa boş birer resim analiz formu vererek tema ve kodların oluşmasında çeşitlilik sağlamaya çalışmıştır.

Resimlere yansıyan pandemi dönemi imgelerini belirlemek, analiz sürecini kolaylaştırmak amacıyla aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Tablo 3.10. *Resimlerde görülen imgeler ve sayıları*

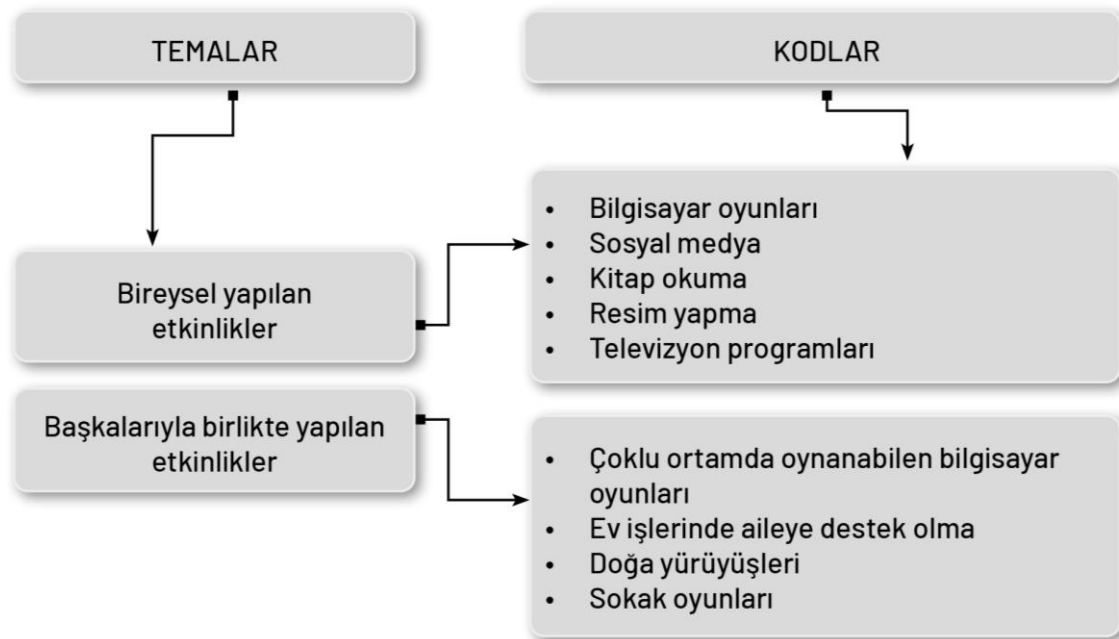
Öğrenci:	
İmgeler	<i>f</i>
Gökyüzü ve doğa olaylarına ilişkin imgeler (Gökkuşağı, güneş, bulut, yağmur, şimşek)	
Doğaya ilişkin şekiller (Dağ, orman, deniz, akarsu)	
Araçlara ilişkin imgeler (Araba, bisiklet, uçak, tren, kamyon)	
Oyunlara yönelik imgeler (Park, ev oyunları, bilgisayar oyunları)	
Hayvanlarla ilgili imgeler (Kedi, köpek, kuş)	
Mekâna ilişkin imgeler (Ev, merdiven, sokak)	
Kişilerle ilgili imgeler (Duyguların mimik çizimleriyle ifade edilmesi)	
Diğer	

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde; pandemi dönemi Z kuşağı çocuklarının psikolojik algılarının resimlerine yansımaları bağlamında yapılan gözlem, görüşme ve doküman analizlerinin incelenmesi sonucunda elde edilen bulgular ve yorumlara yer verilmiştir. İçerik analizi ile çözümlenen veriler çerçevesinde tema ve kodlar oluşturulmuştur. Tema ve kodların oluşturulmasında araştırmacının yanı sıra iki alan uzmanının görüşüne başvurulmuştur. Veri analizi sonucu ortaya çıkan tema ve kodlar çerçeve içerisinde aşağıda yansıtılmaya çalışılmıştır.

4.1. Öğrencilerin Pandemi Döneminde Kaygı ve Endişelerden Kurtulmak İçin Yaptıkları Etkinliklere Dair Bulgular

Araştırmanın 1. Alt problemi kapsamında katılımcıların pandemi sürecinde duygularını ifade etmekte hangi araçları kullandıklarına yönelik elde edilen temalar ve kodlar verilmiştir.

Şekil 4.1. Kaygı ve endişelerden kurtulmak için yapılan etkinlikler

Şekil 4.1.'de görüldüğü gibi pandemi döneminde kaygı ve endişelerden kurtulmak ve bu olumsuz duyguları yok sayma onlardan kaçmaya ilişkin ön görüşmede öğrencilerden alınan cevaplar aşağıdaki gibidir:

Öğrencilerin tümü teknolojik aletlerle vakit geçirdiklerine yönelik cevaplar vermişlerdir. Görüşmede; 12 öğrenciden 4'ü tablet ve telefon kalan 8'i ise bilgisayarda vakit geçirdiklerini söylemişlerdir. Bu bulguyla öğrencilerin tümünün teknolojik alet kullanımının

olduğu belirlenmiştir.

K1 “EBA TV’den derslere katıldıktan sonra ev işlerine aileme yardımcı oldum. Boş vakitlerimde resim yaptım, kitap okudum. Sosyal medyada vakit geçirdim. Apartmandan bir arkadaşım ile kitap değiş tokuşu yaptık. İnternette dizi izledim. Her gün vaka sayılarını takip ettim. Vaka sayıları azaldığında seviniyordum ama arttığında okula hiç gidemeyeceğimi düşünüyordum” demiştir. K2 kodlu öğrenci “Sosyal medyada o kadar çok vakit geçiriyordum ki günde 2 kere tabletimi tamamen şarj ediyordum. İnternette geri kaldığım derslerde konu anlatımlı videolar izliyordum. Kendimi iyi hissettiğim tek etkinlik film izlemek oldu” demiştir. K3 “Bilgisayar kullanımından kaynaklı gözlerinin bozulduğunu ve artık gözlük kullandığını, bu dönemde ekran başında çok zaman geçirdiğini genellikle de dizi izlediğini” söylemiştir. K4 “Pandemi döneminde anneme ev işlerinde yardımcı oldum. Yemek yapmayı eskiden de çok severdim. Herkesin yaptığı gibi bizde kendi ekmeğimizi yaptık. Annem yanımda olmadan bile ekmek yapabiliyorum. Sosyal medyadan takip ettiğim bazı kişiler gibi spor yaptığım zamanlarda oldu” demiştir. K5 “Sosyal medyada vakit geçiriyordum orada da sürekli Covidle ilgili haberler, paylaşımlar canımı sıkıyordu. Bazen de beğendiğim resimlere bakarak resim yapmak ve kitap okumak bana daha iyi geliyordu” demiştir. K6 “Uzaktan eğitim çok verimsiz geçiyordu. Arkadaşlarımın derse katılmaması benim motivasyonumu düşürüyordu bu yüzden benimde katılmadığım zamanlar oldu. Annemin ve babamın da evde olduğu zamanlarda bahçemizi düzenledik, ağaç ve sebzeler diktik. Ben de bahçeyi sulama işiyle kendimi oyalıyordum.” sözleriyle ifade etmiştir.

Öğrencilerin söyledikleri doğrultusunda kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla sosyal medya kullanımlarının daha fazla olduğu söylenebilmektedir. Ayrıca kız öğrencilerin pandemi dönemi kaygılarından uzaklaşmak için ev ve bahçe işlerinde aileye yardım etmek, resim yapmak, film-dizi izlemek, kitap okumak gibi etkinlikler yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Erkek öğrencilerinse daha çok bilgisayar oyunları oynadıkları belirlenmiştir. Fiziksel olarak aynı ortam paylaşılmasa bile aynı ekranı paylaşabildikleri ortamlarda oyun oynamayı tercih ettikleri bulgusuna ulaşılmıştır.

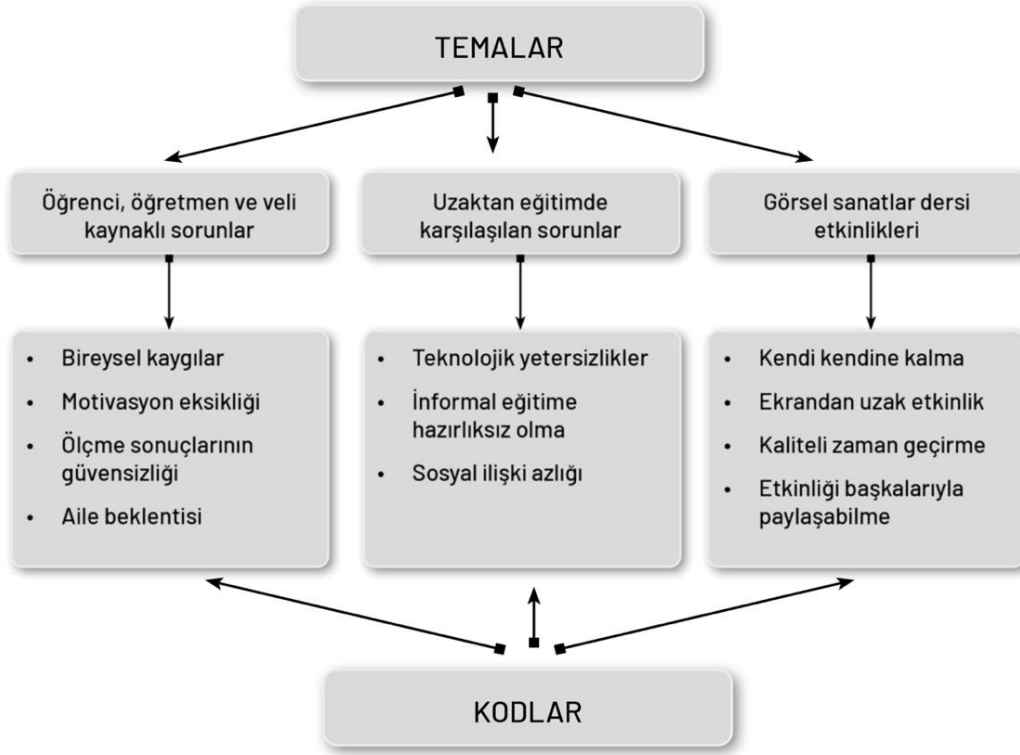
Öğrencilerden E1 “Sokağa çıkma yasaklarında polise yakalanmaktan korksam bile sokakta top oynadım. Bazen polisler geliyor sadece siren çalıp “Evinize girin çocuklar” diyorlardı. Kimseye ceza yazmadılar, derslerden kalan zamanlarda genellikle top oynadım” demiştir. E2 “Uzaktan eğitime bağlanmada sorunlar yaşadım. Bilgisayarımız 1 tane olduğu için genellikle ablam derslerini bilgisayardan yaptı. Ben TRT EBA’dan katılmaya çalıştım ama benim için hiç verimli olmadı, kendi öğretmenimi ve arkadaşlarımı görmek isterdim.

Bilgisayar boş olduğu anlarda da oyun oynadım, Bazen de babamla işe giderek ona yardım ettim” demiştir. Öğrencilerden E3 “Babam sağlık çalışanı olduğu için pandemi döneminde annemle birlikte babamdan uzak durduk. Zaten ilk başlarda 10 gün boyunca hastanede kalıyor sonra testi negatif çıktığında bir 10 günde evde kalıyordu. Sonra her gün işe gidip gelmeye başladığında odamdan dışarıya çıkmadım. Ona bir şey olmasından çok korkuyordum. Tüm vaktimi bilgisayar başında geçiriyordum. Bilgisayarda oyun oynarken bu korkular aklıma gelmiyordu” sözleri ile aktarmıştır. E4 “Babaannem hasta bizimle yaşıyor. Virüsü ona bulaştırma korkusundan kimseyle görüşmedik. Bende evde bilgisayar oynadım, müzik dinledim ve ders çalıştım” şeklinde ifade etmiştir. E5 “Pandemi döneminde uzaktan eğitimde derslerime hep katıldım. Ödevleri yapmasında kardeşime yardımcı oldum. Yasak olmayan zaman dilimlerini ipe çektim, kısıtlı olmadığım zamanlarda da mahallede top oynadım. Evde olduğum zamanlarda da bilgisayarda oyun oynadım” demiştir. E6 “Derslerden kalan çoğu vaktimi bilgisayar başında oyun oynayarak geçirdim. Arkadaşlarımla bu sayede hem konuşabiliyor hem de oyun oynayabiliyordum. Oynadığımız oyunda takım olarak Türkiye sıralamasında en üstlere kadar çıktık. Bu durum bizi çok mutlu ediyordu” sözleri ile ifade etmiştir.

Pandeminin getirdiği olumsuz koşulları erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha çok bilgisayar ortamında yok saymaya çalışmışlardır. Sosyalleşme ihtiyaçlarını futbol oynamak ve çoklu ortamlardan bağlanılabilen bilgisayar oyunları ile giderebildikleri gözlenmiştir.

4.2. Uzaktan Eğitimle Görsel Sanatlar Dersinde Yaşanan Sorunlar ve Görsel Sanatlar Dersi Kapsamında Yapılan Etkinliklerin Endişe ve Kaygıları Azaltmadaki Rolüne Dair Bulgular

Araştırmanın 2. Alt problemi kapsamında oluşturulan tema ve kodlar “Bu süreçte karşılaştığım sorunlar nelerdir? Resim etkinlikleri pandeminin getirdiği sıkıntıların azalmasında yardımcı oldu mu?” soruları çerçevesinde oluşturulmuştur. Tema ve kodlar araştırmacının yanı sıra iki alan uzmanının görüşleri ile oluşturulmuştur. Veri analizi sonucu ortaya çıkan tema ve kodlar şekil 4.2’de verilmiştir.

Şekil 4.2 Karşılaşılan sorunlar ve görsel sanatlar dersinin ruhsal duruma etkisi

Görüşme kayıtlarından elde edilen veriler doğrultusunda çocukların uzaktan eğitim ile ilgili birtakım sorunlar yaşadıkları belirlenmiştir. Derse katılımı isteksizlik, etkileşim olmayan ortam, alışık olunan okul formatının dışında bir eğitim-öğretim ortamı, süreçte akademik başarı anlamında aile beklentisinin yüksek olması, bağlantı sorunları, teknolojik donanım yetersizliği gibi olumsuz durumlar olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra görsel sanatlar etkinliklerinin ekrandan uzak kalarak yaptıkları bir uğraşı olduğu ve hissettiklerini farklı bir anlatım şekliyle ifade etmelerine ortam sağladıklarını belirtmişlerdir.

K1 “Okuldayken arkadaşlarımla birbirimizin resimlerine bakardık, bazen öğretmenimden ve arkadaşarımdan destek alırdım ama uzaktan eğitimde bu mümkün olamıyordu.” sözleriyle ifade etmiştir. K2 “Görsel sanatlar öğretmenimi çok seviyorum. Derste bana yardım ederdi. Çizemediğim yerlerde ondan yardım isterdim. Ancak uzaktan eğitim derslerinde çalışmalarım hep yarım kaldı” demiştir. K3 “Tüm derslerden herkese yüksek not verileceğini bildiğim halde görsel sanatlar dersi etkinliklerimin hepsini yaptım. Resim yapmayı çok seviyorum. Öğretmenimin verdiği ödevlerden farklı çalışmalarda yaptım.” sözleriyle ifade etmiştir. K4 “Yasaklar ve uzaktan eğitimle derslere katılmak beni çok bunaltmıştı. Boş vakitlerimde hayranı olduğum yabancı müzik grubunun resimlerini yaptım. Yaptığım resimlerin fotoğraflarını çekip kuzenime yolluyordum. Hatta en

beğendiklerimi odamın duvarına astım. Annem ve babamda çok beğenmişlerdi” demiştir. Öğrencilerden K5 “23 Nisan bayramında sokaktaki çocukların pencerelere gökkuşağı resmi yaparak asmaları beni hem hüznlendirdi hem de mutlu etti. Bizde kardeşimle yapıp astık, sokaktan geçenler penceremizin fotoğrafını çekiyordu bu durum bizi mutlu etmişti” sözleriyle ifade etmiştir. K6 “Görsel sanatlar dersini hep sevmişimdir. Uzaktan eğitimle de sadece öğretmenimden yardım alamadığım için üzüldüm. Hislerimi kağıda dökmeyi severim. Hikayeler yazar onların resimlerini de çizerim. Pandemi de bunu daha çok yaptım” demiştir.

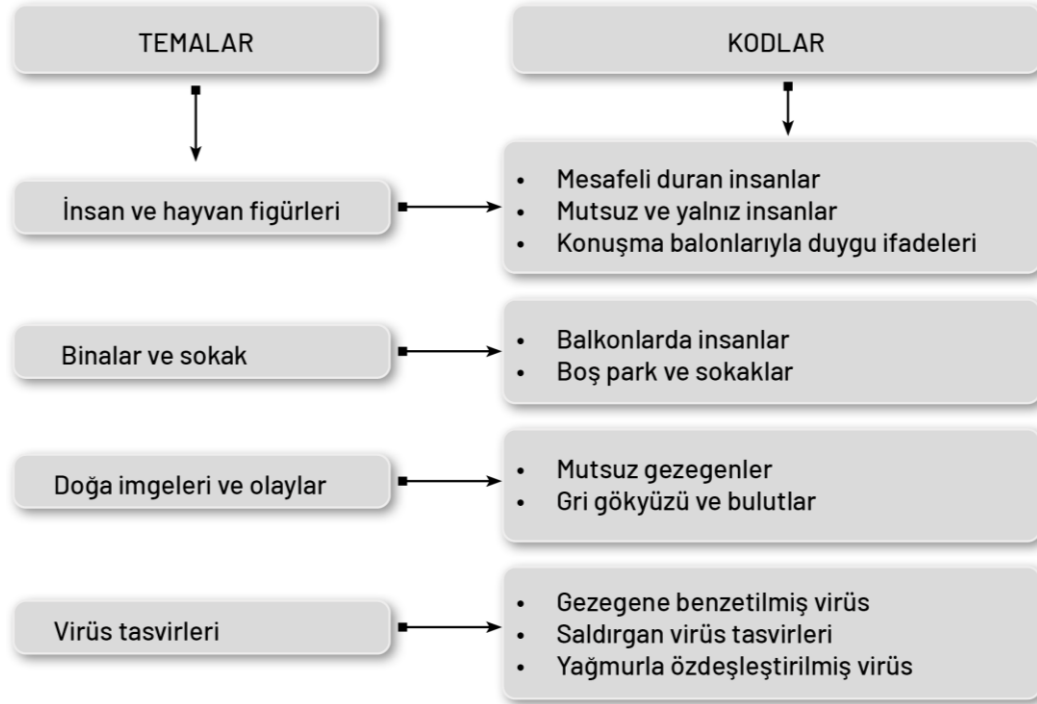
E1 *“Tüm derslerden yüksek not alacağımızı öğrendiğimizden çoğu arkadaşım derslere girmede. Ben de zaman zaman katılmadım. Görsel sanatlar dersinde kendimi çok başarılı bulmuyorum ama hayalinde canlandırıldığı bir şeyi çizmek eğlenceli geliyor. Bu etkinlik çok hoşuma gitti. Pandemide geçen bir günümü çizmiş oldum”* demiştir. E2 *“Annem karantinaya girmişti kapısının altından ona resim yapıp atıyordum. Ona kağıt ve kalem verdim o da bana resimler yaptı. Annemin ilk kez resim yaptığını görmüş ve ne kadar güzel yaptığı o zaman anlamıştım”* diyerek ifade etmiştir. E3 *“Tüm derslerimden yüksek notla geçeceğimi bildiğimden derslere çok katılmadım. Zaten ekrana bakmaktan gözlerim ağrıyordu bir ara resim yapmaya başladım. Resim yapmak beni rahatlattı”* E4 *“Öğretmenimiz dersi eğlenceli hale getirmek için güzel hikayeler anlatıyordu. Ressamların hayat hikayeleri ilgimi çekmişti. Bu dönemde pek resim yaptığım söylenemez ama oynadığım oyunun en beğendiğim sahnelerinden 2-3 tanesini çizmiştim”* şeklinde ifade etmiştir. E5 *“Uzaktan eğitimle dersler güzel geçmedi. Çoğu arkadaşım derslere katılmıyordu. Öğretmenlerimizde bu durumdan şikâyet ediyordu. Resim öğretmenimin verdiği 1-2 etkinliği yaptım. Bu çalışmamda da o günlerimi anlattığım bir resim çizdim”* demiştir. E6 *“Görsel sanatlar dersini severim ama uzaktan eğitimde çok bir şey yapamadık. Ancak öğretmenimin verdiği birkaç ödevi yaptım”* sözleriyle ifade etmiştir.

Bu bulgular doğrultusunda öğrenciler uzaktan eğitimle görsel sanatlar dersinin zor olduğu konusuna yönelik benzer yanıtlar vermişlerdir. Öğrenciler pandemi süresince sınavların olmayacağından ve devamsızlık problemi olmayacağından dolayı ders çalışmada isteksiz davrandıklarına dair ortak görüş bildirmişlerdir.

Bulgular bağlamında öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde akademik başarı kaygısı taşımadıklarını söylemek mümkündür. Ayrıca görsel sanat etkinlikleri yaparken ruhsal bakımdan rahatladıkları gözlenmiştir. Resim uğraşısının teknolojik araçlarla yapılan etkinlikler dışında bir etkinlik olduğu içinde tercih ettikleri sonucuna ulaşılabilmektedir.

4.3. Pandemi Dönemiyle ilgili Z kuşağı Çocuklarının Resimlerinde Gözlemlenen İmgelere Yönelik Bulgular

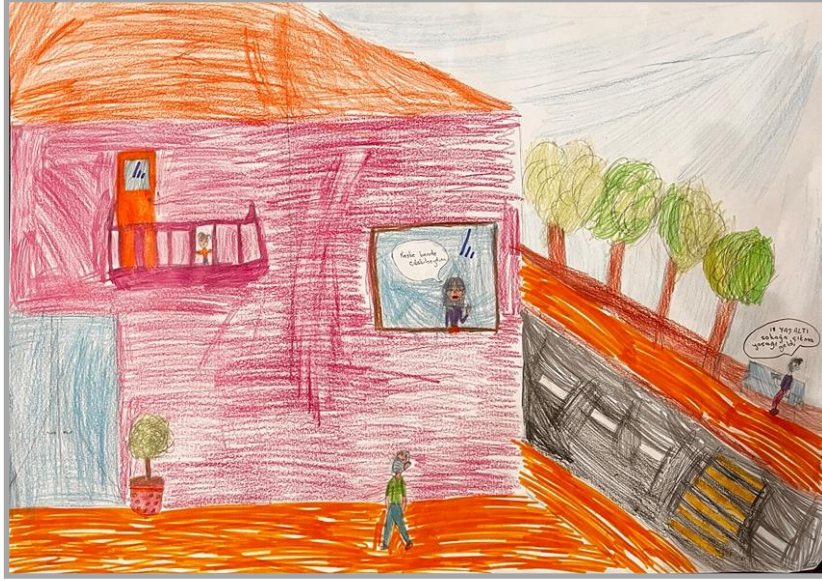
Araştırmanın 3. Alt problemi kapsamında oluşturulan tema ve kodlar öğrencilerin yaptıkları resim çalışmaları çerçevesinde araştırmacı ve alan uzmanlarıyla birlikte oluşturulmuştur. Her bir öğrencinin çalışmasında bulunan imgelerin pandemi dönemiyle ilişkisine bakılmıştır. Veri analizi sonucu ortaya çıkan bulgular şekil 4.3'te verilmiştir.

Şekil 4.3. Resimlerde görülen Covid-19 ve pandemi imgeleri

Görüşme sonuçlarından ve öğrencilerin yaptıkları resim çalışmalarından elde edilen veriler doğrultusunda pandemi dönemini anlatan öğrenci çalışmaları aşağıda sırasıyla verilmiştir. Sıralama öğrencilerin kod sırasına göre önde K harfinden başlayarak altıya kadar daha sonra E harfinden başlayarak altıya kadar devam etmektedir. Çalışmalar öğrencilerin etkinlik bitiminde kendi yorumlarına yer verilerek değerlendirilmiştir. Araştırmacı bulguları oluştururken kendi yorumunu katmamıştır.

Çalışmalarda insan figürlerinin mutsuz ifadelerine sıklıkla rastlanmıştır. Kullanılan bitkilerin kurumuş olmaları dikkat çekmektedir. 12 eserin 9 tanesi bina içinde veya binaya karşıdan bakar biçimde tasvir edilmiş, E3, E4 ve E6 kodlu öğrencilerin çalışmaları ise manzara, gökyüzü ve boşlukta çizilmiştir. Çalışmalarda virüse, insana özgü organlar eklenmiş ve virüs genellikle de saldırgan tavırlar içerisinde resmedilmiştir.

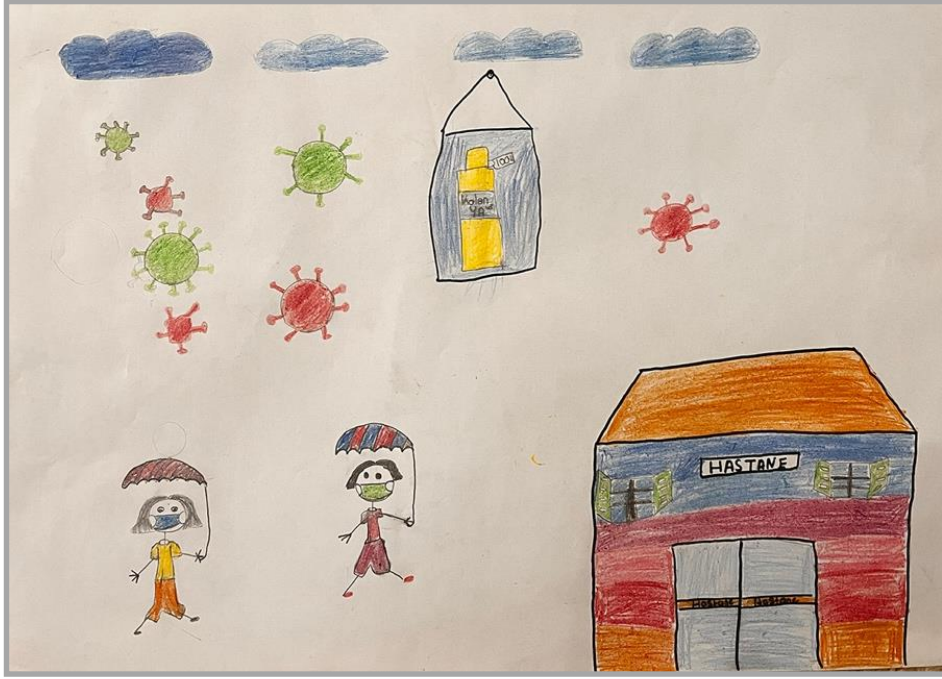

Şekil 4.4. K1 kodlu öğrenci çalışması

Yaptığı çalışmayı K1 kodlu öğrenci: *“Sokağa çıkma yasakları herkese uygulandığı dönemde çok canım sıkılmamıştı. 18 yaş altındakilere sokağa çıkma yasağı geldiğinde çok moralim bozuldu. Hep balkondan bakarken sokakta olmanın hayalini kurdum. Bu resmimde o günlerimi yansıtmak istedim”* sözleriyle açıklamıştır.

K1’in çalışması pandemi imgeleri yönünden incelendiğinde, 18 yaş altında olduğu tahmin edilen 2 insan figürünün evin penceresinden ve balkonundan sokaktaki yaşamı izlediği görülmektedir. Sokakta maskeli ve mesafeli şekilde görülen 2 insan figürü bulunmaktadır. Çalışmada salgınla ilgili maske ve sokağa çıkma yasakları imgeleri görülmektedir. Bankta oturan figürün konuşma balonunda “18 yaş altına sokağa çıkma yasağı uygulandı” yazmaktadır. Bu sebeple sokakta olan figürün 18 yaş üstü olduğu düşünülmüştür. Evin penceresinden dışarıya bakan figürün konuşma balonunda ise “Keşke bende dışarı çıkabilseydim yazısı figürün 18 yaş altı olduğunu düşündürmektedir.

Çalışmaya renk yönünden bakıldığında sıcak renkler yoğun kullanılmıştır. Soğuk renk kategorisinde ise yeşil ve mavi ağaçlarda ve evin penceresinde kullanılmıştır. Sokak ve yer yüzü belirgin turuncu renkte gelişigüzel boyanmıştır. Çalışmanın yaklaşık olarak 4/3 oranını ev nesnesi kaplamıştır. Evin rengi sıcak renklere boyanmıştır. Sağ kısımda bulunan yol ve yol üzerindeki ağaçlar çizgi perspektifine uygun olarak çizilmeye çalışılmıştır. Gökyüzü mavi ve gri tonlarla verilmiştir. Çalışmada bulunan nesnelerin birbirleriyle olan büyüklük ilişkisi doğru verilmiştir.

Şekil 4.5. K2 kodlu öğrenci çalışması

Yaptığı çalışmayı K2 kodlu öğrenci: *“Pandemide en çok sağlık çalışanları için üzüldüm. En yakın arkadaşımın annesi hemşire ve halam hemşire. Hep onları düşündüm. Bu yüzden hastaneye giden insanlar çizdim”* sözleriyle açıklamıştır.

K2’in çalışması pandemi imgeleri yönünden incelendiğinde, sağlık çalışanı olduğu tahmin edilen iki kadın figürünün gökyüzündeki bulutlardan gelen virüslerden maske ve şemsiyeyle korunarak çalıştıkları hastaneye doğru gittikleri görülmektedir.

Gökyüzünde yan yana sıralanmış dört adet bulut vardır. Bulutların arasından yeryüzüne doğru inen yeşil renk, dört tane de kırmızı renk çizilmiş virüsler bulunmaktadır. Çalışmada virüsle yağmur birbiriyle özdeşleştirilmeye çalışılmış ve virüs bir doğa ögesi gibi verilmiştir. Virüslerin aralarında kolonya şişesi resmedilmiştir. Çalışmada virüsten korunma imgeleri kolonya, şemsiye ve maske olarak verilmiştir.

Çalışmaya renk yönünden bakıldığında mavi, turuncu, sarı, yeşil, mor, kırmızı renkler kullanılmıştır. Çalışmada ufuk çizgisi bulunmamaktadır. Figürler boşlukta durmaktadır. Figürlerin bedenlerinde kol ve bacak ve boyun uzuvları çizgi şeklinde verilmiştir.

Çocuk resimlerinde yağmur depresif eğilimleri çağrıştırabilir. Ev, manzara ve çevre ile ilgili konularda yağmur nadiren görülür. Depresyonun varlığına işaret ettiğinden dikkatli değerlendirilmelidir (Malchiodi, 2005: 173, akt. Okyay, 2008).

Şekil 4.6. K3 kodlu öğrenci çalışması

Yaptığı çalışmayı K3 kodlu öğrenci: “Annem astım hastası olduğundan onun için çok endişelendim. Önceleri okula giderken kendimi çok iyi korumaya çalıştım çünkü anneme bulaştırabilirdim. Hep odamda tek başıma durdum. Neyse ki okullar kapanınca bu korkularım azaldı. Bu resimde o günlerimi anlattım” demiştir.

K3’in çalışması imgeler yönünden incelendiğinde, annesine sarılmayı özleyen bir çocuk figürü betimlenmiştir. Bu özlemi düşünce balonları ile ifade etmiştir. Balonların bir tanesinde birbirine sarılan anne kız figürü diğerinde ise hastalık yüzünden mesafeli durmak zorunda kalan anne kız figürleri görülmektedir. Ayrıca resimde maske, kolonya gibi hastalık önleyici nesnelere yer verilmiştir. Şimdiki zamanda olan ve koltukta oturan figürün mimikleri mutsuz bir şekilde çizilmiştir. Düşünce balonlarının içine yerleştirilen figürlerde pandeminin olmadığı dönem mutlu resmedilmiştir.

Çalışmada kapalı perspektif kullanılmıştır. Renk olarak kahverengi, mavinin tonları, kırmızı ve mor kullanılmıştır. Renk çeşitliliği bakımından zengin bir çalışma değildir.

Şekil 4.7. K4 kodlu öğrenci çalışması

Yaptığı çalışmayı K4 kodlu öğrenci: “Maske takmaktan çok sıkılmışım. Eve girdiğim anlarda ondan kurtulduğumdaki hislerim aklıma geldi, sanki kapıyı pencereyi açsam evin içine girecekmiş gibi geliyordu, o yüzden pencere ve kapıda bana bulaşmayı bekleyen virüslerin resmi çizdim” demiştir.

K4’in çalışması kapalı perspektifte tasarlanmıştır. Odanın merkezinde maskeyi çıkaran eller yer almaktadır. Çalışma pandemiyi yansıtan imgeler yönünden incelendiğinde, maske ve virüs tasvirleri görülmektedir. Çalışmanın solunda bulunan kapıdaki virüs ve sağ tarafta bulunan penceredeki virüs tehditkâr bir şekilde resmedilmiştir.

Çalışma renk yönünden incelendiğinde kahve tonları, yeşil, mor, sarı ve gri tonlar izlenmektedir. Odanın sağ tarafındaki pencerede yansımayı anlatmaya çalışılan çizgilere yer verilmiştir. Bu çizgiler çocuk resimlerinde metal, cam gibi materyallerin üzerinde gözlenebilmektedir.

Çalışmanın merkezinde maske bulunmaktadır. Bu maske üzerine sarı renkte altı tane yıldız çizilmiştir. Çocuk resimlerinde yıldız imgesi fiziksel ya da duygusal yoksunluğu çağrıştırır. Bazen çocuklar yıldızı soğuk ve yakınlık göstermeyen şeyler ile ilişkilendirebilirler. (Burns, Kaufman, akt. Okyay, 2008)

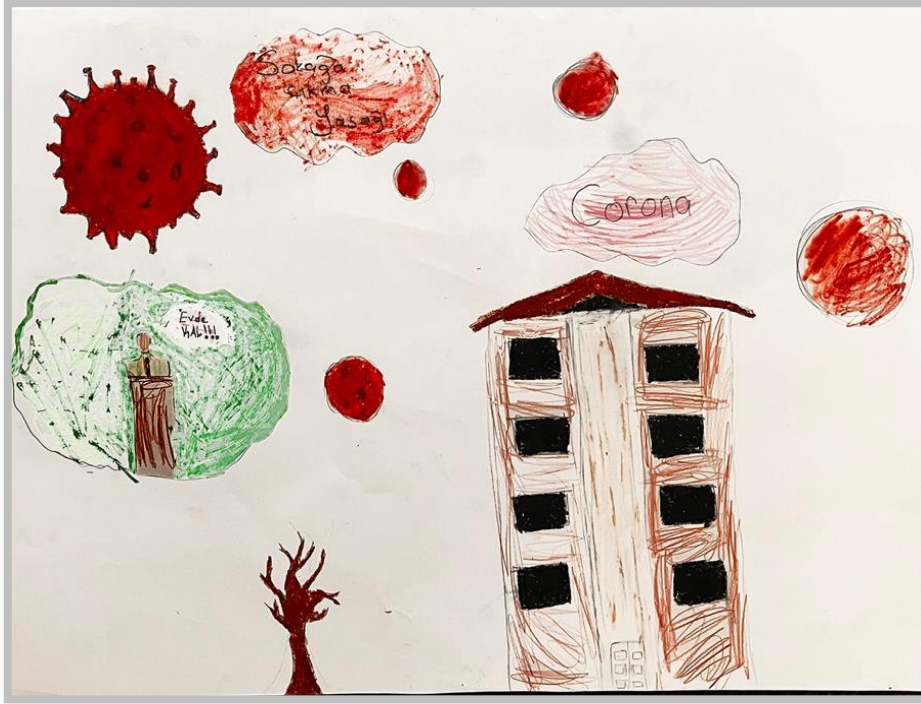
Şekil 4.8. K5 kodlu öğrenci çalışması

Yaptığı çalışmayı K5 kodlu öğrenci: “23 Nisan bayramında sokaktaki çocukların pencerelere gökkuşağı resmi yaparak asmaları beni hem hüznlendirdi hem de mutlu etti. Bizde kardeşimle yaparak astık, sokaktan geçenler penceremizin fotoğrafını çekiyordu bu durum bizi mutlu etmişti, aşının geleceği günü ipe çekiyorduk bu yüzden resmimim etrafına şırıngalarla etkisiz hale gelen virüsleri çizdim” sözleriyle ifade etmiştir.

K5’in çalışmasında pandemi döneminde kutlanmayan 23 Nisan Bayramına yönelik Millî Eğitim Bakanlığı’nın çağrısıyla gökkuşağı resimleri pencerelere asılmış ve balkonlardan İstiklâl Marşı okunmuştu. Katılımcı öğrencinin çalışmasında o günlere ait gökkuşağı metaforu görülmektedir.

Çalışma salgın hastalığı yansıtan imgeler yönünden incelendiğinde, eserin sağına ve soluna yerleştirilmiş şırınga ve virüs tasvirleri bulunmaktadır. Şırıngalar virüslerin etrafında ve virüslere batırılmış şekilde çizilmiştir. Çalışmanın sağ ve solu karamsar gibi görünse de resmin tam merkezinde pencereden gökyüzü görünmekte ve gökyüzünün ortasında ise gökkuşağı görünmektedir. Çocuk resimlerinde gökkuşağı ümit demektir ve işlerin iyiye gideceğine inanmak demektir.

Çalışmada kapalı perspektif kullanılmıştır. Pencerenin köşelerine kaçış çizgileri verilerek esere boyut kazandırılmaya çalışılmıştır. Çalışma renk yönünden ele alındığında ise kağıdın kendi rengi daha çok kullanılmış beş adet virüs yeşile boyanarak ve merkezdeki gökkuşağı kendi renklerine boyanarak kullanılmıştır.

Şekil 4.9. K6 kodlu öğrenci çalışması

Yaptığı çalışmayı K6 kodlu öğrenci: “Televizyonlarda sürekli “Evde Kal!” çağrıları yapıyordu. Acaba bugün vaka sayısı azaldı mı diyerek sürekli haberleri izliyordum. Sokağa çıkma yasakları bitmek bilmiyordu. Bir daha normal hayata dönemeyeceğiz sandım. Çalışmamda o günleri yansıttığımı düşünüyorum” sözleriyle ifade etmiştir.

K6’nın çalışmasında politikacı olduğu düşünülen insan figürü insanlara kürsüden “Evde Kal” çağrısı yapmaktadır. Bu çağrı kırmızı bir bulutun içinde yazılmıştır. Bulut rengi gerçeği yansıtmamaktadır. Buluttan yine kırmızı renkte yağmur damlaları yer yüzüne düşmektedir. Virüs bu resimde yağmurla özdeşleştirilmiştir. Kürsüdeki kişinin çağrısı ile sokakta insan olmadığından virüs bitkilere zarar vermektedir. Gökyüzünden virüsün yağması nedeniyle ağacın kurumuş olduğu gözlenmektedir.

Çocuk resimlerinde ağaç neşe ve sevinç sembolüdür. Ayrıca ağaç kişinin gelişimini, büyük bir değişimi temsil eder. Kurumuş ağaç ve dökülen yapraklar depresif duyguları yansıtır. (Di Leo, akt. Okyay, 2008). K6’nın çalışmasında da kurumuş bir ağaç görülmektedir.

Eser renk bakımından incelendiğinde kırmızı, kahverengi ve yeşil kullanılmıştır. Perspektif açıdan incelendiğinde ise ufuk çizgisi görünmemektedir. Ağaç ve bina kağıdın alt kısmına yerleştirilmiştir.

Şekil 4.10. E1 kodlu öğrenci çalışması

Yaptığı çalışmayı E1 kodlu öğrenci: *“Sokağa çıkma yasaklarında balkondan arkadaşlarımızla nörf (Sünger mermilere sahip oyuncak silah) oynuyorduk. Birbirimize bu mermilerden atıyorduk. Balkona isabet ettiremediklerimizden sokağa düşen mermileri polise yakalanırız diye gece yarısı almaya iniyorduk. Yasakların tek eğlenceli tarafı bu oyundu”* sözleriyle ifade etmiştir.

E1’in çalışmasında sokağa çıkma yasakları ile ilgili konular görülmektedir. Figürlerin iletişimi mesafeli bir şekilde gerçekleşmektedir. Bu mesafede pandemiye yansıtan imge olarak değerlendirilebilir. Bir polis maskesiz sokağa çıkan birine ceza kesmektedir. Polis arabasının önündeki ambulansla pandemi imgesi olarak düşünülmektedir.

Resmin sağ ve solunda simetrik olarak yerleştirilmiş apartmanlar bulunmaktadır. Kompozisyonun tam ortasını bölen cadde ve cadde üzerinde ambulans ve polis arabası kuş bakışı olarak çizilmiştir. Çalışmada ufuk çizgisi kullanılmamıştır. Caddenin sağ ve sol kısmında yine simetrik yerleştirilmiş dörder tane ağaç bulunmaktadır.

Çalışmada altı tane insan figürü bulunmaktadır. Balkonlarda oyuncak silahlarla oynayan insan figürlerinin erkek çocuklar, elinde müzik aleti bulunan kişi ise kız çocuk olarak resmedilmiştir.

Şekil 4.11. E2 kodlu öğrenci çalışması

Yaptığı çalışmayı E2 kodlu öğrenci: *“Ben çalışmamda virüsü Dünya’yı yutmaya çalışan bir canavar olarak çizdim. Eski güzel günleri de park çizerek anlatmaya çalıştım”* sözleriyle ifade etmiştir.

E2’nin çalışmasında Dünya virüsle olan mücadelesinde yaralar almıştır. Virüs ise canavar imgelerinin eklendiği gezegene benzetilerek tasvir edilmiştir. Dünya ve virüs tasvirlerinde dokunulduğunda acı verebilecek dikene benzeyen şekiller kullanılmıştır. Galakside uzay mekiği ve uydular gelişi güzel karakalemle Dünya ve virüsün çizimi ise daha özneli çizilmiştir. Virüs Dünya’dan daha büyük bir şekilde çizilmiştir E2 eski günlerin özlemine resmin sağ alt köşesinde güneşli güzel bir günde park çizerek anlatmaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Güneşin konumu çocuk resimlerinde yaygın olarak kullanılan şekliyle kağıdın köşesine ve sarı renkte çizilmiştir.

Çalışmada kullanılan renkler sarı, kırmızı, siyah, gri ve kahverengi olmak üzere sıralanabilir. Galaksiyi oluştururken ise kağıdın beyazlığından yararlanılmıştır.

E2 kodlu öğrencinin kağıdın sağ kısmına eski günlerine ithafen çizdiği park temasında pandemi imgelerine rastlanmamaktadır. Bu alan kağıt altı eşit parçaya bölündüğünde 6/1’lik bir orana denk gelmektedir. Kağıdın 6/4’lük kısmını pandemi imgeleri kalan 6/1’lik bölümünü ise boşluk oluşturmaktadır.

Şekil 4.12 E3 kodlu öğrenci çalışması

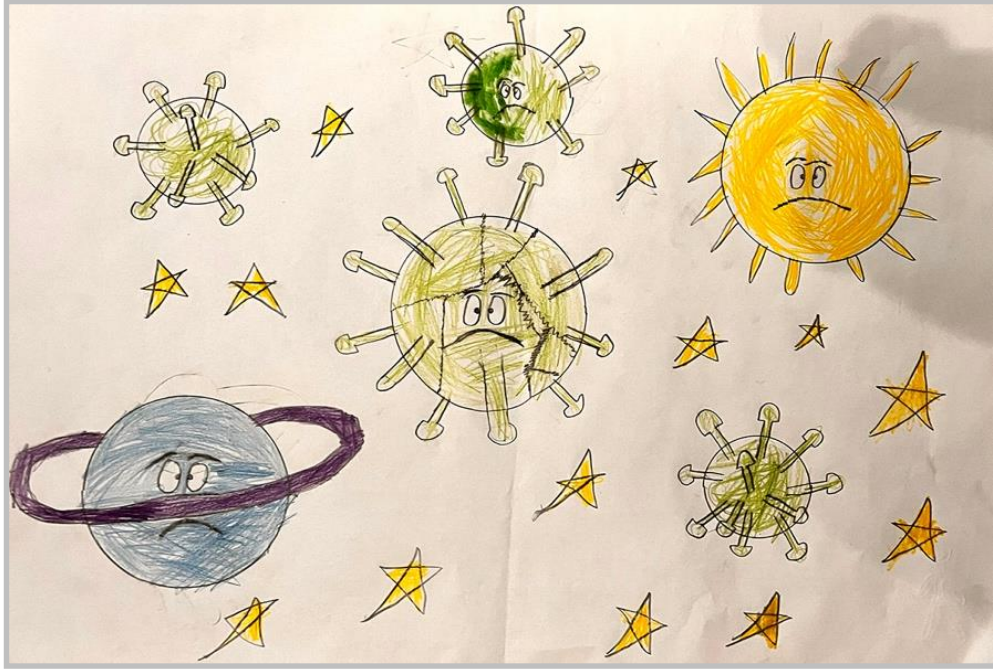
Yaptığı çalışmayı E3 kodlu öğrenci: “İnsanlar sokağa çıkamadıkları için doğaya zarar veremediler meydana boş bulan virüsler dağ, tepe, akarsu her yerde gezdi” sözleriyle ifade etmiştir.

E3’ün kendi ifadesinde olduğu gibi doğada gezen virüs tasviri ile virüsleri insanla özdeşleştirmiştir. Doğada gezebilen canlı varlıklar olarak resmetmiştir.

Çocuk resimlerinde klasikleşmiş manzara resimlerinde olduğu gibi E3 kodlu öğrenci çalışmasında, kağıdın ortasına dağlar, tepeler ve onların arasından akan akarsu imgelerine yer vermiştir. Dağların üzerine yerleştirilmiş ağaçları ve ağaçların yanlarında görünen bitkilerin birbirleriyle olan oran ve orantısına bakıldığında E3 kodlu öğrencinin perspektifi doğru kullanmadığı görülmektedir.

Çalışmada yeşilin tonları, kahverengi, mavi, sarı ve gri renkler kullanılmıştır. Boyama gelişigüzel yapılmıştır. Gökyüzü tamamen gri renge boyanmıştır.

Virüs imgelerini dağların arasındaki boşlukta ve ufuk çizgisinin üstünde hareket edermişçesine çizdiği için izleyende dikkati bu bölümüne çekilebilmiştir.

Şekil 4.13 E4 kodlu öğrenci çalışması

Yaptığı çalışmayı E4 kodlu öğrenci: “Çalışmamda gezegenleri çizdim. Dünya’da yaşam olduğu için virüs sadece Dünya’yı yok etmeye çalışıyor, Güneş ve Satürn’e bulaşmıyor” sözleriyle ifade etmiştir.

E4’ün çalışmasında virüs sadece içinde yaşam olan Dünya için tehdit oluşturmaktadır bu nedenle Dünya’ya bulaşmıştır. Dünya’yı etkisi altına almış olduğu virüsün kendi üzerinde de görülen kolların Dünya üzerinde de görülmesinden anlaşılmaktadır. Bu kollar yıldızlarda, satürnde ve güneşte kullanılmamıştır. Aynı zamanda virüs ve Dünya aynı renkte çizilmiştir. Dönemle ilintili olarak mutsuz gezegen imgeleri görülmektedir. Çalışma kullanılan nesnelere bakımından altı adet büyük gezegen ve on üç adet yıldız çizilerek tamamlanmıştır. Dünya kağıdın ortasına yerleştirildiği için izleyenin dikkatini üstüne çekmektedir. Gezegenler kişiselleştirilerek yüzlerine mutsuzluk ifadesi verilmiştir. Yıldızlar görüldüğünün aksine yuvarlak değil genellikle kalıplaşmış olarak 6 köşeli çizilmiştir.

Çalışmada sarı, yeşil, mavi ve lacivert renkler kullanılmıştır. Olay örüntüsü galakside gerçekleştiği için ufuk çizgisi ve perspektif gibi görsel sanat öğelerine yer verilmemiştir. E4 galaksinin zeminini oluştururken kağıdın kendi renginden yararlanmıştır.

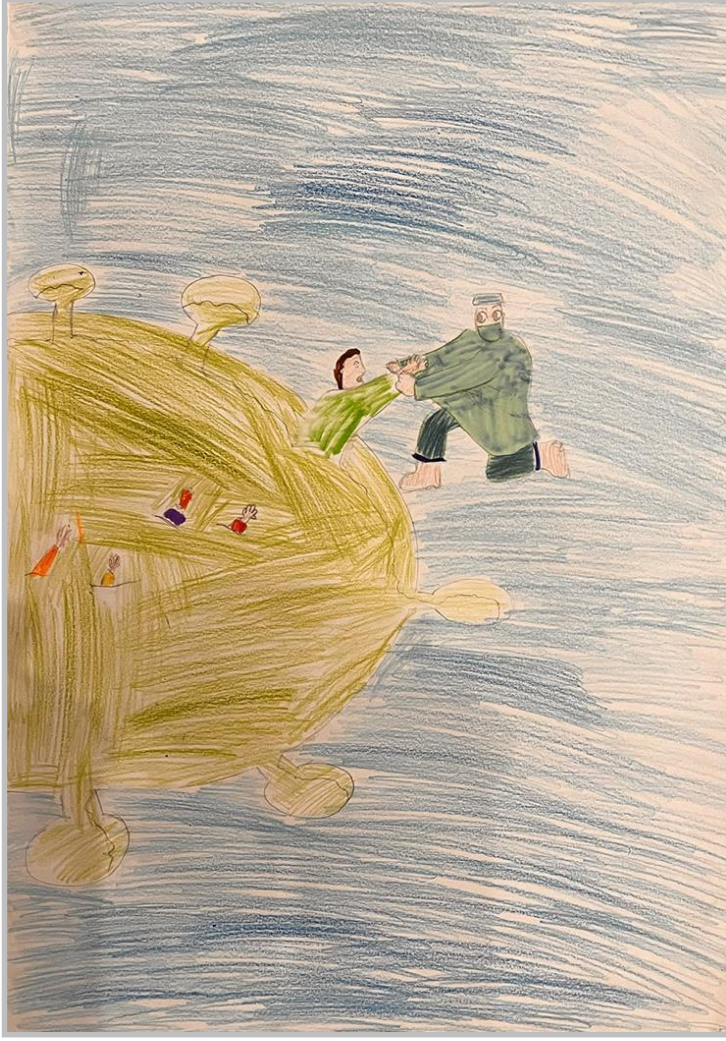

Şekil 4.14 E5 kodlu öğrenci çalışması

Yaptığı çalışmayı E5 kodlu öğrenci: “Uzaktan eğitim döneminde en çok vaktimi bilgisayar başında geçirdim. Sınıfımızdan çok az katılım oluyordu. Neyse ki şimdi okuldayız. O günlere geri dönmek istemiyorum. Pandemi dönemindeki günlerimden bir anı olarak bu resmi çizdim” sözleriyle anlatmıştır.

E5 kodlu öğrencinin çalışmasında yüz yüze eğitimin ara verilmesi ve teknolojik aletler desteğiyle uzaktan eğitim sistemine geçiş görünmektedir. Oda içinde bir kompozisyon çizilmiştir. Merkezde bir bilgisayar ve bilgisayar ekranında çevrimiçi sınıf ortamı bulunmaktadır. Ekranda çizilen kişilerin üstündeki çizgilerden anlaşılacağı üzere derse katılım az olmaktadır. Odanın dışarıya açılan penceresine yapıştırılmış “Evde Kal!” sloganı dikkat çekmektedir. Pencereden mavi gökyüzünün görünmesi özgürlük metaforu olarak düşünülmektedir. Masanın üzerinde bulunan saksıdaki çiçeğin kurumuş olması ise umutsuzluk hissi vermektedir.

E5 kodlu öğrencinin çalışmasında kapalı perspektif kullanılmıştır. Renk olarak bakıldığında ise çalışmaya sıcak renkler hâkimdir. Çalışmada kırmızı, turuncu, sarı kahverengi, mavi ve yeşil renk kullanılmıştır.

Şekil 4.15 E6 kodlu öğrenci çalışması

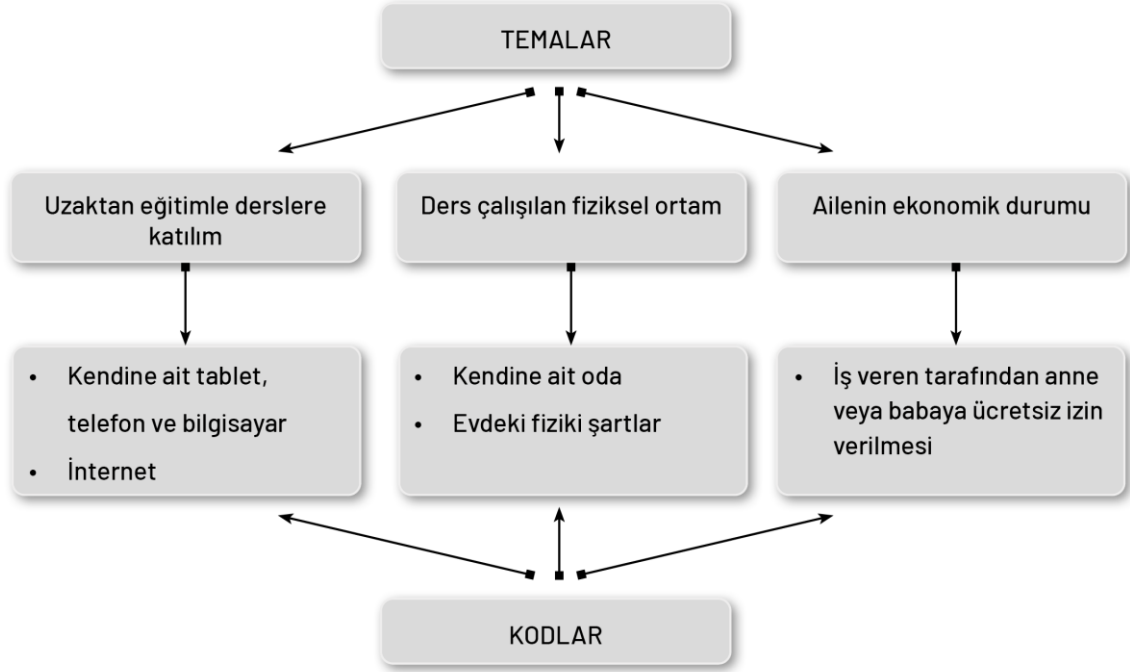
Yaptığı çalışmayı E6 kodlu öğrenci: *“Bu dönemde sağlık çalışanları birer kahraman gibiydiler. Ailemde sağlık çalışanları var. Onları kahraman gibi görüyorum. İlerde sağlıkçı olmayı düşünmüyorum, virüs batağından bizi sağlıkçılar çıkardılar. Onlara saygım sonsuz”* sözleriyle anlatmıştır.

E6 kodlu öğrencinin çalışmasında virüs bir bataklık gibi imgenmiştir. Bataklıktan bir kişiyi çıkarmaya çalışan bir hekim görünmektedir. Ancak yardım bekleyen dört kişi daha vardır. Bu dört kişinin bedenleri görünmemekte bataklıktan sadece elleri hekime doğru uzanmaktadır.

Çalışmada yoğun görünen renkler mavi ve yeşildir. Bu renklerin yanı sıra turuncu, sarı, kırmızı ve mor renklerde kullanılmıştır. Çalışmada perspektif kullanılmamış, bataklık gibi algılanan nesne ve doktor boşlukta durmaktadır.

4.4. Sosyoekonomik Durumlardaki Farkların Çocuklar Üzerindeki Etkileri

Araştırmanın 4. Alt problemi kapsamında oluşturulan tema ve kodlar araştırmacı ve iki alan uzmanının görüşleri sonucunda öğrencilerin görüşme sorularına verdikleri cevaplar çerçevesinde şekil 4.16'daki gibi oluşturulmuştur.

Şekil 4.16. Sosyoekonomik farkların etkisi

Görüşme kayıtlarından elde edilen veriler doğrultusunda çocuklarının ailelerin gelir durumundan kaynaklı fırsat eşitsizliği yaşadıkları gözlenmiştir. Uzaktan eğitim derslerine katılım için tablet, telefon veya bilgisayarı kardeşi ile ortak kullanan öğrencilerin dezavantajlı olduğu gözlenmiştir (K3, K4, K5, E4, E5, E6).

K1 “İnterneti apartmandan 2 komşumuzla daha ortak kullanıyoruz. Bu yüzden uzaktan eğitim sürecinde bağlantı sorunlarım oldu” demiştir.

Kendine ait bir odası olmayan ve geniş aile şeklinde yaşayan öğrencilerden K4 “Bazen ders saatlerimiz kardeşimle çakışıyordu. Öyle zamanlarda derslerime annemin telefonundan giriyordum. Ekran küçük olduğu için öğretmenlerimin paylaştıklarını tam göremiyordum. Kardeşimle aynı odayı kullanıyoruz. Çok zor oluyordu ikimiz içinde” açıklamalarından yola çıkılarak dezavantajlı öğrencilerden olduğu düşünülmüştür.

Öğrencilerden K6'nın annesi pandemi döneminde işveren tarafından ücretsiz izne çıkarılmıştır. Öğrenci bu durumu “Annem çalışıyordu, bir süreliğine işten çıkarıldı maaş

alamayacağını söyledi annemde babamda çok gergindi o dönem. Onları mutsuz görmek beni çok üzmüştü. İşten çıkarılan annem bir de Covid olmuştu. Tamamen umutsuzluğa kapılmışım. O sıralarda derslere katılsam da hiçbir şey anlamadım. Neyse ki geride kaldı hepsi” sözleriyle ifade etmiştir.

Öğrencilerden E5’in babası da pandemi döneminde işveren tarafından ücretsiz izne çıkarılmıştır. Öğrenci durumu “*Annem ev hanımı babamsa tekstil işçisi. İşvereni süresiz izne çıkarmıştı babamı. Tüm aile mutsuzduk. Babamın çalıştığı iş yeri çok kalabalıktı bir taraftan virüse yakalanma riskinin azaldığını düşünüp seviniyor bir taraftan da hiç paramız kalmazsa ne yapacağımızı düşünüyordum”* sözleri ile dile getirmiştir.

Görüşmeler esnasında alınan yanıtlar çerçevesinde ailelerin ekonomik durumlarının kötüye gitmesi, derse katılımlardaki teknolojik yetersizlikler gibi olumsuz koşullar zaten sorunlu olan bir dönemin daha sorunlu bir şekilde geçmesine neden olduğu gözlenmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM: SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde uygulanan yöntem ve elde edilen bulguların yorumlanması ile ulaşılan sonuç ve geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

Araştırmanın çalışma grubunu Denizli ili Merkezefendi ilçesinde öğrenim gören ortaokul öğrencilerinden altı kız altı erkek öğrenci oluşturmaktadır. Görüşme, gözlem, doküman analizi ve uygulama yöntemleri birlikte kullanılarak elde edilen veriler, Bulgular ve yorum kısmında detaylı olarak değerlendirilmiştir.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada, pandemi döneminin Z kuşağı çocuklarında bıraktığı psikolojik etkilerini bu kuşaktaki çocuk resimlerini çözümleyerek ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu çerçevede çalışma grubuyla görüşme, gözlem ve uygulama çalışmaları yapılmıştır. Çalışma sonunda elde edilen verilerle aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

5.1.1. “Pandemi Döneminde Kaygı ve Endişelerden Kurtulmak İçin Ne Tür Kaçış Yolları Aranmıştır?” Alt Problemine Ait Çıkan Sonuçlar

Katılımcılara göre pandemi döneminde pek çok sorun ile karşılaşmıştır. E1-6 arasında kodlanan erkek öğrencilerin çoğu kaygı ve endişelerden kurtulmak, o duyguları yok saymak için teknolojik aletlerle vakit geçirmişlerdir. Katılımcılardan K1-6 arasında kodlanan kız çocuklarının kaygı ve endişelerden kaçış yolu olarak resim yapmak, müzik dinlemek, kitap okumak, spor yapmak ve ev işlerinde annelerine yardım etmek gibi aktiviteler tercih etmişlerdir.

Ortaya çıkan diğer sonuçlardan bir diğeri ise öğrencilerin genel olarak sevdiklerini kaybetme korkusu yaşadıkları bu nedenle hasta ve yaşlı olan yakınlarından tamamen uzak durmak zorunda kaldıkları ve normal hayata geçişin olamazsa neler yaşanacağı endişelerini duymuşlardır.

Araştırmanın 1. Alt problemine yönelik yapılan çalışmalardan çıkan diğer bir sonuç ise erkek çocukların kız çocuklara oranla pandemi döneminde teknolojik aletlerle daha çok zaman harcadıkları yönünde olmuştur. Erkek çocuklar kız çocuklara oranla aile bireyleriyle, arkadaş çevreleriyle daha az etkileşimde bulunmuşlardır.

5.1.2.“Uzaktan eğitimle Görsel sanatlar dersinde sorunlar yaşanmış mıdır? Görsel sanatlar dersi pandemi döneminde endişe ve kaygıları azaltmaya katkı sağlamış mıdır?” Alt Problemine Ait Çıkan Sonuçlar

Uzaktan eğitimle derslere konsantrasyon sorunları incelendiğinde kız ve erkek çocuklar arasında bir fark gözlenmemiştir. Derse katılımı isteksizlik, etkileşim olmayan ortam, alışık olunan okul formatının dışında bir eğitim-öğretim ortamı, süreçte akademik başarı anlamında aile beklentisinin yüksek olması, bağlantı sorunları, teknolojik donanım yetersizliği gibi olumsuz durumlar yaşanmıştır. Bunun yanı sıra görsel sanatlar etkinliklerinin ekrandan uzak kalarak yaptıkları bir uğraşı olduğu, kendi hissettiklerini saptanmıştır.

Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı'nın pandemi dönemi içerisinde yürüttüğü “Evde Sanat Var” etkinliklerinin öğrencileri evde resim etkinlikleri yapmaya teşvik ettiği saptanmıştır.

Uzaktan eğitim süreçlerinin eğitim öğretime etkisini inceleyen bazı araştırma sonuçları şöyledir: Kenan vd. (2021) sınıf öğretmenlerinin görüşlerini aldıkları çalışmalarında pandemi dönemi uzaktan eğitim sürecinin öğrencilerde rahavet yarattığını, ev ortamının verdiği rahatlıktan dolayı bir süre sonra konsantrasyon eksikliği, okuldan uzaklaşma, derse karşı isteksizlik ve çocukların derse odaklanamadıklarını belirtmiştir. Arslan vd. (2020) pandemi dönemi uzaktan eğitim sürecinde ortaokul çocuklarının velileriyle yaptıkları çalışmada haftada iki gün eğitimde aldıkları ana dersler dışında kalan diğer branş derslerine karşı ilgisizlik yaşadıklarını ve bu branş derslerine konsantre olamadıklarını tespit etmişlerdir. Çevrimiçi dersler öğretmen-çocuk etkileşimini sınırlandırarak çocukların öğretmenleri ile güvenli ve destekleyici bir ilişki geliştirmelerini zorlaştırmıştır (Cardullo vd., 2021).

5.1.3.“Pandemi dönemiyle ilgili Z kuşağı çocuklarının resimlerine yansıyan imgeler nelerdir?” Alt Problemine Ait Çıkan Sonuçlar

Resim analizleri sonucunda öğrencilerin bilindik resimsel şemalara yer verdikleri görülmüştür. Kullanılan şemalarda detay eksiklikleri görülmüştür. Ağaç, bina gibi nesnelere yüzeysel bir şekilde çizilmiş detaylara yer verilmemiştir. Renk kullanımı konusunda öğrenciler arasında belirgin bir fark görülmemiştir.

Katılımcılar virüs imgesini genellikle sarı, yeşil ve kırmızı renkleri kullanarak çizmişlerdir. Değerlendirmeler sonucunda çocukların virüsü dünyayı yutmaya çalışan bir canavar, ya da gökyüzünden yağmur gibi dünyaya inen bir imge olarak anlatmaya çalıştıkları izlenmiştir.

Resimlerde karşılaşılan ortak belirgin özelliklerden biri de çizilen insan figürlerinin mutsuz, karamsar ve tek başına olmalarıdır. Ayrıca güneş, dünya vb. diğer gezegenler, bulut gibi öğelerde mutsuz bir şekilde çizilmiştir. Sağlık çalışanları kahraman gibi gösterilirken Bu figürün cinsiyetinin erkek olarak betimlendiği görünmüştür.

Sokağa çıkma yasakları sebebiyle çizilen insan figürleri ya ev içinde ya da apartmanların balkonlarında resmedilmiştir.

Yapılan araştırma sonuçlarında çocukların ruh hallerinin resimlerine yansıdığı düşünülmektedir. Çocuklar özlemini kurduğu eski hayatını, virüs nedeniyle oluşan kaygılarını, yalnızlığını, dönemin gerekliliği olan asosyal düzeni etkili bir şekilde resimlerine yansıtmışlardır.

5.1.4.“Sosyoekonomik durumlardaki farkların çocuklar üzerindeki etkilerinde anlamlı bir fark var mıdır?” Alt Problemine Ait Çıkan Sonuçlar

Katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda çocukların sosyoekonomik düzeylerine göre pandemi etkilerini hissetmelerinde belirgin farklılıklar görülmemiştir. Ancak uzaktan eğitim sürecinde kendisine ait odası, bilgisayar ya da tableti olmayan öğrencilerin, akademik başarıya odaklanma anlamında motivasyonlarının düşük olduğu izlenmiştir.

Pandemi döneminde işsiz kalan velilerin çocuklarında umutsuzluk, gelecek kaygısı gibi olumsuz duygu durumları belirlenmiştir.

5.2. Öneriler

Araştırmadan elde edilen veriler ışığında öneriler; eğitimcilere yönelik, araştırmacılara yönelik ve ebeveynlere yönelik öneriler olmak üzere üç başlıkla aşağıda sunulmuştur.

5.2.1. Eğitimcilere Yönelik Öneriler

Araştırmanın çalışma grubu K1-6 ve E1-6 kodlarındaki tüm öğrenciler ergenlik dönemindedirler. Kritik dönem olarak kabul edilen evrede bu çocuklar hastalığa yakalanma veya sevdiklerini kaybetme gibi korkularının yanı sıra derslere odaklanma, konsantrasyon eksikliği gibi olumsuz durumlarla da baş etmeye çalışmışlardır. Yüz yüze eğitime geçilen süreçte çocukların o dönemki kayıplarını gerek akademik anlamda gerekse ruhsal anlamda tamir etmek adına düzenleyici özel programlar, aktiviteler hazırlamaları önerilmektedir. Ayrıca sanatın iyileştirici gücünün unutulmaması görsel sanatlar dersinin seçmeli bir ders

konumundan ziyade öğrencinin duyuşsal süreçlerini güçlendirecek bir konuma yerleştirilmesi önerilir.

5.2.2. Ebeveynlere Yönelik Öneriler

Eğitimde bilgilerin verilmesi hiyerarşik yapılanmıştır. Bir önceki kademe bir sonraki kademenin zeminini oluşturmaktadır. Öğrencilerin uzaktan eğitim sürecindeki eksiklerini gidermeleri açısından destek niteliğindeki eğitim programları uygulamaları önerilmektedir.

Asosyal tutum sergileyen öğrenciler için ise kültür, sanat ve spor faaliyetlerine yönelik etkinliklere katılmaları anlamında çocukları teşvik etmeleri önerilmektedir.

5.2.3. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Bu araştırma ortaokul kademesinde eğitim gören 12 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Resim sanatı açısından pandemi döneminin izlerini daha geniş bir çerçeveden görmek isteyen araştırmacılar için çalışma grubu sayısını artırmaları önerilir.

Araştırmada nitel araştırma deseninden yararlanılmıştır. Gelecek dönemde nicel ve karma yöntemlerin kullanıldığı araştırmalar yapılabilir.

Araştırmanın yapıldığı bölgede öğrencilerin sosyoekonomik durumlarında belirgin farklar yoktur. Bu farkın belirgin olduğu daha geniş bir evren ve örneklem belirlenerek benzer çalışmalar yapılması tavsiye edilir.

KAYNAKÇA

- Acılioğlu, İ. (2015). *İş'te Y Kuşaağı*. Ankara: Elma Yayın Evi.
- Alakuş, A. O. ve Mercin, L. (2009). *Sanat eğitimi ve görsel sanatlar öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Altinköprü, T. (2003). *Çocuğun başarısı nasıl sağlanır?* (11. Baskı), İstanbul: Hayat Yayıncılık.
- Arıcı, B. (2006) Resim, psikoloji ve çocuğun dünyasında resim. *Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, Atatürk Üniversitesi*. 10, 15-22.
- Anderson, J. (2020). Brave New World The Coronavirus Pandemic Is Reshaping Education.<https://qz.com/1826369/how-coronavirus-is-changing-education/>(Erişim: 29.03.2021) Akt.: Gamze Karaibiş.
- Arslan, K., Görgülü Arı, A. ve Hayır Kanat, M. (2021). *Covid-19 Pandemi Sürecinde Verilen Uzaktan Eğitim Hakkında Veli Görüşleri*. *Ulakbilge*, 57, 192-206.
- Artut, K. (2004a) *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri*. (3. Baskı) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Artut, K. (2004b). Okul öncesi resim eğitiminde çocukların çizgisel gelişim düzeylerine ilişkin bir inceleme. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 13. (1), 223-234.
- Ayvaz, Tuğba (2013). *Y Kuşaağı Özellikleri*. Dijital Ajanslar: <http://www.dijitalajanslar.com/y-kusagi> (Erişim Tarihi: 25.12.2021).
- Bahçıvan-Saydam, R. (2004). Çocuk çizimlerinin klinik değerlendirmedeki yeri. *Yansıtma Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi*. 1, 1(2), 111-124.
- Batı, U. (2015). *Tüketici Davranışları-Tüketim Kültürü, Psikolojisi ve Sosyolojisi Üzerine Şeytanın Notları*. İstanbul:Alfa Yayın Evi.
- Bektaş, Y. (2014). *X ve Y Kuşaklarının Çalışma Yaşamından Beklentilerinin Karşılama Düzeyi İle Örgütsel Bağlılıkları Arasındaki İlişki: Ankara'da Bankacılık Sektöründe Bir Örnek Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Buyurgan, S. ve Buyurgan, U. (2007). *Sanat eğitimi ve öğretimi*. (2.Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Chang, G. C. & Satako, Y. (2020). How Are Countries Addressing The Covid-19 Challenges in Education? A Snapshot of Policy Measures. <https://gemreportunesco.wordpress.com/2020/03/24/how-are-countries-addressing-the-covid-19-challenges-in-education-a-snapshot-of-policy-measures/> (Erişim: 29.03.2021)

- Chandler, L. A. & Johnson, V. J. (1991). *Using projective techniques with children: a guide to clinical assessment*, IL: Charles C. Thomas Publisher, Springfield.
- Collado, F.Y. 1999. *The role of spontaneous drawing in the development of children in the early childhood settings*. U.S. Department of education national resources information center (Eric), Reports descriptive (141): 3-15.
- Çankırılı, A. (2012). *Çocuk resimlerinin dili*. (4. Baskı). İstanbul: Zafer Yayınları.
- Çetin-Aydın, G.ve Başol, O., (2014). *X ve Y Kuşağı: Çalışmanın Anlamında Bir Değişme Var mı?* Electronic Journal of Vocational Colleges.
- Demirkaya, H., Akdemir, A., Karaman, E. ve Atan, Ö., (2015). Kuşakların Yönetim Politikası Beklentilerinin Araştırılması. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 7/1, 186-204.
- Dilci, T. (2014). *Aile İçi Yaşamın Çocuk Resimlerindeki İzi*. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- DiLeo, J. H. (1983). *Interpreting children's drawing*, Brunner. New York: Mazel.
- Duan, L., Shao, X., Wang, Y., Huang, Y., Miao, J., Yang, X., & Zhu, G. (2020). An investigation of mental health status of children and adolescents in china during the outbreak of COVID-19. *Journal of affective disorders*, 275, 112-118.
- Erin, B. (2019). *Türkiye'de İşveren Markasının Önemi ve İşveren Markasının, Y ve X kuşağı Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Giannini, S. & Albrechtsen, A.B.(2020). Covid-19 School Closures Around The World Will Hit Girls Hardest. <https://en.unesco.org/news/covid-19-school-closures-around-world-will-hit-girls-hardest> (Erişim: 29.03.2021) Akt.: Gamze Karaibiş
- Glesne, C. (2013). *Nitel araştırmaya giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gray, David E. (2004:217), *Doing Research in the Real World*, Londra: SAGE Publications.
- İzmirlioğlu, Kerim (2008). *Konumlandırılmada Kuşak Analizi Yardımıyla Tüketici Algılarının Tespiti: Türk Otomotiv Sektöründe Bir Uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Hurwitz, A. & Day, M. (1995). *Children and their art methods for the elementary school*, Harcourt Brace Collage Publishers, Texas.
- Karagöz, T. C. (2014). *Risk altındaki kız çocuklarının gelecek ve meslek algılarının çizdikleri resimlere yansıma biçimleri*. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Anabilim Dalı, Denizli.
- Keskin, S. P. (2013). *Çocuk Çizgilerindeki Giz, Çöp Çocuk, Annelik Akademisi*, İstanbul: Boyut Yayınları.
- Kehnemuyi, Z. (2013). *Çocuğun görsel sanat eğitimi*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- Kırışoğlu, O. (1998). Sanat eğitimi açısından ocuk resimlerinin anlamı, *Hacettepe Üniversitesi Sanat Yazıları Dergisi*. 7, 49.
- Kırışoğlu, T.O. (2002). *Sanatta Eğitim*, (2. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kırışoğlu, T. O.(2005). *Sanat Bir Serüven*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kuyucu, M. (2014). Y Kuşağı ve Facebook: Y Kuşağının Facebook Kullanım Alışkanlıkları zerine Bir İnceleme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 13,S. 4950, 55-83
- Kurtoğlu, R., Sönmez, A. T. ve Temiz, S. (2016). *Tüketicilerin Yaş Kuşaklarına Göre Wom Hakkındaki Değerlendirmeleri*. Eurasian Academy of Sciences Eurasian Business & Economics Journal C.2,S.2,ss. 416-430
- Malchiodi, C. A. (2005). Çocukların resimlerini anlamak. Yurtbay, T. (ev.). İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Mark, M. (2014). *The Abc O F X Y Z Understanding The Global Generations Australia: Unsw Press Publications*. Aktaran: Eda İleriok
- MEB. (2001). *Bireyselleştirilmiş eğitim programları*. Ankara: MEB Basımevi.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Munro, A. P., & Faust, S. N. (2020). Children are not COVID-19 super spreaders: time to go back to school. *Archives of disease in childhood*, 105(7), 618-619. Akt: Meryem ağla Afyoncuoğlu
- Okyay L. (2008), *6 yaş grubu çocukların aile resimlerinin sosyokültürel değerkenler ve davranış problemleri açısından karşılaştırılması*, Yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Özçay, S. (2015). *X ve Y Kuşak alışanlarının Birbirlerine İlişkin Algılarının İletişimlerine Etkileri (Bir Kamu Kurumu Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Ufuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özer, M. (2020). Educational policy actions by the ministry of national education in the times of COVID-19. *Kastamonu Education Journal*, 28 (3), 1124-1129.
- Pietrobelli, A., Pecoraro, L., Ferruzzi, A., Heo, M., Faith, M., Zoller, T., ... & Heymsfield, S. B. (2020). Effects of COVID-19 lockdown on lifestyle behaviors in children with obesity living in Verona, Italy: a longitudinal study. *Obesity*, 28(8), 1382-1385.
- Sağlam, M. (2011). *Boşanma sürecinde olan ailelerdeki çocukların aile algılarının ve sorunlarının resimler aracılığı ile incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ev Ekonomisi (ocuk Gelişimi ve Eğitimi) Anabilim Dalı, Ankara.

- Savaş, İ. (2014). *Anne babalar çocuğunuzun resimleri size ne anlatır?*. Ankara: Nesil yayıncılık
- Savaş, İ. (2015). *Çocuğunuzun Resimleri Size Ne Anlatır?*. İstanbul: Nesil Yayınları.
- Seferoğlu, S. S., (2006). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Sönmez, V. Ve G. Alacapınar, F. (2011). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Striker, S. (2005). *Çocuklarda sanat eğitimi*. İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2020). *2020 Yılı İdari Faaliyet Raporu*. http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_03/03134336_2020_YYIY_Ydare_Faaliyet_Raporu.pdf (Erişim:26.03.2021).
- T.C. Sağlık Bakanlığı (2020b). *COVID-19 Bilgilendirme Platformu.Covid-19 Nedir?*. <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66300/covid-19-nedir-.html> (Erişim: 22.03.2021)
- TDK www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_content&view=frontpage&Itemid=1
- TDK <http://tdk.gov.tr/icerik/basindan/dilimize-bulasanlar/>
- Thomas, G.V. ve Silk A. M. J. (1990). *An introduction to the psychology of children's drawings*, HarvesterWhitesheaf, New York.
- Yavuzer, H. (2000). *Resimleriyle çocuk*. (8. Basım), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2012). *Resimleriyle çocuğu tanıma*. (16. Basım), İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yazıcı, B. (2019). *Yeni Lüks Kavramı Bağlamında Y Kuşağı İle Evrilen Tüketim ve Y Kuşağının Lüks Kavramına Bakışı*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yeşiltaş, E. ve Sönmez, Ö.F., (2009). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar Sosyal Bilgiler Öğretiminde Bilgisayar Kullanımı ve Bilgisayar Tabanlı Materyal Geliştirme*. R. Turan, A. M. Sünbül ve H. Akdağ (Ed.), Ankara: Pegem Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2003). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yörükoğlu, A. (2000). *Değişen toplumda aile ve çocuk*, (6.Basım), İstanbul: Özgür Yayınları.

- Yüksekbilgili, Z. (2013). *Türk Tipi Y Kuşığı, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. Bahar, Cilt:12, 45, 342-353.
- Van Lancker, W., & Parolin, Z. (2020). COVID-19, school closures, and child poverty: a social crisis in the making. *The Lancet Public Health*, 5(5),243-244.
- Yin, R. K. (2003). *Case Study Research Design and Methods* (3. Baskı). London: Sage Publications.

EKLER

Ek-1
Sayın Veli;

Çocuğunuzun katılacağı bu çalışma, “**Z KUŞAĞI ÇOCUKLARINDA PANDEMİ DÖNEMİ ETKİLERİNİN RESİMLERİNE YANSIMASI**” adıyla, Nisan-Mayıs 2021 ve tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın öncelikli hedefi: Pandemi döneminin Z kuşağı çocuklarında bıraktığı etkileri, çocuk resimlerini çözümleyerek ortaya koymaktır. Diğer alt amaçlar ise; çocuklar yaptıkları resimlerde kendi algısal, düşünsel duygusal bağlamda nasıl ipuçları verirler? Yaptıkları resimler nasıl çözümlenir? Bu soruların cevaplarının aranacağı çalışmada elde edilen bulguların Z kuşağı çocuklarına yönelik daha etkili daha çağdaş sanat programları hazırlanmasında rehberlik edeceği öngörülmektedir.

Araştırma Uygulaması: Görüşme / Gözlem şeklindedir.

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve okul yönetiminin de izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamen gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çocuğunuz çalışmaya katılıp katılmamakta özgürdür. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Çocuğunuzun katılımı **tamamen sizin isteğinize bağlıdır**, reddedebilir ya da herhangi bir aşamasında ayrılabilirsiniz. Araştırmaya katılmama veya araştırmadan ayrılma durumunda öğrencilerin akademik başarıları, okul ve öğretmenleriyle olan ilişkileri etkilemeyecektir.

Çalışmada öğrencilerden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamen gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir.

Uygulamalar, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden çocuğunuz kendisini rahatsız hissederse cevaplama işini yarıda bırakıp çıkmakta özgürdür. Bu durumda rahatsızlığın giderilmesi için gereken yardım sağlanacaktır. Çocuğunuz çalışmaya katıldıktan sonra istediği an vazgeçebilir. Böyle bir durumda veri toplama aracını uygulayan kişiye, çalışmayı tamamlamayacağını söylemesi yeterli olacaktır. Anket çalışmasına katılmamak ya da katıldıktan sonra vazgeçmek çocuğunuza hiçbir sorumluluk getirmeyecektir.

Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı : Öğrt. Sultan Alev Dirin
İletişim bilgileri : 0 533 777 52 68 / sarikayaale@hotmail.com

*Velisi bulunduğum sınıfı numaralı öğrencisi
.....'in yukarıda açıklanan araştırmaya katılmasına izin veriyorum.*
(Lütfen formu imzaladıktan sonra çocuğunuzla okula geri gönderiniz*).

...../...../.....

İsim - Soyisim İmza:

Veli Adı-Soyadı :

Telefon Numarası :

EK-2 ÇOCUK GÖRÜŞME FORMU

Merhaba, Ben Sultan Alev DİRİN. Kale ilçesi Mustafa Şipar Anadolu lisesinde görsel sanatlar öğretmeni olarak görev yapmaktayım. Bu çalışma yüksek lisans tezimin araştırma konusudur. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü izniyle bir araştırma yürütmekteyim ve izin verirseniz sizinle görüşmek istiyorum.

Araştırmanın öncelikli amacı Pandemi dönemindeki resimlerinizin sanatsal açıdan incelenmesidir. Resimlerin incelenmesi kendi yaş gurubunuza göre yapılacaktır. Çalışmadaki bilgiler gizli tutulacak, hangi yanıtların kimler tarafından alındığını kimse bilmeyecektir.

İzin verirseniz görüşmeyi kaydetmek istiyorum. Bunun sizce bir sakıncası var mı? Görüşmemizin yaklaşık bir saat süreceğini düşünüyorum.

Öğr. Sultan Alev Dirin

Pamukkale Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü

Yüksek lisans öğrencisi

Görüşmeye başlamadan önce seni daha iyi tanıyabilmem için bazı bilgilere ihtiyacım var. Sorularımı bildiğin kadarıyla yanıtlarsan memnun olurum.

Kaç yaşındasın?
Kaçıncı sınıfa gidiyorsun?
Annenin eğitim durumu nedir?
Hangi mesleği yapıyor?
Pandemi dönemi annenin iş durumunu etkiledi mi?
Babanın eğitim durumu nedir?
Hangi mesleği yapıyor?
Pandemi dönemi babanın iş durumunu etkiledi mi?
Eviniz kendinize mi ait?
Evinizde kaç kişi yaşıyorsunuz?
Kardeşin var mı?
Kendine ait bir odan var mı?

Görüşme Formu (10-14)

1. Yapmaktan keyif aldığın şeylerden bahseder misin?

(Sonda: Serbest zamanlarında en çok neleri yapmayı seversin?)

2. Covid 19 salgınıyla beraber başlayan sokağa çıkma yasakları hayatını nasıl etkiledi?

(Sonda: Sokağa çıkmak isteyip çıkamadığında kendini nasıl hissettin?)

3. Pandemi döneminde seni en çok endişelendiren şey nedir?

(Sonda: Maske takmanın önemiyle ilgili neler düşünüyorsun?)

4. Normal yaşantımıza döndüğümüzde yapmak istediklerin nelerdir?

(Sonda: Bugünlerde özlemini duyduğun şeyler nelerdir?)

5. Uzaktan eğitim başlamadan önce bilgisayar veya tablet kullanıyor muydun?

(Sonda: Teknolojik aletleri kullanma sıklığın arttı mı? Teknolojik aletleri hangi amaçla kullanıyordun?)

6. Uzaktan eğitim sürecinde derslerin nasıl geçiyor?

7. Bu süreçte Görsel Sanatlar dersinde karşılaştığın sorunlar nelerdir?

8. Pandemi sürecinde her hangi bir sanatsal etkinlik yaptın mı yaptıysan neler yaptın?

Sonda: Kolaj, taş boyama, kil çalışmaları, dijital çalışmalar, Ya da sanal müze, sergi, müzik dinletisi, tiyatro izleme gibi...

9. Pandemi döneminde yaptığın resimler hoşuna gitti mi neler hissettin?

10. Yaptığın resmi bana anlatır mısın?

EK-3 RESİM ANALİZ FORMU

Resim No:		
Yaş:	Cinsiyet:	
Konu:		
Çizgisel Gelişim Dönemi:		
Kompozisyon çözümlemesi:		
Renk:		
Mekan:		
Şema		
Varsa yansıtıcı imgelere karşı düşünceler:		

EK-4 ÖĞRENCİ GÖZLEM FORMU

Gözlem Amacı: Z kuşağı çocuklarının pandemi dönemi etkilerinin resimlerine yansımalarının belirlenmesi ve uygulama yapılırken çocukların verdikleri tepkilerin kayıt altına alınmasıdır.

Öğrenci Kodu:

İFADELER	Evet	Hayır	Bazen
Düşüncelerini ifade etmekte özgür müydü?			
Yaptığı sanatsal çalışmasına bir isim verdi mi?			
Uygulama boyunca ilgisi dağıldı mı?			
Uygulamaya devam etmek istemediği anlar oldu mu?			
Çalışmasına özen gösterdi mi?			
Uygulamasına başlarken kullanacağı teknik hakkında bilgi verdi mi?			
Uygulama esnasında duygularından bahsetti mi?			
Sanatsal çalışmasında yansıtıcı imgelere yer verdi mi?			

Gözlemci yorumu:

.....

.....

.....

.....

.....

EK-5 Çalışma fotoğrafları

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı:	Sultan Alev
Soyadı:	DİRİN
Doğum Yeri ve Tarihi:	Eğirdir/ISPARTA 18.08.1982
Uyruğu:	T.C.
İletişim:	Adalet mah. Yunus Emre Cad. No: 35 Anda Sitesi A blok kat 4/7 Merkezefendi /DENİZLİ
e-Posta:	sarikayaalev@hotmail.com
Eğitim Bilgileri	
İlkokul:	Bahçelievler ilkokulu, Denizli/1993
Ortaokul:	Fatih ilköğretim Okulu, Denizli/1996
Lise:	Kazım Kaynak Lisesi, Denizli/1999
Lisans:	<ul style="list-style-type: none"> • Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik, 2004 • Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Resim iş eğitimi, 2013
Yabancı Dil	
Mesleki Deneyim	
2005-2014, Denizli,	Gültürk Ofset Tanıtım pazarlama Ltd. Şti. Grafik Tasarım Uzmanı
2014-2015	Kabacık Ortaokulu, Şanlıurfa, Öğretmen
2015-Hâlen	<ul style="list-style-type: none"> • Mustafa Şipar Anadolu Lisesi, Denizli, Öğretmen • İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Kitap yazım komisyonu, Grafik Tasarım Uzmanı